

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

EKO ELEŞTİRİ ÇERÇEVESİNDE YOUTUBE'DA
PAYLAŞILAN KURAKLIKLAR İLGİLİ HABERLERİN
ANALİZİ (2023-2024).

İLETİŞİM BİLİMLERİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE ALTUNEL

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Vacit Ertan YILMAZ

BOLU, ARALIK 2025

KABUL VE ONAY SAYFASI

Merve ALTUNEL tarafından hazırlanan “EKO ELEŞTİRİ ÇERÇEVESİNDE YOUTUBE'DA PAYLAŞILAN KURAKLIKLAR İLGİLİ HABERLERİN ANALİZİ (2023-2024).” adlı tez çalışması jürimiz tarafından İletişim Ana Bilim Dalı, İletişim Bilimleri Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Vacit Ertan YILMAZ
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Arzu KARASAÇ GEZEN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Zübeyde SÜLLÜ
Kastamonu Üniversitesi

Üye
Unvanı Adı SOYADI
Üniversitesi

Üye
Unvanı Adı SOYADI
Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu ve Şablonuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
  - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
  - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
  - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
  - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir
- aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

.....
MERVE ALTUNEL

ÖNSÖZ

Bu çalışma, günümüzde çevresel krizlerin medya söylemleri aracılığıyla nasıl temsil edildiğini ve anlamlandırıldığını incelemeyi amaçlamaktadır. Çevresel sorunlar, artık yalnızca bilimsel ya da teknik verilerle açıklanabilecek olgulardan çıkmış; toplumsal algılar, politik tercihler ve etik sorumluluklarla iç içe geçen çok katmanlı bir tartışma alanına dönüşmüştür. Bu nedenle çevre krizlerinin yalnızca ne olduğu değil, aynı zamanda medyada nasıl anlatıldığı ve hangi söylemsel çerçeveler içinde sunulduğu da önem kazanmaktadır. Bu bağlamda ekoeleştirel yaklaşım, çevresel meselelerin kültürel ve söylemsel düzeyde nasıl inşa edildiğini sorgulayan eleştirel bir perspektif sunmaktadır.

Bu tez, YouTube gibi dijital medya platformlarında yayımlanan kuraklık temalı haber içeriklerini, çerçeveleme yaklaşımı ve ekoeleştirel literatürün sunduğu kavramsal araçlar doğrultusunda incelemektedir. Medyada çevresel sorunların hangi temalar etrafında kurgulandığı, hangi anlatı biçimlerinin öne çıkarıldığı ve hangi unsurların geri planda bırakıldığı bu çalışmanın temel inceleme alanını oluşturmaktadır. Araştırma bulguları, kuraklık haberlerinde alarmist ve kriz odaklı bir dilin baskın olduğunu; buna karşılık doğa-merkezli, ekolojik ve bütüncül bir anlatının sınırlı kaldığını göstermektedir.

Araştırma sürecinde bilgi birikimi, akademik yönlendirmeleri ve yapıcı eleştirileriyle çalışmanın her aşamasında bana rehberlik eden Dr. Öğretim Üyesi Vacit Ertan Yılmaz'a içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım tüm öğretim üyelerine, desteklerini esirgemeyen aileme ve bu süreçte yanımda olan arkadaşlarıma minnettarım. Bu tezin, medyanın ekolojik dönüşüm süreçlerinde daha eleştirel, duyarlı ve dönüştürücü bir rol üstlenmesine katkı sağlamasını temenni ediyorum.

Merve Altunel

Aralık 2025 - Bolu

ÖZET

EKO ELEŞTİRİ ÇERÇEVESİNDE YOUTUBE'DA PAYLAŞILAN KURAKLIĞLA İLGİLİ HABERLERİN ANALİZİ (2023-2024).

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE ALTUNEL

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

İLETİŞİM BİLİMLERİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TEZ DANIŞMANI: DR. ÖGR. ÜYESİ VACİT ERTAN YILMAZ

BOLU, ARALIK - 2025

XII + 99 sayfa

Bu çalışma, 2023–2024 yılları arasında Türkiye’de ulusal ölçekte yayın yapan haber kanallarının YouTube platformlarında paylaştıkları kuraklık temalı haber videolarında çevrenin nasıl temsil edildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, çevresel krizlerin dijital medya söyleminde hangi anlatı ve anlam çerçeveleri aracılığıyla sunulduğunu ve bu çerçevelerin doğa–insan ilişkisini nasıl yapılandırıldığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda çalışma, nitel bir araştırma tasarımına sahiptir.

Araştırmada veri analizi yöntemi olarak nitel içerik analizi kullanılmıştır. İncelenen haber içerikleri, Iyengar’ın (1991) çerçeveleme yaklaşımı temel alınarak analiz edilmiştir. Bu yaklaşım doğrultusunda haber metinlerinin toplumsal sorunları belirli anlatı kalıpları, sorumluluk atıfları ve nedensel kurgular aracılığıyla yapılandırıldığı varsayımından hareket edilmiştir. Analiz sürecinde, kuraklığın haber söyleminde hangi bağlamlar içerisinde ele alındığı, hangi aktörlerin öne çıkarıldığı ve çözüm önerilerinin nasıl sunulduğu incelenmiştir. Analiz birimini haber başlıkları, anlatı metinleri ve haber görselleri oluşturmaktadır.

Çalışmada belirlenen haber çerçeveleri, ekoeleştirel bir perspektifle yorumlayıcı biçimde ele alınmıştır. Bu bağlamda, kuraklık haberlerinde doğanın çoğunlukla insan yaşamını tehdit eden bir kriz unsuru olarak mı yoksa ekolojik bütünlüğe sahip bir sistemin parçası olarak mı temsil edildiği sorgulanmıştır. Araştırma bulguları, çevresel haberlerin dijital medyada yalnızca bilgi aktaran içerikler olmadığını; aynı zamanda çevresel gerçekliği belirli ideolojik ve söylemsel çerçeveler aracılığıyla yeniden inşa eden medya pratikleri olduğunu ortaya koymaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Kuraklık, Medya, YouTube, Çerçeveleme, Ekoeleştiri

ABSTRACT

ANALYSIS OF DROUGHT-RELATED NEWS SHARED ON YOUTUBE WITHIN THE FRAMEWORK OF ECO-CRITICISM (2023-2024).

MASTER THESIS

MERVE ALTUNEL

BOLU ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF COMMUNICATION SCIENCES

(SUPERVISOR: DR. LECTURER VACIT ERTAN YILMAZ)

BOLU, DECEMBER 2025

XII + 99 pages

This study aims to examine how the environment is represented in drought-related news videos shared on YouTube by nationally broadcasting news channels in Türkiye between 2023 and 2024. The research seeks to reveal through which narrative and meaning frames environmental crises are constructed in digital media discourse and how these frames shape the relationship between nature and humans. In this respect, the study adopts a qualitative research design.

Qualitative content analysis was employed as the data analysis method. The news content was analyzed based on Iyengar's (1991) framing approach, which assumes that news media structure social issues through specific narrative patterns, causal interpretations, and responsibility attributions. Accordingly, the analysis focused on how drought is contextualized within news discourse, which actors are foregrounded, and how causes and solutions are framed. The units of analysis consist of news headlines, narrative texts, and visual elements.

The identified news frames were interpreted through an ecocritical perspective. In this context, the study questions whether nature is predominantly represented as a human-centered crisis element or as part of an ecologically integrated system. The findings demonstrate that environmental news in digital media does not merely function as an informational medium but operates as a discursive practice that reconstructs environmental reality through particular ideological and narrative frames.

KEYWORDS: Drought, Media, YouTube, Framing, Ecocriticism

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
TABLO LİSTESİ.....	x
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xi
TEŞEKKÜR	xii
1. GİRİŞ	1
1.1 Ekoeleştirinin Tanımı ve Ortaya Çıkışı	3
1.1.1 Ekoeleştirinin Edebiyat Dışı Alanlara Yayılması.....	6
1.1.2 Medyada Çevre Temsilleri	17
1.1.3 Ekoeleştiril Yaklaşımlar.....	19
1.1.4 Antroposen, Sürdürülebilirlik ve Medyada Ekolojik Farkındalık	27
1.1.5 Dijital Medya Çağında Ekoeleştiril Analiz Çerçevesi	31
1.1.6 Medyada Çerçeveleme Yaklaşımı	32
1.2 Kuraklık Kavramı ve Boyutları	33
1.2.1 Meteorolojik, Tarımsal ve Hidrolojik Kuraklık	35
1.2.2 İklim Krizi, Antroposen ve Ekolojik Krizler.....	39
1.2.3 Medyada İklim Krizi ve Kuraklık Söylemleri.....	41
1.2.4 Çevresel Haberciliğin Rolü ve Dönüşümü	43
2. MATERYAL ve YÖNTEM.....	49
2.1 Araştırma Deseni	49
2.2 Araştırma Evreni ve Örneklemi.....	49
2.2.1 Veri Toplama Süreci.....	52
2.2.2 Veri Analiz Yöntemi	52
2.2.3 Etik İlkeler	54
3. BULGULAR	54
3.1 Analiz Bulguları.....	54
3.2 Haber başlıkları ve çerçeveleme	74
3.3 Kullanılan dil ve anlatım teknikleri	77
3.4 İnsan-Merkezli vs Doğa-Merkezli Söylemler	80
3.5 Ekoeleştiril Unsurların Görünürlüğü	83
3.6 Bulguların Ekoeleştiril Literatürle Karşılaştırılması.....	84
3.7 Analizlere İlişkin Genel Değerlendirme	89
4. TARTIŞMA	91

5. SONUÇ VE ÖNERİLER	93
KAYNAKÇA	96

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1. İhlas Haber – “Barajlarda su seviyesi kritik: İstanbul susuz mu kalacak?”	14
Şekil 1.2. DW Türkçe – “Türkiye’de kuraklık “Göller Bölgesi yakında ‘Çöller Bölgesi’ olarak anılabilir”	15
Şekil 1.3. Gazete Karınca “Kuraklığın etkisini en ağır şekilde hisseden çiftçiler: Acil çözüm” video haber	15
Şekil 3.1. Alarm Zilleri Çalıyor: 2023’te Dünyanın En Büyük Sorunu Kuraklık!.....	56
Şekil 3.2.: Türkiye Kuraklık Tehdidi Altında mı?.....	58
Şekil 3. 3. Barajlarda son durum ne? İstanbul’da kuraklık kapıda mı? Prof. Dr. Orhan Şen yanıtladı	60
Şekil 3.4. Kuraklığa tek çare baraj.....	62
Şekil 3.5. İstanbul’da kuraklık kapıya dayandı!	64
Şekil 3.6. İzmir’in Büyük Oranda İçme Suyu İhtiyacını Karşılamanı Tahtalı Barajı’nda Kuraklık Alarmı.....	66
Şekil 3.7. Barajdaki s seviyesi yüzde 8!	68
Şekil 3.8. Önce hastalık, şimdi kuraklık!	69
Şekil 3.9. Van Gölü kuraklık nedeniyle küçülüyor! Göldeki limanlar işlemez hale geldi.....	71
Şekil 3. 10. Eğirdir Gölü kuruyor... ..	73

TABLO LİSTESİ

Sayfa

<u>Tablo 2.1. Türkiye’de Kuraklık Türlerine Göre İstatistiksel Veriler (2020–2024)</u>	35
<u>Tablo 2.2. Türkiye’de Kuraklığın Sosyo-Ekonomik Etkileri (2020–2024)</u>	37
<u>Tablo 2.3. İklim Değişikliği ve İklim Krizi Arasındaki Farklar</u>	39
<u>Tablo 2.4. İklim Değişikliği İletişiminin Temel Unsurları</u>	42
<u>Tablo 2.5. Türkiye’de Çevre Haberciliğinin Kurumsal Gelişimi</u>	44
<u>Tablo 3.1. İncelenen Kuraklık Haberleri Listesi (YouTube, 2023–2024)</u>	52
<u>Tablo 3.2. Tematik Analiz Bulguları</u>	54
<u>Tablo 3.3. Haber Başlıklarının Genel Özellikleri</u>	75
<u>Tablo 3.4. Kullanılan Anlatım Tekniklerinin Sınıflandırılması</u>	78
<u>Tablo 3.5. İnsan-merkezli ve Doğa-merkezli Söylemlerin Karşılaştırılması</u>	81

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

BAİBÜ : Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

MGM – Meteoroloji Genel Müdürlüğü

DSİ – Devlet Su İşleri

TBMM – Türkiye Büyük Millet Meclisi

TC – Türkiye Cumhuriyeti

MEB – Millî Eğitim Bakanlığı

TDK – Türk Dil Kurumu

TKAE – Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının ortaya çıkmasında bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren, akademik sürecin her aşamasında değerli katkılarını esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Vacit Ertan Yılmaz'a içten teşekkürlerimi sunarım. Çalışmanın kuramsal çerçevesinin oluşturulmasında ve araştırmanın bilimsel niteliğinin güçlendirilmesinde sağladığı yönlendirmeler, bu tezin şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Ayrıca tez izleme ve savunma sürecinde yapıcı eleştirileri ve katkılarıyla çalışmanın gelişmesine destek olan jüri üyelerine teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitim sürecim boyunca bilgi birikimleri, akademik yaklaşımları ve sundukları bilimsel ortamla gelişimime katkı sağlayan Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı öğretim üyelerine teşekkür ederim. Akademik düşünme becerimin gelişmesinde ve araştırma sürecine eleştirel bir perspektifle yaklaşmamda sundukları katkılar benim için son derece değerli olmuştur.

Bu süreçte her zaman yanımda olan, sabırları ve destekleriyle bana güç veren aileme; motivasyonumu yüksek tutmamda önemli rol oynayan arkadaşlarıma içten teşekkürlerimi sunarım. Son olarak, bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde dolaylı ya da doğrudan emeği geçen herkese şükranlarımı sunarım.

1. GİRİŞ

İklim krizi, günümüzde yalnızca çevresel bir sorun olmanın ötesine geçerek toplumsal, ekonomik ve siyasal alanlarda derin ve çok katmanlı etkiler yaratan küresel bir olgu hâline gelmiştir. Kuraklık, su kıtlığı, çölleşme ve ekosistem tahribatı gibi çevresel krizler, yalnızca doğa sistemlerini değil; insan yaşamını, üretim ilişkilerini, gıda güvenliğini ve toplumsal düzeni de doğrudan etkilemektedir. Bu çok boyutlu etkiler, çevresel sorunların nasıl algılandığı ve anlamlandırıldığı sorusunu giderek daha önemli hâle getirmekte; bu noktada medya, çevresel gerçekliğin toplumsal düzeyde inşasında belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Medya, çevresel krizleri kamuoyuna aktaran tarafsız bir bilgi kaynağı olmanın ötesinde, bu krizleri belirli anlatı kalıpları, söylemsel stratejiler ve temsil biçimleri aracılığıyla sunarak toplumsal algıyı biçimlendiren güçlü bir anlam üretim alanı oluşturmaktadır. Haber metinlerinde kullanılan dil, görsel imgeler, başlıklar ve anlatı yapıları; çevresel sorunların geçici ve olağanüstü olaylar olarak mı yoksa yapısal, süreklilik arz eden ve tarihsel bağlamı olan problemler olarak mı algılanacağını doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda çevresel haberlerin nasıl kurgulandığı, yalnızca gazetecilik pratiklerine ilişkin teknik bir mesele değil; aynı zamanda doğa-insan ilişkisinin nasıl tanımlandığını ve hangi ideolojik çerçeveler içinde kurulduğunu gösteren söylemsel bir süreçtir.

Dijital medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte çevresel haberlerin üretim, dolaşım ve tüketim biçimleri önemli ölçüde dönüşmüştür. YouTube gibi dijital platformlar, televizyon haberciliğinin söylemsel içeriklerini dijital ortama taşıyarak çevresel krizlerin daha geniş, hızlı ve heterojen izleyici kitlelerine ulaşmasını sağlamaktadır. Bu dönüşüm, çevresel haberlerin yalnızca içerik düzeyinde değil, temsil biçimleri ve anlatı stratejileri bakımından da incelenmesini gerekli kılmaktadır. Özellikle kuraklık gibi uzun vadeli, yavaş ilerleyen ve yapısal özellikler taşıyan bir çevresel sorunun dijital haber söyleminde hangi anlatı

kalıplarıyla sunulduğu, bu sorunun toplumsal düzeyde nasıl algılandığını anlamak açısından kritik bir önem taşımaktadır.

Bu çalışmada çevresel haberlerin analizi, Shanto Iyengar'ın çerçeveleme yaklaşımı temelinde yapılandırılmaktadır. Iyengar'a göre medya metinleri, toplumsal sorunları belirli anlatı yapıları, nedensellik ilişkileri ve sorumluluk atıfları aracılığıyla inşa etmekte; böylece izleyicinin sorunları nasıl algılayacağını ve nasıl anlamlandıracağını yönlendirmektedir. Bu yaklaşım, çevresel krizlerin medyada hangi bağlamlar içerisinde sunulduğunu, hangi aktörlerin öne çıkarıldığını ve sorumluluğun nasıl dağıtıldığını çözümlemek açısından önemli bir kuramsal zemin sunmaktadır.

Bununla birlikte, çevresel temsillerin yalnızca söylemsel yapı ve anlatı stratejileri düzeyinde değil, doğa-insan ilişkisinin nasıl kurulduğu bağlamında da ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle çalışma, medya söylemini ekoeleştirel bir perspektifle yorumlayarak, kuraklık haberlerinde doğanın nasıl konumlandırıldığını incelemektedir. Ekoeleştirel yaklaşım, doğanın medya metinlerinde edilgen bir arka plan unsuru ya da yalnızca insan merkezli bir kriz nesnesi olarak değil; ekolojik bütünlüğe sahip bir sistemin parçası olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu çerçevede doğa, yalnızca insan ihtiyaçları üzerinden anlamlandırılan bir kaynak değil, kendi içsel değerine sahip bir varlık alanı olarak düşünülmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, 2023–2024 yılları arasında YouTube platformunda yayımlanan kuraklık temalı haber içeriklerini inceleyerek, çevresel krizin medya söyleminde nasıl temsil edildiğini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda haber başlıkları, anlatı metinleri ve görsel unsurlar analiz edilerek, kuraklığın dijital haber söyleminde geçici ve dramatik bir olay olarak mı yoksa yapısal, süreklilik gösteren ve çok boyutlu bir çevresel sorun olarak mı sunulduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca çalışma, bu temsillerin ekoeleştirel açıdan doğa-insan ilişkisini hangi anlamlar üzerinden kurduğunu tartışmayı amaçlamaktadır.

Bu yönüyle araştırma, dijital medya ortamında çevresel haber söylemlerinin çözümlenmesine katkı sunmayı; çevre haberciliği, medya çalışmaları ve ekoeleştirel analiz literatürünü bir araya getiren bütüncül ve disiplinlerarası bir yaklaşım geliştirmeyi hedeflemektedir.

1.1 Ekoeleştirelin Tanımı ve Ortaya Çıkışı

Ekoeleştirel terimi ilk kez William Rueckert tarafından “Edebiyat ve Ekoloji” (1978) başlıklı makalede kullanılmış ve “ekoloji prensiplerinin edebiyata uyarlanması” olarak tanımlanmıştır. Her ne kadar çevre temalı edebiyat metinleri oldukça eskiye dayansa da ekoeleştirel alanı ortaya çıkmadan önce bu metinler sistematik bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

Ekoeleştirel yaklaşım, edebî ve kültürel metinlerde insan–doğa ilişkisini merkezine alan, ekolojik farkındalık ve çevresel adalet perspektifi geliştirmeyi amaçlayan eleştirel bir çerçevedir. Özdağ’a göre ekoeleştirel, doğayı yalnızca bir arka plan olarak değil, kültürle iç içe geçmiş bir özne olarak ele alır ve edebiyat aracılığıyla ekolojik okuryazarlığın gelişmesine katkı sunar (Özdağ, 2014). Türkiye’de ekoeleştirel yaklaşımın kuramsal temellerinin geç oluşmasına karşın, son yıllarda yapılan çalışmalar bu boşluğu doldurmaya başlamıştır.

Edebiyat ve çevre arasındaki ilişkileri disiplinlerarası bir bakış açısıyla ele alan ekoeleştirel, 1990’lı yıllarda edebiyat ve kültürel çalışmaların bir alt alanı olarak ortaya çıkmıştır. Akademik bir disiplin olarak kabul görmesi ise Cheryll Glotfelty’nin çabalarıyla gerçekleşmiştir. 1980’lerde Cornell Üniversitesi’nde yüksek lisans öğrencisi olan Glotfelty, çevre ve edebiyat üzerine yapılan çalışmaların belirli bir çatı altında toplanmadığını fark etmiştir. O dönemde akademik bir alan olarak tanınmayan bu çalışmaların önemini vurgulamak için iki yüzü aşkın akademisyene ulaşarak onları bir antolojiye katkıda bulunmaya davet etmiştir. Harold Fromm gibi isimlerden gelen olumlu geri dönüşlerin ardından, *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology* (1996) başlıklı antolojinin hazırlanmasında önemli bir rol oynamıştır.

1990'lı yıllarda büyük ilgi gören bu eser, ekoeleştiri alanında önemli bir referans noktası hâline gelmiştir. Kitabın “Giriş” bölümünde Glotfelty, ekoeleştiriye “edebiyat ve fiziksel dünya arasındaki ilişkilerin çalışılması” (Yazgünoğlu, 2024) olarak tanımlamaktadır. Scott Slovic, 1999 yılında Modern Languages Association (MLA) tarafından yayımlanan PMLA dergisindeki “Forum on Literatures of the Environment” başlıklı yazısında bu tanımları genişleterek, ekoeleştirin sadece çevreci bir dille yazılmış edebî metinleri değil, aynı zamanda edebî eserlerin ekolojik açıdan yorumlanmasını da kapsadığını belirtir. Slovic’e göre, ilk bakışta çevreci bir içeriğe sahip olmadığı düşünülen eserler dahi ekoeleştirel bir yaklaşımla okunabilir; bu, “yeşil okuma” (Ergin, Dolcerocca, 2016) olarak adlandırılır.

1990'lı yıllardan itibaren ekoeleştiri alanında çeşitli kuramsal ve metodolojik çalışmalar yürütülmüş, bu da alanın tanımını giderek genişletmiştir. 1991 yılında MLA tarafından düzenlenen konferansta, Harold Fromm “Ecocriticism: The Greening of Literary Studies” başlıklı bir seminer düzenlemiş ve bu alanın akademik dünyada yer edinmesine katkı sağlamıştır. 1992 yılında ise Amerika’nın Nevada Eyaleti’nde Association for the Study of Literature and Environment (ASLE), yani Edebiyat ve Çevre Çalışmaları Derneği kurulmuştur. 1993’ten itibaren bu dernek Interdisciplinary Studies in Literature and Environment (ISLE) adlı akademik dergiyi yayımlamaya başlamış ve ilerleyen yıllarda ASLE’nin benzeri yapılar Avrupa, Kore ve diğer birçok ülkede oluşturulmuştur.

Türkiye’de ekoeleştiri alanındaki akademik tartışmalar ise Serpil Oppermann, Ufuk Özdağ ve Nevin Özkan tarafından 2009 yılında düzenlenen “The Future of Ecocriticism: New Horizons” (Ekoeleştirin Geleceği: Yeni Ufuklar) başlıklı konferansla hız kazanmıştır. Bu konferansın ardından aynı başlıkla yayımlanan kitap, Türkiye’de ekoeleştirin akademik çevrelerde daha fazla ilgi görmesini sağlamıştır. 2000’li yılların başından itibaren Türk edebiyatı bağlamında birçok ekoeleştirel çalışma ortaya çıkmıştır (Özdağ, Oppermann, Özkan, 2011).

Bu alanda önemli eserler arasında Serpil Oppermann’ın editörlüğünü üstlendiği Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat (2012) ile Ufuk Özdağ’ın kaleme aldığı Çevreci Eleştiriye Giriş: Doğa, Kültür, Edebiyat (2014) kitapları bulunmaktadır. Ayrıca Burcu Karahan’ın “Yeşillenen Edebiyat Eleştirisi” (2002) ve Dilek Bulut’un

“Çevre ve Edebiyat: Yeni Bir Yazın Kuramı Olarak Ekoeleştiri” (2005) başlıklı makaleleri, ekoeleştirin temel prensiplerini ortaya koymaktadır.

Türk edebiyatına yönelik ekoeleştirel çalışmalara katkı sağlayan bazı önemli akademik incelemeler de bulunmaktadır. Macit Balık ve Bilgen Tekben “Çevreci Eleştiri Kuramı Açısından Müge İplikçi’nin Cemre Adlı Romanı” (2014) başlıklı çalışmalarında, yazarın çevre bilincini kadın karakterlerle özdeşleştirdiğini öne sürerek, doğa ve kadın arasındaki bağlantıyı irdelemişlerdir. Arda Arıkan ise “Edebi Metin Çözümlemesi ve Ekoeleştiri” (2011) adlı çalışmasında Orhan Veli ve Nazım Hikmet gibi şairlerin eserlerine ekoeleştirel bir perspektiften yaklaşmıştır.

Ekoeleştiri, başlangıç aşamasında İngiliz Edebiyatı ve Amerikan çalışmaları bağlamında geliştiği için ilk akademik çalışmalar Amerikan doğa yazını, İngiliz pastoral anlatımları, Romantik akım ve Derin Ekoloji hareketi üzerine yoğunlaşmıştır. 1990’ların başında yayımlanan pek çok eser, Henry David Thoreau, John Muir, Edward Abbey ve Aldo Leopold gibi realist anlatıya başvuran Amerikalı yazarları öne çıkarmıştır. Bu dönemde, Scott Slovic’in Seeking Awareness in American Nature Writing: Henry Thoreau, Annie Dillard, Edward Abbey, Wendell Berry, Barry Lopez (1992, Amerikan Doğa Yazınında Farkındalık Aramak: Henry Thoreau, Annie Dillard, Edward Abbey, Wendell Berry, Barry Lopez) ve Jonathan Bate’in Romantic Ecology: Wordsworth and the Environmental Tradition (1991, Romantik Ekoloji: Wordsworth ve Çevreci Gelenek) adlı eserleri dikkat çeken çalışmalar arasındadır (Ergin, Dolcerocca, 2016).

2000’lerin başından itibaren ekoeleştiri alanındaki araştırmalar yalnızca doğa yazını ile sınırlı kalmamış, çevre problemleri ile ırk, cinsiyet, sınıf ve etnik kimlik arasındaki ilişkileri de incelemeye başlamıştır. Bu dönüşüm, daha önce göz ardı edilen siyahi Amerikan yazarlar ve ekofeminist yazarlar üzerine yapılan araştırmaların artmasını sağlamıştır. Ayrıca, bazı akademisyenler sömürgecilik sonrası ekoeleştiri ve ulusötesi ekoeleştiri gibi farklı yaklaşımlar geliştirmiştir. Bu kapsamda önemli eserlerden bazıları Joni Adamson, Rachel Stein ve Mei Mei Evans tarafından derlenen The Environmental Justice Reader: Politics, Poetics and Pedagogy (2002, Çevresel Adalet Okumaları: Politika, Poetika ve Pedagoji), Graham Huggan ve Helen Tiffin’in Postcolonial Ecocriticism: Literature, Animals, Environment (2010, Postkolonyal Ekoeleştiri: Edebiyat, Hayvanlar, Çevre) ve

Sylvia Mayer'in *Restoring the Connection to the Natural World: Essays on the African American Environmental Imagination* (2003, Doğal Dünya ile Bağları Güçlendirmek: Afrikan Amerikan Çevre Algısı Üzerine Denemeler) adlı kitaplarıdır.

Bunlara ek olarak, Michael Bennett ve David W. Teague, doğal alanlara odaklanmanın ötesine geçerek şehir ekolojisi üzerine çalışmalar yapmıştır. Yoğun nüfuslu ekosistemler olarak kentleri ele alan bu araştırmacılar, doğa ve insan ilişkisini kentsel çevre bağlamında incelemiştir. Bu alanda öne çıkan eserlerden biri Bennett ve Teague'nin *The Nature of Cities: Ecocriticism and Urban Environments* (1999, Şehirlerin Doğası: Ekoeleştiri ve Kentsel Çevre) başlıklı çalışmasıdır.

Günümüzde ekoeleştiri, posthümanizm başlığı altında hayvan çalışmaları, nesne-odaklı ontoloji ve yeni maddecilik gibi araştırma alanlarıyla etkileşime girerek bir “maddesel dönüşüm” yaşamaktadır. Bu bağlamda, insan ve insan olmayan varlıkların maddesel oluşumlar olarak kabul edilmesi ve farklı bedensel doğalar (Alaimo) ya da eyleyici maddeler (mineraller, toksik atıklar vb.) ile etkileşimlerinin incelenmesi öne çıkmaktadır.

Bu alandaki en önemli çalışmalar arasında Diana Coole ve Samantha Frost'un derlediği *New Materialisms: Ontology, Agency and Politics* (2010, Yeni Maddecilikler: Ontoloji, Benlik ve Politika), Karen Barad'ın *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning* (2007, Evrenle Yarı Yolda Buluşmak: Kuantum Fiziği ve Madde ile Anlamanın Dolaşıklığı), Jane Bennett'in *Vibrant Matter: A Political Ecology of Things* (2010, Canlı Madde: Şey'lerin Politik Ekolojisi), Timothy Morton'ın *Hyperobjects* (2013, Hiperobjeler) ve Serenella Iovino ile Serpil Oppermann'ın editörlüğünü yaptığı *Material Ecocriticism* (2014, Maddesel Ekoeleştiri) yer almaktadır.

1.1.1 Ekoeleştirin Edebiyat Dışı Alanlara Yayılması

Ekoeleştiri alanında incelenen edebi eserler, literatürde ekolojik yazın, ekolojik edebiyat ya da kısaca ekoyazın olarak tanımlanır. Ekolojik bir bakış açısıyla yazılan bu eserler, doğa yazını ile bazı temel noktalarda farklılık gösterir. Örneğin, pastoral şiir veya Romantik edebiyat gibi geleneklere baktığımızda, doğanın genellikle sosyal ve politik karmaşadan uzak, ideal bir inziva alanı olarak tasvir edildiğini görürüz.

Pastoral şiirin kökenleri Hesiod'un "Ἔργα καὶ Ἡμέραι (İşler ve Günler) adlı eserine kadar uzanır. Bu şiir hem bir çiftçi el kitabı hem de insan emeğinin didaktik bir incelemesi olarak değerlendirilebilir. Virgil'in Eclogae (Egloglar) adlı eseri ise kırsal bölgelerde yaşayan çobanların hayat, politika ve aşk üzerine sohbetlerini aktarır. Benzer şekilde, Yunan şair Theocritus'un Εἰδύλλια (İdiller) adlı şiirlerinde de doğa, insan ruhuna ayna tutan ideal bir mekân olarak betimlenir.

Pastoral şiirin ardından doğa algısını en çok şekillendiren bir diğer edebi gelenek, Romantik akımdır. Romantik şairler, özellikle Sanayi Devrimi'nin etkilerinin hızla hissedildiği bir dönemde eser vermişlerdir. Endüstriyel büyüme karşısında yaban hayata ve doğaya duyulan ilgi artmış, doğa yürüyüşleri bir kültürel ve estetik deneyim olarak öne çıkmıştır. Yazar-aktivist Rebecca Solnit, Wanderlust: A History of Walking (Gezgincilik Tutkusu: Yürümenin Tarihi) adlı kitabında, Romantik dönemde yürüyüşün sanatsal ve felsefi bir deneyime dönüştüğünü belirtir (Ergin, Dolcerocca, 2016).

Bu dönemin en önemli figürlerinden biri, William Wordsworth'tür. Kendisi yalnızca eserleriyle değil, epik yürüyüşleriyle de tanınır. 180.000 mil yürüdüğü söylenen Wordsworth, kimi zaman tek başına, kimi zaman ise kız kardeşi Dorothy veya arkadaşı Robert Jones ile uzun doğa gezilerine çıkmıştır. The Prelude (Prelüd) adlı eseri, 1790'da Fransa'dan Alp Dağları'na yaptığı bir yürüyüşün sonucunda ortaya çıkmıştır.

Caspar David Friedrich'in Der Wanderer über dem Nebelmeer (Sis Denizinde Amaçsızca Dolaşan Adam, 1818) adlı tablosu buna iyi bir örnektir. Bu eserde uçurum kenarında duran, kayalıkların üzerinde sisle kaplı manzaraya bakan bir adam görülür. Sonsuzluk hissi uyandıran bu manzara, izleyiciyi doğaya ve bilinmeyene karşı duyulan hayranlık ile insanın önemsizliği arasındaki gerilimle yüzleştirir. Sis örtüsü, sınırları belirsiz bir geleceği temsil eder. Romantik şiirde olduğu gibi, burada da doğa, bireyin ruhsal yolculuğunun bir parçası hâline gelir.

Ancak ekoyazın, pastoral şiir ve Romantik akımdan farklı olarak, doğayı izole bir kaçış mekânı olarak değil, insanın bir parçası olduğu, sürekli değişen ve dönüşen bir sistem olarak ele alır. Ekoeleştirel bakış açısıyla değerlendirildiğinde, Romantik doğa tasvirleri insanın doğayla ilişkisini idealize eden veya metafiziksel bir düzleme çeken bir anlatı olarak görülürken, ekoyazın bu romantik bakışı

eleştirel bir süzgeçten geçirir (İlaslan, 2021). İnsanın doğadaki etkisini, ekolojik krizleri ve insanmerkezci yaklaşımların doğaya verdiği zararları sorgular.

Ekoeleştir, organik ve inorganik dünyanın birbiriyle bağlantılı, ayrılmaz ve eşit derecede önemli olduğunu savunan bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu bağlamda, Barry Commoner'ın ekolojinin dört temel yasasından biri olan "Her şey, her şeyle bağlantılıdır" ilkesi, ekoeleştir üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bu noktada, Cheryll Glotfelty de ASLE (Association for the Study of Literature and Environment) web sitesinde yer alan "What is Ecocriticism?" başlıklı yazısında Commoner'ın görüşlerine atıfta bulunmaktadır. Yazgünoğluna göre (2024), Commoner'ın ekolojik yasasını kabul edersek, edebiyatın da bu karmaşık küresel sistemin önemli bir parçası olduğu sonucuna varmalıyız. Çünkü edebiyat, enerji, madde ve fikirlerin sürekli etkileşim içinde olduğu bu sistemin bir bileşeni olarak çevresel farkındalığın yayılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Ekoeleştirelinin en ünlü tanımı, Cheryll Glotfelty tarafından yapılmıştır. The Ecocritical Reader: Landmarks in Literary Ecology adlı eserin "Introduction" (Giriş) bölümünde, ekoeleştiriyi şu şekilde tanımlar: "Ekoeleştir, edebiyat ile fiziksel çevre arasındaki ilişkiyi inceleyen bir alandır. Nasıl ki feminist eleştiri dili ve edebiyatı toplumsal cinsiyet perspektifiyle ele alıyor, Marksist eleştiri üretim biçimleri ve ekonomik sınıf farkındalıklarıyla metinleri okuyor ise, ekoeleştir de edebiyat çalışmalarına doğa merkezli bir yaklaşım getirir." (Yazgünoğlu, 2024)

ABD'de Edebiyat ve Çevre alanında çalışan ilk profesör olan Glotfelty, ekoeleştirelinin kökenlerini, gelişimini, temel özelliklerini ve geleceğini bu giriş bölümünde ele almıştır. Bu yazı, günümüzde ekoeleştirelinin en çok okunan ve atıf yapılan kaynaklarından biri olmuştur. Aslında, Yazgünoğlu, (2024) bu makalesi ekoeleştiriyi bir edebi kuram olarak kurumsallaştırmış ve dünya genelinde bu alanda çalışan akademisyenler ve öğrenciler için bir temel dayanak oluşturmuştur.

Zaman içinde ekoeleştirelinin kapsamı genişleyip zenginleşmiş olsa da hala ekoeleştiriyi anlamak isteyen herkesin ilk başvurması gereken tanımlardan biri Glotfelty'nin bu tanımıdır. Bunun yanı sıra, kendisinin katıldığı konferanslar, sunduğu akademik bildiriler ve akademik ağ oluşturma çalışmaları, ekoeleştirelinin yalnızca ABD'de değil, dünya çapında tanınırlığını artırmıştır.

Glotfelty, küresel çevre krizinin akademisyenler tarafından büyük ölçüde görmezden gelindiğini belirtmiştir. Yakın zamana kadar, edebiyat ve çevre üzerine çalışan akademik dergiler, meslek kuruluşları ya da konferanslar bulunmamaktaydı. Bu durumu eleştiren Yazgünoğlu, (2024), hızla değişen edebiyat incelemeleri alanında çevresel krizleri göz önünde bulundurarak yeni sınırların belirlenmesi ve edebi çalışmaların yeniden haritalandırılması gerektiğini savunmaktadır.

Her ne kadar Glotfelty ekoeleştiriye feminizm ve Marksizm ile kıyaslayarak açıklamaya çalışsa da ekoeleştiri başlangıcından beri evrensel ve kesin bir tanımdan yoksundur. Buell, *The Future of Environmental Criticism: Environmental Crisis and Literary Imagination* adlı kitabında, ekoeleştirin "Edward Said'in *Oryantalizm* (1998) adlı eseriyle sömürgecilik çalışmaları için sunduğu gibi, bir paradigma belirleyici metinden yoksun olduğunu" belirtir (Toska, 2021).

Ancak hemen ardından, ekoeleştiriye tekrar feminizmle kıyaslar, ancak farklı bir bağlamda. Bu bağlamda, ekoeleştirin tıpkı feminizm gibi eleştirel yaklaşımların farklı bakış açılarıyla çevresel meselelere yönelik bir bağlılık geliştirdiğini ifade eder (Toska, 2021). Feminizm gibi, ekoeleştiri de çağdaş sosyal ve edebi teorilerle iç içe geçmiş ekokültürel bir karmaşıklık barındırmaktadır.

Ekoeleştirin en önemli meselelerinden biri, Cheryll Glotfelty'nin de vurguladığı gibi, odak noktasını insan merkezli bir bakış açısından dünya merkezli bir bakış açısına kaydırmaktır. Bu bağlamda, içselden dışsala yönelen bir perspektif değişikliği de söz konusudur. Dean'e göre, ekoeleştiri birçok disipline dokunsa da, eyleme dönüştüğünde insanın dünya ile olan ilişkisine geri döner. Glotfelty, bu dünya merkezli yaklaşımı açıklarken ekoeleştirin temelinde şu önermenin yattığını belirtir: "İnsan kültürü fiziksel dünya ile bağlantılıdır; onu etkiler ve ondan etkilenir." (Yazgünoğlu, 2024) Ona göre, ekoeleştiri bir ayağı edebiyatta, diğer ayağı ise doğada olan bir eleştiri biçimidir. Kuramsal bir söylem olarak, insan ve insan dışı varlıklar arasında bir arabuluculuk yapar. Ancak, ekoeleştiri doğaya odaklanmasına rağmen, her doğa temalı edebiyat eseri ekoeleştirel bir metin sayılmaz. Bir eserin ekoeleştirel olarak değerlendirilmesi için, insan ve insan dışı dünya arasında güçlü bir bağın bulunması gerekir.

Ekoeleştirel yazılar yalnızca doğayı betimlemek ve yorumlamakla kalmaz, aynı zamanda onu tahribattan korumayı da amaçlar. Ekoeleştiri, edebiyatta doğa tasvirlerinin analizinden ibaret değildir; biyomerkezci bir dünya görüşüne doğru bir adım atmayı, etik anlayışın genişlemesini ve insanın küresel toplumu algılamak insan dışı yaşam formlarını ve fiziksel çevreyi de bu topluma dahil etmesini sağlamayı hedefler. Ekoeleştiri özellikle, insan ve onun paylaştığı doğal çevre arasındaki ilişkinin gerçekliğini ele alan edebi metinleri incelemeye odaklanır. Ancak, bu alan sadece kurmaca edebiyatla sınırlı değildir. Ekoloji, antropoloji, doğa bilimleri, psikoloji, felsefe ve tarih gibi disiplinlerden de yararlanarak insanın dünya ile olan ilişkisini daha geniş bir perspektiften ele alır.

Glotfelty dışında, Lawrence Buell ve Harold Fromm da ekoeleştirin kuramsal bir alan olarak şekillenmesinde önemli katkılar sağlamıştır. 1990'ların başları ekoeleştirin oluşum süreci olarak kabul edilse de Lawrence Buell'in 1995 yılında yayımlanan *The Environmental Imagination* adlı kitabı ve Glotfelty ile Fromm'un 1996'da derlediği *The Ecocriticism Reader*, ekoeleştirin kuramsal bir temel kazanmasını sağlamış ve edebiyat dünyasında çevresel bilinçlenmeyi artırmıştır (Toska, 2021).

Harvard Üniversitesi profesörlerinden Lawrence Buell, *The Environmental Imagination* adlı eserinde doğa yazınının kapsamlı bir tanımını sunar. Thoreau ve Transandantalist hareket üzerine uzun yıllar çalışmış olan Buell'in bu kitabı, bir yazar tarafından ekoeleştiri üzerine yazılmış ilk geniş kapsamlı eser olma özelliğini taşır (Şen, 2023). Bu çalışma, doğa yazınının temel unsurlarını belirler ve onu Amerikan edebiyatı içerisinde tanımlanabilir bir tür hâline getirir.

Ekoeleştiri, başlangıç aşamasında çevreyi edebiyat tartışmalarının merkezine yerleştirme, doğa ile insan arasındaki bağları güçlendirme ve yalnızca teorik söylemlerle sınırlı kalmama çabası ile dikkat çekmiştir. Kate Campbell bu süreci şöyle değerlendirir: “Ekoeleştiri, çevresel yıkımla mücadele etme umuduyla, edebiyatı yeni ve enerjik bir şekilde ele alan bir yaklaşım geliştirdi.” (Şen, 2023) Bu yeni yaklaşım, farklı disiplinlerden akademisyen ve okurları bir araya getirdi. Edebi eserlerde doğaya yönelik tutumların okuyucuların çevre ile etkileşimlerini nasıl etkileyebileceği gibi konular tartışılmaya başlandı (Şen, 2023). Sonuç olarak,

okuyucular insan ve insan dışı dünya arasındaki karşılıklı bağımlılığı daha bilinçli bir şekilde değerlendirmeye yönlendirildi.

Ancak, erken dönem ekoeleştirici yaklaşımlarının bazı eksiklikleri de bulunmaktaydı. ABD'deki ekoeleştirelinin öncülerinin, doğayı genellikle "kutsal bir alan" olarak ele alan bireysel deneyimlere odaklanmaları, önemli bir sınırlama olarak görülmüştür. Örneğin, John Muir, Aldo Leopold, Henry David Thoreau, Joseph Meeker ve Leo Marx gibi yazarlar, çoğunlukla insan yerleşimlerinin bulunmadığı, el değmemiş doğal alanları betimlemeye odaklanmıştır. Bu yaklaşımın en büyük eleştirisi, kentsel ekolojinin ve sanayileşmiş, nüfus yoğunluğu yüksek bölgelerin göz ardı edilmesi olmuştur. Cheryll Glotfelty, Ursula Heise ve Greg Garrard, erken dönem ekoeleştirelinin yerel bir hareket olarak kaldığını ve küresel çevresel sorunlara ve sosyal meselelere yeterince değinmediğini belirtmiştir.

Greg Garrard, bu noktada ekoeleştirelin "yer merkezli" bakış açısının, çağdaş kültürde Dünya'nın bütüncül bir kavranışını oluşturamadığını" öne sürerek eleştiride bulunur (Tunç, 2022). Ursula Heise de benzer bir görüşü dile getirerek şöyle der: "Ekoeleştirelin yükselişi, başlangıçta yerel konulara ve bilgi biçimlerine duyduğu ilgiyle kolaylaştırıldı. Ancak bu durum, zamanla ekoeleştirel kuramın küreselleşmeye yönelmesini zorlaştırdı." (Heise, 2008) Hatta, Cheryll Glotfelty, The Ecocriticism Reader'ın girişinde ekoeleştireli "beyaz bir hareket" olarak nitelendirmiş ve daha çeşitli seslerin bu alana dahil edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Graham Huggan'ın 'Greening' Postcolonialism ve Rob Nixon'ın 'Environmentalism and Postcolonialism' adlı eserleri, postkolonyal ekoeleştirici alanında önemli tartışmaları tetiklemiş ve bu alanın gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Özellikle Nixon, çevrecilik ve postkolonyalizm arasındaki köprüleri kuran yazılarıyla öne çıkmıştır. Nixon'ın çalışmaları, zorunlu göç, mekân etiği, toprak hakları, nükleer denemeler, kirlilik ve petrol gibi küresel çevresel meseleler üzerine karşılaştırmalı incelemelere odaklanmaktadır (Yurdusev, 2023). Bu bağlamda, çevre adaleti ile sömürgecilik sonrası toplumsal mücadelelerin nasıl iç içe geçtiğini göstermeye çalışır.

Lawrence Buell, Ursula K. Heise ve Karen Thornber de ‘Literature and Environment’ adlı makalelerinde çevre edebiyatı eleştirisinin Batı dışı edebiyatlarla etkileşiminin giderek arttığını belirtirler. Onlara göre, Batı dışındaki edebiyatlar hem yerel ekolojik sorunlara hem de küresel çevre krizlerine—zehirlenme, iklim değişikliği ve çevresel adaletsizlik gibi konulara—daha fazla dikkat çekmektedir (Zengin, Bozkurt,). Bu alan özellikle Küresel Güney bağlamında da üretken bir gelişim sergilemektedir. Upamanyu Pablo Mukherjee’nin Postcolonial Environments (2010) adlı eseri, postkolonyal ekoeleştirici çalışmalarına önemli bir katkı sunmuştur. Mukherjee, Arundhati Roy, Amitav Ghosh, Indra Sinha ve Ruchir Joshi gibi yazarların eserlerine ekoeleştirici bir perspektiften yaklaşarak, günümüz çevre krizlerinin Hint edebiyatında nasıl yansıtıldığını ortaya çıkarmaya çalışır.

Bu alana önemli katkılar sunan diğer çalışmalardan bazıları, Lawrence Buell’in The Future of Environmental Criticism ve Ursula K. Heise’in Sense of Place and Sense of Planet adlı eserleridir. Bu kitaplar, postkolonyal ekoeleştirmenin edebiyat teorisindeki yerini sağlamlaştırmış ve küresel çevre meseleleriyle olan bağlantısını güçlendirmiştir. Lawrence Buell, ‘Ecocriticism: Some Emerging Trends’ adlı makalesinde, postkolonyal ekoeleştirmenin gelecekte daha da gelişeceğini ve Batı merkezli ekoeleştirici modellerine meydan okuyacağını belirtir. Ona göre, “Önümüzdeki dönemde, Birinci Dünya’da geliştirilen ekoeleştirici modellerin gelişmekte olan ülkelerde ne ölçüde uygulanabilir olduğu tartışılmaya devam edecektir.” (Aslan, 2023). Bu görüş, ekoeleştirmenin evrensel ve yerel boyutlarının bir arada ele alınması gerektiğini ve farklı coğrafyalarda farklı çevresel sorunların öne çıkmasının önemini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, postkolonyal ekoeleştirici ve ekofeminist yaklaşımlar, çevresel adalet mücadelelerinin yalnızca Batı merkezli teorilere dayanamayacağını, yerel ve küresel sorunların bir bütün olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Gelecekte bu alanların daha fazla çeşitlenmesi ve sömürgecilik sonrası toplumların çevresel adalet taleplerinin akademik söylemde daha fazla yer edinmesi beklenmektedir.

Ekoeleştirici, başlangıçta edebiyat temelli bir disiplin olarak ortaya çıkmış olsa da zamanla iletişim, kültürel çalışmalar, sinema, gazetecilik ve medya araştırmaları gibi birçok alanla kesişerek çokdisiplinli bir yapıya evrilmiştir.

(Glottfelty & Fromm, 1996; Aslan, 2023). Bu genişleme, çevresel sorunların yalnızca sanatsal temsillerde değil, medya söyleminde ve kamusal iletişim süreçlerinde de nasıl inşa edildiğini inceleme ihtiyacından doğmuştur. Günümüzde medya, çevre bilincinin oluşmasında, ekolojik krizlerin toplumsal algısında ve sürdürülebilirlik söylemlerinin yaygınlaşmasında merkezi bir rol üstlenmektedir (Özmen, 2011).

Ekoeleştirelinin medya çalışmalarına entegrasyonu, temelde iki kuramsal eksenle şekillenmiştir. Birincisi, medya metnlerinin ekolojik okuması, yani haber, belgesel, reklam veya sosyal medya içeriklerinin doğa ve çevreyi nasıl temsil ettiğini analiz etmektir. İkincisi ise, medyanın çevresel iletişim aracı olarak konumunu inceleyen ekomedya perspektifidir (Tunç, 2022). Bu çerçevede, medya yalnızca bilgi aktaran bir araç değil, çevreye dair ideolojik ve kültürel anlamların üretildiği bir söylem alanı olarak değerlendirilir.

Medya metinleri, çevresel konuları sıklıkla insan-merkezli bir çerçevede ele alır. Özellikle televizyon ve çevrimiçi haberlerde doğa, ya bir “kaynak” ya da “tehdit” olarak konumlandırılır. Bu temsil biçimi, ekoeleştirel açıdan “antroposantrik söylem” olarak eleştirilir (Güven, 2024). Ekoeleştirel medya çözümlemeleri, bu tür insan-merkezli anlatıları sorgular ve doğayı özne konumuna yerleştiren alternatif söylem biçimlerini görünür kılmaya çalışır. Bu nedenle ekoeleştirel medya analizleri, yalnızca içerik çözümlemesiyle sınırlı kalmaz; haber üretim süreçleri, dil kullanımı, çerçeveleme stratejileri ve görsel retorik gibi unsurları da değerlendirir (Yıldırım, Koçoğlu, 2018).

Çevre temalı haberlerde medya dili genellikle felaket ve kriz odaklıdır. “Küresel ısınma”, “kuraklık”, “doğal afet” gibi olgular dramatik başlıklar ve duygusal imgelerle sunulur. Bu yaklaşım, çevre sorunlarını birer kısa vadeli olay gibi göstererek yapısal nedenleri gölgede bırakabilir (Türkeş, Deniz, 2010). Ekoeleştirel medya çalışmaları ise bu noktada eleştirel bir müdahale önerir: Çevresel haberlerin yalnızca bilgi aktarmakla kalmayıp, toplumsal bilinç, ahlaki sorumluluk ve ekolojik kimlik inşasında nasıl rol oynadığını sorgular.

Ekoeleştirelinin medya alanına katkısı, çevresel iletişimi daha etik, bütüncül ve sürdürülebilir bir perspektife taşımak olmuştur. Özellikle çevrimiçi medya ve sosyal platformlarda (örneğin YouTube, Twitter, Instagram) çevresel söylemin

demokratikleşmesi, bireylerin çevresel hikâyeleri doğrudan üretip paylaşmasına imkân tanımıştır. Bu durum, geleneksel medyadaki tek yönlü çevre haberciliğinden, katılımcı ve çok sesli bir eko-iletişim ekosistemine geçişi temsil etmektedir (Tani, Taşkıran, 2018).

Özellikle YouTube gibi dijital platformlarda üretilen çevre haberleri, ekoeleştirel analiz açısından önemli bir inceleme alanı sunar. Bu mecralarda hem geleneksel medya kuruluşlarının hem de bireysel içerik üreticilerinin çevreye dair anlatıları, doğa-insan ilişkisini farklı biçimlerde kurgulamaktadır. YouTube'daki kuraklık haberleri, çevre krizlerinin nasıl çerçevelendiği, hangi metaforların kullanıldığı, doğanın nasıl temsil edildiği ve çevre sorumluluğunun kimlere atfedildiği gibi sorular üzerinden değerlendirilebilir. Bu tür analizler, ekoeleştirelinin medya çalışmalarıyla kesişim noktasını somut biçimde ortaya koyar.

Geleneksel medya biçimlerinde çevre haberleri genellikle felaket, kriz veya “doğal afet” çerçevesinde sunulurken; YouTube gibi dijital platformlar, çevresel hikâyeleri alternatif biçimlerde anlatma imkânı sunmaktadır. Bu durum, çevresel bilincin oluşumunda medya söyleminin etkisini anlamak açısından önemlidir. Ekoeleştirel analiz bu noktada, doğa ve çevre temsillerinin yalnızca birer “bilgi aktarımı” değil, aynı zamanda kültürel bir söylem biçimi olduğunu vurgular (Özmen, 2011; Tunç, 2022).

Örnek 1: İhlas Haber – “Barajlarda su seviyesi kritik: İstanbul susuz mu kalacak?” Bu tür haberler, kuraklık olgusunu genellikle insan-merkezli (antroposantrik) bir çerçevede sunar. Haber başlıkları, insan ihtiyaçlarını merkeze alarak doğayı yalnızca bir kaynak olarak temsil eder: “Su tükendiğinde bizi ne bekliyor?” gibi sorular, doğayı bağımsız bir özne olmaktan çıkarır. Ekoeleştirel açıdan bu yaklaşım, doğanın araçsallaştırılması olarak tanımlanabilir (Aslan, 2023).

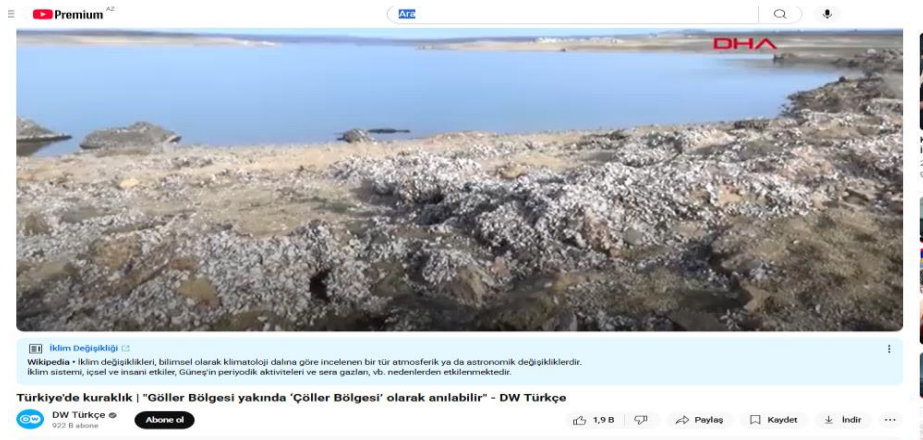

Şekil 1.1. İhlas Haber – “Barajlarda su seviyesi kritik: İstanbul susuz mu kalacak?”

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=UbDj72AcMV0>

Bununla birlikte, görüntü estetiğinde “kuruyan barajlar”, “çatlamış topraklar” gibi görseller kullanılarak felaket retoriği güçlendirilir. Bu temsil biçimi, Garrard’ın (2004) tanımıyla apokaliptik doğa söylemi kategorisine girer. Doğa, kurtarılmaya muhtaç bir kurban gibi kurgulanır.

Örnek 2: DW Türkçe – “Türkiye’de kuraklık | “Göller Bölgesi yakında ‘Çöller Bölgesi’ olarak anılabilir” DW Türkçe’nin haberlerinde ise daha bilimsel temelli ve çözüm odaklı bir söylem öne çıkar. Uzman röportajlarına, iklim bilimcilerin görüşlerine ve sürdürülebilir politikaların önemine yer verilerek bilgi merkezli bir ekomedya dili geliştirilmiştir.

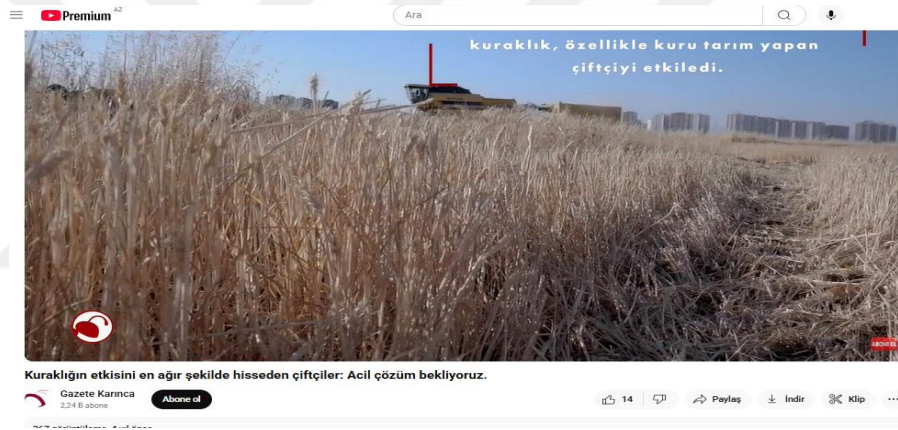

Şekil 1.2. DW Türkçe – “Türkiye’de kuraklık | "Göller Bölgesi yakında ‘Çöller Bölgesi’ olarak anılabilir”

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=oMKIXwuxW2A>

Ekoeleştirel açıdan bakıldığında, bu tür yayınlar doğa-merkezli (ekosantrik) bir yaklaşımı temsil eder. Haberin görsellerinde “yeşeren bitkiler” ve “yağmur suyu toplama sistemleri” gibi umut imgeleri kullanılarak, doğanın yalnızca krizle değil yenilenme potansiyeliyle de ilişkilendirildiği görülür. Bu, Lawrence Buell’in (2005) “reformist eko-anlatı” dediği biçimdir.

Örnek 3: Yeşil Gazete YouTube – “Kuraklığın etkisini en ağır şekilde hisseden çiftçiler: Acil çözüm” Bu video haberde çevre sorunları doğrudan ekolojik adalet ve toplumsal eşitsizlik bağlamında ele alınmıştır. Röportajlarda çiftçilerin sesine yer verilmesi, çevresel krizlerin sosyo-ekonomik boyutuna dikkat çeker.

Şekil 1.3. Gazete Karınca “Kuraklığın etkisini en ağır şekilde hisseden çiftçiler: Acil çözüm” video haber

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=VgVxFrNmtIs>

Ekoeleştirel açıdan bu, toplumsal ekoeleştirmenin medya örneğidir. Doğa, insanla birlikte aynı sistemin bir bileşeni olarak görülür; iklim krizinin sonuçları, yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda etik ve politik bir mesele olarak temsil edilir (Tani, Taşkıran, 2018). Söylemsel olarak, bu haberde kullanılan “biz”, “hepimiz” gibi kolektif zamirler, doğa ve insan arasındaki ayrımı azaltır; izleyiciyi ortak sorumluluk duygusu etrafında birleştirir.

Örnek 4: BBC Earth – “The Planet is Dying, But We Can Still Save It” Küresel ölçekte bakıldığında, BBC Earth gibi kanallar doğayı dramatik bir biçimde

estetize eder. Yüksek çözünürlüklü görüntülerle doğa “sublime” (yüce) bir varlık olarak sunulur.

Ekoeleştirel açıdan bu, romantik doğa anlatısının dijital bir uzantısıdır: izleyiciye hem hayranlık hem de suçluluk duygusu aşılar. Garrard’ın (2004) “sublime aesthetics” (yüce estetik) kavramı burada doğrudan gözlemlenir. Ancak bu tür anlatılar, kimi zaman “seyirlik doğa” olgusunu güçlendirerek izleyicinin pasif kalmasına da yol açabilir (Heise, 2008).

Örnek 5: Independent Türkçe – “Kuraklık habercisi: Göller kurumadan biz uyanacak mıyız?” Bu örnek, ekoeleştirel olarak etik uyarı anlatısı kapsamında değerlendirilebilir. Haberde “doğanın intikamı” metaforu kullanılır ve ekosistemin insan müdahalesine tepkisi dramatize edilir.

Ekoeleştirel kuram açısından bu tür söylemler, doğayı ahlaki bir fail olarak konumlandırır (Özer, 2018). Doğa yalnızca etkilenmeyen değil, tepki veren bir özne haline gelir. Bu anlatı, izleyiciye çevresel sorumluluk bilinci kazandırmak açısından güçlüdür. Bu örneklerin gösterdiği üzere, medya çalışmaları alanında ekoeleştirel yaklaşım üç temel katkı sağlar:

- Temsiliyetin dönüşümü: Doğayı edilgen bir nesne olmaktan çıkarıp aktif bir özne olarak yeniden konumlandırır.
- Etik farkındalık: İklim krizi haberlerinin yalnızca “felaket” değil, “sorumluluk” meselesi olarak algılanmasını teşvik eder.
- Söylem çeşitliliği: Medyada farklı türden ekolojik anlatıların (apokaliptik, reformist, adalet temelli, umut verici vb.) ayırt edilmesini sağlar.

Sonuç olarak, YouTube gibi dijital medya mecraları, çevre haberciliğini klasik gazetecilikten farklı bir noktaya taşımakta; bireylerin, bilim insanlarının ve sivil toplumun çevre söylemine katılımını mümkün kılmaktadır. Ekoeleştirel perspektif, bu yeni medya ortamlarını yalnızca iletişim kanalı olarak değil, ekolojik farkındalığın üretildiği kültürel bir alan olarak değerlendirmeye olanak tanır.

1.1.2 Medyada Çevre Temsilleri

Medyada çevrenin nasıl temsil edildiği sorunu, modern çevre düşüncesinin erken dönemlerinden itibaren eleştirel biçimde tartışılmaktadır. Bu bağlamda çevre

sorunlarının kamusal alanda görünürlük kazanmasında dönüm noktalarından biri, "Sessiz Bahar" adlı eserdir. Rachel Carson, bu çalışmasında pestisit kullanımının ekosistemler üzerindeki yıkıcı etkilerini ortaya koyarken, bilimsel bilginin medya ve kamuoyu aracılığıyla nasıl çarpıtılabildiğini de gözler önüne sermektedir. Carson'a göre çevre, modern toplumlarda çoğu zaman teknik ve ekonomik bir meseleye indirgenmekte; doğa, kendi içsel değeri olan bir varlık alanı olarak değil, insan ihtiyaçlarına hizmet eden edilgen bir kaynak olarak sunulmaktadır (Carson, 2004). Bu temsil biçimi, çevresel sorunların yapısal nedenlerini görünmez kılarken, sorumluluğun bireysel davranışlara indirgenmesine zemin hazırlamaktadır.

Carson'a göre doğaya yönelik bu temsil biçimi, çevresel sorunların insan sağlığı ve refahı üzerindeki etkileriyle sınırlı bir biçimde ele alınmasına yol açmaktadır. Çevresel yıkım, ancak insan yaşamını doğrudan tehdit ettiği ölçüde görünür hâle gelmekte; ekosistemlerin uzun vadeli zararları ve insan-dışı canlıların maruz kaldığı tahribat büyük ölçüde göz ardı edilmektedir (Carson, 2004). Bu durum, çevre sorunlarının medya söyleminde araçsal bir bakış açısıyla ele alındığını ve doğanın bağımsız bir varlık alanı olarak temsil edilmediğini göstermektedir.

Sessiz Bahar'da eleştirilen bir diğer önemli nokta, çevresel risklerin medya ve bilim aracılığıyla "kontrol edilebilir" ve "yönetilebilir" sorunlar olarak sunulmasıdır. Carson, bu tür temsillerin doğaya yönelik insan müdahalesini meşrulaştırdığını ve çevresel tahribatın toplumsal sorumluluk boyutunu zayıflattığını belirtmektedir (Carson, 2004). Medyada üretilen bu söylemler, çevresel sorunları geçici ve teknik meseleler olarak çerçeveleyerek, doğa ile kurulan tahakküm ilişkisini sorgulanamaz hâle getirmektedir.

Bu bağlamda medyada çevre temsillerinin yalnızca içeriksel tercihlerle değil, aynı zamanda belirli ideolojik çerçeveler doğrultusunda üretildiği görülmektedir. Siyasi İdeolojiler adlı eserinde Heywood, ideolojiyi toplumsal gerçekliği anlamlandırmaya, düzenlemeye ve meşrulaştırmaya yarayan düşünce sistemleri bütünü olarak tanımlar. Bu yaklaşım, medya metinlerinin de ideolojik varsayımlar üzerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır. Çevresel sorunların medyada hangi temalarla sunulduğu, hangi aktörlerin öne çıkarıldığı ve hangi sorumluluk atıflarının yapıldığı, haber üretim sürecine içkin ideolojik

konumlanışlarla yakından ilişkilidir (Heywood, 2020). Dolayısıyla çevre temsilleri, doğayı nötr bir olgu olarak değil; belirli siyasal, ekonomik ve kültürel değerler çerçevesinde yeniden inşa edilen bir anlam alanı olarak sunmaktadır. Bu durum, çevresel krizlerin medya söyleminde nasıl çerçevelendiğini analiz ederken ideoloji kavramının merkezi bir analitik araç olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

1.1.3 Ekoeleştirel Yaklaşımlar

Ekoeleştiri, doğa, kültür ve insan arasındaki ilişkinin edebî, sanatsal ve iletişimsel metinler aracılığıyla nasıl kurulduğunu inceleyen disiplinlerarası bir yaklaşımdır. 1990'lı yıllarda çevre krizlerinin toplumsal ve kültürel alanda daha görünür hâle gelmesiyle birlikte gelişen bu kuram, doğayı yalnızca bir tema ya da arka plan unsuru olarak değil, metin içinde etkin bir özne olarak ele alır (Glotfelty & Fromm, 1996). Ekoeleştirel düşünce, insan-merkezli (antroposantrik) söylemleri sorgulayarak doğanın kendi içsel değerini tanıyan doğa-merkezli (ekosantrik) bir perspektif geliştirmeyi amaçlar.

Ekoeleştirin birinci dalga olarak adlandırılan erken dönem çalışmaları, ağırlıklı olarak doğanın metinlerdeki temsiline odaklanmıştır. Bu yaklaşım, özellikle İngiliz ve Amerikan doğa yazını geleneği çerçevesinde şekillenmiştir. Lawrence Buell'in *The Environmental Imagination* (1995) ve *The Future of Environmental Criticism* (2005) adlı eserleri, bu dönemin kuramsal çerçevesini belirleyen temel çalışmalardır. Buell'e göre çevresel edebiyat, insan ile doğa arasındaki karşılıklı bağımlılığı görünür kılan metinlerden oluşur ve bu tür metinlerin ekolojik bir etik perspektif taşıması gerekir.

Bu dönemin önemli isimlerinden Cheryll Glotfelty ise ekoeleştiriye, "edebiyat ile fiziksel çevre arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma alanı" olarak tanımlar (Yazgünoğlu, 2024). Glotfelty'nin yaklaşımı, doğanın yalnızca estetik bir temsil nesnesi olarak değil, insan eylemlerinden doğrudan etkilenen ve bu etkiler üzerinden eleştirel biçimde okunması gereken bir varlık olarak değerlendirilmesini sağlar. Böylece doğa, edilgen bir arka plan olmaktan çıkarak etik ve politik bir özne konumuna taşınır.

2000'li yıllarla birlikte ekoeleştiri, çevresel sorunların küresel ölçekte derinleşmesiyle daha geniş ve çoğul bir kuramsal yapıya evrilmiştir. İkinci dalga ekoeleştiri; postmodernizm, postkolonyal çalışmalar, feminizm ve medya çalışmalarıyla kesişen disiplinlerarası bir karakter kazanmıştır. Bu bağlamda Ursula K. Heise, *Sense of Place and Sense of Planet* (2008) adlı eserinde, yerel çevre

duyarlılığı ile küresel ekolojik farkındalık arasında bir denge kurulması gerektiğini savunur. Heise'nin geliştirdiği “eko-kozmopolitanizm” kavramı, çevre krizini ulusal sınırların ötesinde, küresel bir etik sorumluluk alanı olarak ele alır.

Ekoeleştirel çözümlemelere tematik bir çerçeve sunan Greg Garrard ise çevre temsillerini pastoral, vahşi doğa, apokaliptik anlatı, hayvan, toprak ve kirlenme olmak üzere altı temel tema altında sınıflandırır (Garrard, 2004). Garrard'a göre bu temalar, doğaya ilişkin kültürel kodları ve ideolojik yönelimleri görünür kılmaktadır. Özellikle medya metinlerinde sıkça rastlanan felaket ve kriz anlatıları, doğanın insan eylemlerinin mağduru olarak sunulduğu apokaliptik söylem biçimleriyle ilişkilendirilebilir.

Ekoeleştirelin son döneminde ise Antroposen tartışmaları, posthumanizm, ekofeminizm ve yeni materyalist yaklaşımlar öne çıkmıştır. Timothy Morton, Hyperobjects adlı çalışmasında iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi olguları, insan algısının sınırlarını aşan “hiper-nesneler” olarak tanımlar. Bu yaklaşım, çevre krizlerini bireysel sorumluluklarla sınırlamayan; sistemsel ve ontolojik bir dönüşüm gerektiren olgular olarak ele alır. Morton'un posthumanist perspektifi, insanı doğanın merkezinden çıkararak insan-dışı varlıkları eşit aktörler olarak konumlandırır (Şahin, 2022).

Türkiye'de ekoeleştirel düşüncenin gelişiminde önemli bir yere sahip olan Serpil Oppermann, ekokritiği yalnızca edebî bir yöntem değil, aynı zamanda etik ve kültürel bir sorgulama pratiği olarak ele alır. Oppermann'a göre ekokritik okuma, insanın doğayla kurduğu ilişkiyi estetik olduğu kadar politik ve etik bir mesele olarak değerlendirmeyi gerektirir (Oppermann, 2018). Ayrıca “ekolojik anlatıbilim” yaklaşımıyla çevresel anlatıların kültürel anlam üretme süreçlerini analiz eder.

Oppermann'ın çalışmaları, ekokritiğin edebiyat merkezli bir yaklaşımdan çıkarak medya, sinema, görsel kültür ve dijital anlatılar gibi alanlara yayılmasını da görünür kılar. Bu bağlamda çevresel krizlerin kamusal algısının büyük ölçüde medya söylemleri aracılığıyla inşa edildiği vurgulanmaktadır. Benzer biçimde Ufuk Özdağ, Çevreci Eleştiriye Giriş: Doğa, Kültür, Edebiyat adlı eserinde çevreci eleştiriye, modernitenin doğa üzerindeki tahakkümünü sorgulayan eleştirel bir düşünme biçimi olarak konumlandırır (Özdağ, 2014).

Günümüzde ekoeleştirel yaklaşımlar, yalnızca edebiyat alanıyla sınırlı kalmayarak medya çalışmalarında da güçlü bir teorik çerçeve sunmaktadır. Özellikle çevre haberleri, belgeseller ve dijital platformlarda üretilen çevre temalı içerikler, doğanın nasıl anlamlandırıldığı ve hangi söylemlerle temsil edildiği sorularını gündeme getirmektedir. Ekoeleştirel bakış açısı, bu temsilleri çözümleyerek doğa-insan ilişkisini daha dengeli, etik ve bütüncül bir perspektifle yeniden düşünmeyi amaçlar (Özmen, 2011).

1.1.3.1 Toplumsal Ekoeleştiri

Toplumsal ekoeleştiri, klasik ekoeleştirel yaklaşımlardan farklı olarak çevre sorunlarını yalnızca ekolojik boyutlarıyla değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve politik bağlamlarıyla birlikte ele alan bir düşünce biçimidir. Bu yaklaşım, çevresel krizlerin toplumsal eşitsizliklerle nasıl iç içe geçtiğini sorgular ve çevre adaletini merkeze alır. Başka bir deyişle, toplumsal ekoeleştiri doğa ile insan arasındaki ilişkiyi “etik bir eşitlik” temelinde yeniden tanımlar (Buell et al., 2011).

Ekoeleştirel düşüncenin ilk dönemlerinde doğa genellikle “insandan ayrı” bir varlık olarak ele alınırken, toplumsal ekoeleştiri bu ayrımı ortadan kaldırır. Çevre sorunlarının kökeninde yalnızca bireysel tüketim alışkanlıkları değil, aynı zamanda sınıfsal eşitsizlikler, ekonomik sömürü ve politik çıkar ilişkileri olduğu savunulur. Bu nedenle toplumsal ekoeleştiri, çevre sorunlarını yalnızca “doğanın korunması” meselesi değil, aynı zamanda insan hakları ve sosyal adalet meselesi olarak görür (Garrard, 2014).

Toplumsal ekoeleştirel yaklaşımın önemli bir ayağını, çevresel adalet hareketi (environmental justice movement) oluşturur. Bu hareket, çevresel zararların özellikle dezavantajlı toplulukları — yoksullar, etnik azınlıklar, kadınlar, göçmenler — orantısız biçimde etkilediğini ortaya koyar (Heise, 2008). Dolayısıyla ekokritik analiz yalnızca doğanın medyadaki temsilini değil, aynı zamanda bu temsillerin toplumsal güç ilişkileriyle nasıl şekillendiğini de sorgular.

Toplumsal ekoloji yaklaşımı, çevresel sorunların yalnızca doğa-insan ilişkisi çerçevesinde değil, aynı zamanda toplumsal yapıların, iktidar ilişkilerinin ve hiyerarşik örgütlenmelerin bir sonucu olarak ele alınması gerektiğini savunan eleştirel bir perspektif sunmaktadır. Murray Bookchin’e göre ekolojik krizler, doğanın insan tarafından tahakküm altına alınmasının ötesinde, insanın insan

üzerindeki tahakkümüne dayanan toplumsal ilişkilerden beslenmektedir. Bu bağlamda çevresel yıkım, kapitalizm, merkeziyetçilik ve hiyerarşik toplumsal düzenlerle doğrudan ilişkilidir (Bookchin, 1996)

Murray Bookchin, ekolojik krizin temelinde insanın doğa üzerindeki egemenliğinden önce insanın insan üzerindeki egemenliğinin bulunduğunu savunur. Bookchin'e göre doğanın sömürülmesi, hiyerarşik toplumsal yapıların ve araçsal akıl anlayışının doğaya yansıtılmasının bir sonucudur. "Diyalektik doğalcılık" kavramı çerçevesinde insan ve doğa arasındaki ilişkiyi karşılıklı ve tarihsel bir süreç olarak ele alan bu yaklaşım, çevresel sorunların çözümünü yalnızca teknik müdahalelerde değil, toplumsal örgütlenme ve düşünme biçimlerinin dönüşümünde aramaktadır (Bookchin, 2014)

Bu çerçevede Bookchin, ekolojik krizin kaynağını doğanın kendisinde değil, toplumda tarihsel olarak kurumsallaşan hiyerarşi ve tahakküm ilişkilerinde aramakta; insanın insan üzerindeki egemenliğinin, doğa üzerindeki egemenliği meşrulaştıran temel ideolojik zemin olduğunu vurgulamaktadır (Bookchin, 2019).

Bu yaklaşım, YouTube gibi dijital mecralarda yer alan kuraklık temalı haberlerin çevresel krizin çoğunlukla teknik önlemler, yönetim stratejileri ve insan merkezli riskler üzerinden ele alınmasını; buna karşılık doğanın kendi içsel değerinin ve ekosistem bütünlüğünün görünmez kılınmasını, toplumsal hiyerarşilerin ve tahakküm ilişkilerinin söylemsel bir yansıması olarak okumaya olanak tanımaktadır.

Bu bağlamda, toplumsal ekoeleştiri medya çalışmalarında da önemli bir analitik araç haline gelmiştir. Özellikle çevre haberciliğinde, çevresel krizlerin kime ait olduğu, kimlerin sesi duyulduğu ya da kimlerin sessiz bırakıldığı soruları bu perspektifle ele alınır (Özmen, 2011). Örneğin YouTube gibi dijital mecralarda yer alan kuraklık haberleri, yalnızca iklim krizine dair bilimsel verileri değil, aynı zamanda su kaynaklarının yönetimi, tarımsal üretimdeki adaletsizlikler ve kırsal toplulukların maruz kaldığı eşitsizlikleri de açığa çıkarır. Bu durum, çevre söyleminin politik doğasını görünür kılar.

1.1.3.2 Derin Ekoeleştiri

Derin ekoeleştiri, kökenini 1970’lerde Norveçli filozof Arne Naess’in “Derin Ekoloji (Deep Ecology)” yaklaşımından alır. Naess,  evre sorunlarının yalnızca yüzeysel     mlerle ( rneğin geri dönüşüm, enerji tasarrufu gibi davranışsal önlemlerle) giderilemeyeceğini, bunun yerine insanın doğa karşısındaki ontolojik konumunun kökten sorgulanması gerektiğini savunur (Naess, 1973). Derin ekoloji, doğayı yalnızca insan yararına var olan bir nesne olarak değil, kendi varlık değeriyle (intrinsic value) sahip bir bütün olarak görür. Bu düşünceden beslenen derin ekoeleştiri,  evre temsillerini yalnızca estetik ya da ideolojik düzeyde değil, varoluşsal bir düzlemde yorumlamayı amaçlar.

Derin ekoeleştirin temel varsayımı, doğa ve insan arasındaki ilişkinin özünde karşılıklı bir bağlılık (interconnectedness) taşıdığıdır. Buna göre insan, doğanın bir parçasıdır; doğaya dışsal bir gözlemci olarak konumlanamaz. Bu yaklaşım, çevreye dair söylemleri yalnızca toplumsal ya da kültürel bağlamda değil, varlık felsefesi (ontology) açısından da ele alır (Devall & Sessions, 1985).

Bu bakış açısı, klasik ekoeleştirel analizden farklı olarak,  evre temsillerini yalnızca “doğayı koruma” söylemi üzerinden değil, doğayla bütünleşme ve yeniden bağ kurma süreçleri üzerinden değerlendirir. Örneğin kuraklık haberlerinde “insanın suyu tüketmesi” veya “doğanın intikamı” gibi anlatılar, derin ekoeleştirel açıdan insan-doğa kopukluğunun sembolleri olarak okunabilir. Bu nedenle derin ekoeleştiri, medyada  evre sorunlarının yalnızca kriz olarak değil, varoluşsal bir yabancılaşmanın sonucu olarak nasıl temsil edildiğini sorgular.

Lawrence Buell (2005), derin ekoeleştirinin bu yönünü “ekolojik bilinç” kavramıyla ilişkilendirir. Ona göre çevreye duyarlı bir metin, okuyucuda veya izleyicide doğaya karşı empati ve etik farkındalık uyandırmalıdır. Bu bilinç, yalnızca bilgi düzeyinde değil, aynı zamanda duygusal ve manevi bir düzeyde gerçekleşir. Bu açıdan derin ekoeleştiri, hem bilişsel hem de ruhsal bir farkındalık biçimi olarak değerlendirilebilir.

Greg Garrard (2004) ise derin ekoeleştiri,  evre anlatılarında “ekolojik benlik” (ecological self) kavramı üzerinden yorumlar. İnsan, kendi kimliğini yalnızca sosyal çevresiyle değil, doğayla olan bağlarıyla da tanımlar. Bu düşünceye göre, çevreye verilen zarar aslında insanın kendi varlığını inkâr etmesidir. Bu

nedenle derin ekoeleştirel yaklaşım, çevre krizini yalnızca ekolojik bir sorun değil, kimliksel ve etik bir kopuş olarak değerlendirir.

Türkiye’de Serpil Oppermann (2012), derin ekoeleştiriye “doğanın sesini dinleyen” bir eleştiri biçimi olarak tanımlar. Ona göre bu yaklaşım, doğayı temsil etmek yerine, doğanın kendi anlatısını duymaya çalışır. Bu yönüyle derin ekoeleştiri, ekoeleştiriye salt insan merkezli bir söylemden kurtararak, doğanın özneliğini tanıyan bir felsefi zemine taşır.

Derin ekoeleştirel analiz, özellikle medya metinlerinde çevre krizlerinin sembolik ve duygusal boyutlarını anlamada güçlü bir araçtır. Örneğin YouTube’deki kuraklık haberlerinde sıkça kullanılan “çölleşme”, “kuruyan toprak” ve “yağmur duası” gibi metaforlar, yalnızca fiziksel bir sorunu değil, insanın doğadan kopuşunu da temsil eder. Bu tür söylemler, derin ekoeleştirin “doğanın kutsallığı” ve “insan-doğa birliği” anlayışıyla doğrudan ilişkilidir.

1.1.3.3 Feminist Ekoeleştiri

Feminist ekoeleştiri ya da diğer adıyla eko-feminizm, ekoeleştirel düşünce ile feminist teori arasındaki kesişimden doğan bir yaklaşımdır. 1970’li yıllarda ekoloji hareketiyle birlikte yükselen bu düşünce, doğanın sömürülmesi ile kadınların tarih boyunca maruz kaldığı baskı biçimleri arasında derin bir bağlantı kurar (Bütüner, 2021). Feminist ekoeleştirel yaklaşım, çevre krizini yalnızca ekolojik bir sorun olarak değil, aynı zamanda ataerkil sistemin doğa ve kadın üzerindeki tahakkümünün sonucu olarak görür.

Bu perspektife göre, doğa ve kadın tarihsel olarak benzer biçimlerde “denetim altına alınan”, “korunması gereken” ya da “susturulan” varlıklar olarak temsil edilmiştir (Çetin, 2005). Dolayısıyla feminist ekoeleştiri hem çevreye hem de kadına yönelik bu iktidar söylemlerini deşifre etmeyi amaçlar. Bu anlamda, ekolojik adalet ile toplumsal cinsiyet eşitliği birbirinden ayrı düşünülemez.

Feminist ekoeleştirin felsefi temelleri, iki önemli kavramsal eksende gelişmiştir: “dualist düşünce eleştirisi” ve “doğa ile kadın arasındaki özdeşlik”. İlk eksen, insan/doğa, erkek/kadın, kültür/doğa gibi ikili karşıtlıkların Batı düşüncesinde nasıl hiyerarşik biçimde kurulduğunu ortaya koyar. Çetin’in (2005) aktardığı gibi Plumwood, bu ikiliklerin erkek kültürünü merkeze alarak doğa ve

kadını edilgen konuma ittiğini savunur (Çetin, 2005). İkinci eksen ise, doğa ile kadının üretkenlik, duyarlılık ve yaşam döngüsü gibi ortak nitelikler üzerinden özdeşleştirilmesini analiz eder. Bu özdeşlik, eko-feminist düşüncede hem bir eleştiri hem de bir dayanışma zemindir (Kümbet, 2021).

Eko-feminizmin çevre sorunlarına yaklaşımı, “bakım etiği” (ethics of care) kavramıyla da yakından ilişkilidir. Bu kavram, çevreyle kurulan ilişkinin yalnızca rasyonel değil, aynı zamanda duygusal, empatik ve ilişkisel bir temele dayanması gerektiğini savunur (Bayat, 2015). Böylece feminist ekoeleştirel yaklaşım, doğayı korumanın yalnızca bilimsel veya ekonomik bir sorumluluk değil, aynı zamanda etik bir dayanışma biçimi olduğunu vurgular.

Feminist ekoeleştirel analiz, medya metinlerinde doğanın temsil edilme biçimlerini toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirir. Çevre haberlerinde kadın figürlerinin genellikle “doğayla uyumlu”, “şefkatli”, “annelik” ya da “koruyucu” rollerle ilişkilendirilmesi, bu yaklaşımın analiz alanına girer. Örneğin, kuraklık haberlerinde kadınların su kıtlığıyla mücadele eden toplulukların sesi olarak öne çıkarılması hem çevresel hem de toplumsal eşitsizlikleri görünür kılar. Ancak bu temsil biçimleri bazen “kadın = doğanın temsilcisi” gibi özcü (essentialist) bir bakış açısını da pekiştirebilir. Feminist ekoeleştiri, tam da bu noktada, doğa ve kadın arasındaki ilişkiyi temsiliyetin sınırları içinde sorgular.

Türkiye bağlamında düşünüldüğünde, feminist ekoeleştirel perspektif, çevresel adaletsizliklerin toplumsal cinsiyetle nasıl kesiştiğini anlamak açısından da önemlidir. Su kaynaklarının azalması, tarımsal üretimin gerilemesi ve iklim krizinin etkileri en çok kadın emeğini etkileyen alanlarda görünür hale gelmektedir. Bu durum, ekofeminizmin “çevre krizi bir kadın meselesidir” görüşünü destekler (Tani, Taşkiran, 2018).

YouTube gibi dijital mecralarda yer alan çevre haberlerinde de bu yaklaşımın izleri görülmektedir. Örneğin, DW Türkçe’nin “Kuraklık: Sular Altındaki Tarih Gün Yüzüne Çıktı” veya Yeşil Gazete’nin “Kuraklık Sadece Çiftçiyi Değil Hepimizi Vuracak” başlıklı haberlerinde, kadın anlatıcıların ve köydeki kadın üreticilerin hikâyeleri, çevre sorunlarını yalnızca doğayla değil, toplumsal dayanışma, emek ve adalet kavramlarıyla ilişkilendirir. Bu da feminist ekoeleştirel okumanın medya söylemine uygulanabilirliğini göstermektedir.

1.1.3.4 Postkolonyal Ekoeleştiri

Postkolonyal ekoeleştiri, evre sorunlarını yalnızca ekolojik bir perspektiften değil, aynı zamanda sömürgecilik, güç ilişkileri ve küresel eşitizlikler çerçevesinde ele alan bir düşünce yönelimidir. Bu yaklaşım, evre krizlerinin tarihsel arka planında yer alan emperyalist politikaları ve küresel ekonomik sistemlerin doğa üzerindeki etkilerini sorgular. Başka bir ifadeyle, postkolonyal ekoeleştiri doğayı yalnızca fiziksel bir evre olarak değil, aynı zamanda sömürge tarihinin, ekonomik tahakkümün ve kültürel anlatıların bir ürünü olarak okur (Yurdusev, 2023).

Bu düşüncenin temelleri, postkolonyal kuramın öncülerinden Edward Said, Gayatri Spivak ve Homi Bhabha gibi düşünürlerin ortaya koyduğu kültürel iktidar analizleriyle bağlantılıdır. Said'in Oryantalizm (1998) eserinde dile getirdiği üzere, Batı'nın Doğu'yu temsil etme biçimi yalnızca kültürel bir üstünlük söylemi değil, aynı zamanda doğayı, toprağı ve yerel halkı "yönetilmesi gereken öteki" olarak konumlandırmanın bir aracıdır. Postkolonyal ekoeleştiri, bu tür temsil biçimlerinin çevresel söylemler üzerindeki etkisini görünür kılar.

Bu yaklaşım, özellikle "evresel adaletsizlik" ve "eko-emperyalizm" kavramları üzerinden biçimlenir. "Eko-emperyalizm", zengin ülkelerin evre politikalarını kendi çıkarları doğrultusunda geliştirirken, çevresel yükü yoksul ülkelere aktarmasını ifade eder (Topçu, 2018). Örneğin, küresel iklim değişikliğinin nedenleri büyük ölçüde sanayileşmiş ülkelerin karbon salımına dayanırken, etkileri çoğunlukla gelişmekte olan bölgelerde — Afrika, Güney Asya, Orta Doğu ve Anadolu gibi — hissedilmektedir. Bu durum, postkolonyal ekoeleştirinin temel iddiasını, yani evre krizinin aynı zamanda bir adalet ve iktidar sorunu olduğunu doğrular.

evre sorunları yerel değildir; küresel lkte yaşanır ve sınır tanımaz. Bu nedenle çevreye dair farkındalık, yalnızca belirli bir ulusal ya da kültürel kimlik üzerinden değil, gezegen lğinde bir etik sorumluluk üzerinden kurulmalıdır. Ancak postkolonyal eleştirmenler, bu evrensel yaklaşımın da kimi zaman Batı-merkezli söylemleri yeniden üretebileceğini vurgular (Baykal, Baykal, 2008).

Postkolonyal evre anlatıları, iklim değişikliğini yalnızca doğa olayı olarak değil, tarihsel bir sömürü sürecinin devamı olarak resmeder. Bu anlayış,

çevreyi politik bir metin haline getirir: toprak, yalnızca doğa değil; aynı zamanda hafıza, kimlik ve direnişin de mekânıdır (Elmas, 2023). Postkolonyal ekoeleştirel perspektif, medya çalışmalarında çevre söylemlerinin küresel güç dengesizlikleri bağlamında incelenmesine olanak sağlar. Özellikle uluslararası haber ajanslarında ve çevrimiçi medya platformlarında çevre krizlerinin nasıl çerçvelendiği, bu yaklaşımın önemli analiz alanlarından biridir.

Örneğin, DW Türkçe veya BBC Earth gibi küresel medya kanallarının “Türkiye’de kuraklık” haberlerinde, olay genellikle küresel iklim değişikliğinin bir uzantısı olarak sunulur. Ancak bu temsillerde yerel toplulukların sesi ya sınırlı kalır ya da yalnızca “etkilenen kitleler” olarak gösterilir. Bu durum, postkolonyal ekoeleştirelinin eleştirdiği “merkez–çevre” anlatısını yeniden üretir. Buna karşılık, Yeşil Gazete veya İklim Haber gibi yerel medya kuruluşları, su kıtlığı ve kuraklık haberlerini çoğunlukla yerel aktörler, çiftçiler, kadın üreticiler ve sivil toplum örgütleri üzerinden sunar (Cengiz, 2023). Bu tür temsiller, postkolonyal ekoeleştirel açıdan “çevresel özneleşme” biçimleri olarak değerlendirilebilir; yani çevre sorununun yalnızca Batı merkezli bir anlatıdan ibaret olmadığını gösterir.

Postkolonyal ekoeleştirelinin medya analizlerine katkısı, çevresel sorunların coğrafi, ekonomik ve kültürel eşitsizlikler üzerinden nasıl inşa edildiğini görünür kılmaktır. YouTube gibi dijital platformlar, bu anlamda “karşı anlatıların” üretilebildiği yeni bir alan oluşturur. Yerel gazeteciler ve bağımsız çevre aktivistleri, küresel iklim söylemine alternatif sesler kazandırarak, çevre sorunlarını “güney perspektifinden” anlatma olanağı bulur (Öztürk, Şahin, 2023).

1.1.4 Antroposen, Sürdürülebilirlik ve Medyada Ekolojik

Farkındalık

İçinde bulunduğumuz Holosen devrinin sona erdiği ve insan faaliyetlerinin gezegen üzerinde geri dönüşü olmayan değişimlere yol açtığı fikri, günümüzde Antroposen olarak adlandırılan yeni bir jeolojik dönemin varlığını temellendirmektedir (Aydın, 2016). Antroposen fikri, bilim dünyasında hızla yankı bulmuş ve farklı disiplinlerde tartışılmaya başlanmıştır. Crutzen ve Stoermer’in önerisini takiben, Antroposen kavramına dair akademik literatürde büyük bir artış yaşanmış, çeşitli bilim dallarında bu terime yönelik çalışmalar yapılmış ve hatta

Antroposen'in resmî jeolojik zaman tablosuna eklenmesi için girişimlerde bulunulmuştur (Turkeş, 2013; 2011; 2015).

Antroposen kavramı, insan faaliyetlerinin gezegensel ölçekte belirleyici hâle geldiği yeni bir dönemi tanımlamaktadır. Antroposen tartışmaları, ekolojik krizi yalnızca çevresel değil, aynı zamanda toplumsal, siyasal ve ekonomik bir sorun olarak ele almayı mümkün kılar (Bozok, Yılmaz & Kesgin, 2021). Bu bağlamda iklim krizi, doğa ile kurulan tarihsel ilişkinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Her ne kadar Antroposen terimi 21. yüzyılda popülerleşmiş olsa da, insan faaliyetlerinin yeryüzü üzerindeki geri dönülmez etkileri fikri daha eskiye dayanmaktadır (Ateşoğlu, Çelik, 2025). Bu bağlamda, George Perkins Marsh'ın *Man and Nature* (1864) adlı eseri, bu düşüncenin kökenine dair önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Marsh, bu eserinde insanın doğaya olan etkisinin yalnızca büyük ölçekte olmadığını, aynı zamanda geri dönüşü olmayan ekolojik felaketlere yol açabileceğini öne sürmüştür (Hepcan, 2022). Bununla birlikte, İtalyan jeolog Abbot Antonio Stoppani, 1871-1873 yılları arasında yayımladığı *Corso di Geologica* adlı çalışmasında "Antropozoik Zaman" kavramını ortaya atarak, insanın jeolojik süreçler üzerindeki belirleyici rolüne vurgu yapmıştır. Benzer şekilde, İsviçreli jeolog Eugène Renevier, 1873 yılında insan etkisini yansıtan "Antropik Periyot" kavramını geliştirmiştir. Antroposen fikrinin entelektüel tarihindeki en önemli figürlerden biri ise Rus doğa bilimci Vladimir Vernadsky'dir. Modern biyojeokimyanın kurucusu olarak kabul edilen Vernadsky, 1920'lerde insanın gezegen üzerindeki etkisini, onun jeokimyasal döngülere müdahalesi üzerinden tanımlamıştır ve bu dönemi "Akıl Çağı" olarak nitelendirmiştir.

Antroposen düşüncesinin evriminde önemli bir yere sahip olan "Noösfer" kavramı, ilk olarak felsefeci Le Roy tarafından kullanılmıştır. Teilhard de Chardin, Le Roy'un düşüncelerini geliştirerek Noösfer'i, Dünya'nın düşünen katmanı olarak tanımlamıştır (Albayrak, 2024). Her ne kadar bu erken dönem fikirler, insan faaliyetlerinin yeryüzünü şekillendirdiğini kabul etse de, gezegenin fiziksel sistemlerinin insan etkisiyle nasıl yeni bir çalışma moduna sıçradığını tam anlamıyla kavrayamamıştır (Albayrak, 2024). Günümüzde Yer Sistem Bilimi

perspektifi, insanın yalnızca ekosistemler üzerinde yüzeysel bir değişim yaratmadığını, aynı zamanda gezegenin temel jeokimyasal süreçlerini ve iklim dinamiklerini kökten değiştirdiğini ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilirlik, doğal kaynakların tükenmesini önlemek, çevresel dengenin korunmasını sağlamak ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir ekosistem yaratmak amacıyla geliştirilen bir yaklaşım olarak tanımlanır (Turkeş, 2013). Brundtland Raporu'nda (1987) yapılan tanıma göre, sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan mevcut nesillerin ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma biçimi olarak kabul edilmektedir (Albayrak, 2024). Sürdürülebilirlik kavramı genellikle üç temel boyutta ele alınır:

- Çevresel Sürdürülebilirlik: Doğal kaynakların verimli ve dikkatli kullanılması, biyolojik çeşitliliğin korunması ve ekolojik dengenin sürdürülmesi (Akten, Akten, 2014).
- Ekonomik Sürdürülebilirlik: Ekonomik kalkınmanın, çevreye zarar vermeyecek şekilde gerçekleştirilmesi ve doğal kaynakların tükenmemesi için ekonomik planlamaların yapılması (Ateşoğlu, Çelik, 2025).
- Sosyal Sürdürülebilirlik: Toplumların çevreye duyarlı bir şekilde gelişmesini sağlamak, eşitlik ve adalet ilkeleri doğrultusunda insan haklarını korumak (Hepcan, 2022).

Ekolojik denge, bir ekosistemdeki canlı ve cansız varlıkların birbirleriyle uyum içinde çalıştığı doğal bir sistemdir. Ancak, insan faaliyetleri bu dengeyi bozarak, iklim değişikliği, biyoçeşitliliğin azalması ve doğal afetlerin artışı gibi sorunlara yol açmaktadır (Aydın, 2016).

Özellikle sanayileşme ve kentleşmenin hız kazanmasıyla birlikte orman tahribatı, su kaynaklarının kirlenmesi ve hava kirliliği gibi çevresel sorunlar giderek artmıştır (Hepcan, 2022). Bu bağlamda, ekolojik dengenin korunması için doğa dostu politikaların geliştirilmesi ve bireysel farkındalığın artırılması büyük önem taşımaktadır (Ateşoğlu, Çelik, 2025).

Çevresel medya, çevresel konular hakkında farkındalık yaratmayı, bireylerin çevreye karşı sorumluluklarını artırmayı ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarını yaygınlaştırmayı amaçlayan bir medya dalı olarak tanımlanır. Özellikle çevresel baskıların arttığı, sosyal, ekonomik ve politik faktörlerin doğa üzerindeki etkilerinin belirginleştiği günümüzde, toplumların çevresel bilgilere erişim ihtiyacı giderek artmaktadır. Bu doğrultuda, çevresel medya, iklim değişikliği, doğal afetler, çevre kirliliği ve ekolojik yıkım gibi konuların topluma aktarılmasında kritik bir rol üstlenmektedir.

Çevresel medya kavramı, 20. yüzyılın ikinci yarısında, özellikle 1970'lerde yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. İlk dönemlerinde, çevresel medya sadece çevresel haberleri ve basında yer alan ilgi çekici olayları aktarmaya yönelik bir araç olarak görülmüştür. O dönemde, çevre haberleri, gazete satışlarını artırmak veya kamuoyunun ilgisini çekmek amacıyla ön plana çıkarılmıştır. Ancak, zaman içinde çevresel medya kurumsallaşmış, belirli politika ve planlar çerçevesinde çevresel farkındalık yaratma amacıyla kullanılmaya başlanmıştır (Abdul Aziz, 2003). Günümüzde çevresel medya, sürdürülebilir kalkınma süreçlerine katkı sağlayan, çevreyle ilgili bilimsel verileri topluma sunan ve bireylerin çevresel olaylara karşı bilinçli bir tutum geliştirmesine yardımcı olan bir alan hâline gelmiştir.

Ekolojik yıkımın temelinde, kapitalist üretim ve tüketim ilişkilerinin doğayla kurduğu sömürüye dayalı bağ bulunmaktadır. Magdoff ve Williams (2021), ekolojik krizin yapısal nedenlerine dikkat çekerek ekososyalist bir dönüşümün gerekliliğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Çoban (2020; 2022) iklim krizinin mevcut siyasal ve ekonomik düzen içinde çözülemeyeceğini, iklim politikalarının sınıfsal ve siyasal boyutlarının göz ardı edildiğini belirtmektedir.

Çevresel medya, çevreye dair tüm nesnel verileri ve bilgileri toplumla paylaşarak çevresel bilinç oluşturmaya amaçlayan bir araçtır. Bu medya türü, bireyleri çevresel konular hakkında bilgilendirerek, onların doğru ve bilinçli kararlar vermelerini sağlamayı hedefler. Dünya Bankası da çevresel medyayı, hükümetler, medya kuruluşları veya sivil toplum örgütleri tarafından çevresel bilgilerin kamuya aktarılması ve toplumun çevresel farkındalığının artırılması süreci olarak tanımlamaktadır (Örs, 2018). Çevresel medya, yalnızca bilgi vermekle

kalmaz, aynı zamanda bireylerin çevreye duyarlılık geliştirmesine ve çevresel sorunlara karşı çözüm odaklı hareket etmesine katkı sağlar.

Çevresel medya, çevresel bilincin gelişmesinde ve çevreyle ilgili toplumsal duyarlılığın artmasında en etkili araçlardan biridir. Eğer bu medya etkin bir şekilde kullanılırsa, toplumun çevre dostu alışkanlıklar kazanmasına ve sürdürülebilir kalkınma süreçlerine aktif olarak katılmasına büyük katkı sağlar (Saleh, 2024). Günümüzde çevresel medya; televizyon, gazete, radyo, internet, sosyal medya ve belgeseller gibi farklı mecralar aracılığıyla toplumun her kesimine ulaşmaktadır. Özellikle sosyal medya platformları, hızlı bilgi yayılımı ve toplumsal farkındalığın artırılması açısından büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca, çevresel medya; hükümetlerin çevre politikalarını geliştirmesine, çevreyle ilgili yasaların uygulanmasına ve bireylerin çevreye duyarlı kararlar almasına katkıda bulunabilir. Ancak, bu süreçte tarafsız ve bilimsel temellere dayanan bilgilendirme yapılması büyük önem taşımaktadır.

1.1.5 Dijital Medya Çağında Ekoeleştirel Analiz Çerçevesi

Dijital ekoeleştiri terimi, çevresel söylemlerin dijital medya ortamlarında nasıl üretildiğini, dolaşıma girdiğini ve tüketildiğini inceleyen çağdaş bir yaklaşımdır (Yıldırım, 2020). Bu yaklaşım, çevresel bilincin yalnızca yazılı metinlerle değil, görseller, videolar, algoritmalar ve kullanıcı etkileşimleri aracılığıyla da kurulduğunu öne sürer. Dijital medyada doğa, artık yalnızca bir “konu” değil, izleyicinin duygusal tepkilerini, tıklama davranışlarını ve paylaşım alışkanlıklarını şekillendiren bir dijital anlatı nesnesidir.

Bu bağlamda, dijital ekoeleştirel analiz üç temel boyutta ele alınabilir:

- Görsel Temsil: Doğanın nasıl görüntülendiği, hangi estetik kodlarla (örneğin çölleşme, yeşil tonlar, felaket imgeleri) aktarıldığı.
- Söylemsel Çerçeve: Çevre sorunlarının hangi anlatı biçimleriyle (kriz, umut, çözüm, suçlama vb.) sunulduğu.
- Etkileşimsel Dinamik: İzleyici yorumları, paylaşım oranları, başlık seçimleri ve etiketlerin (hashtag) çevresel anlam üretimine katkısı.

Dijital medya ekolojisi, bilginin üretimi ve dolaşımının teknolojik altyapılar tarafından nasıl biçimlendirildiğini araştırır (Fuller, 2005). Ekoeleştirel analiz bu bağlamda, doğanın dijital medya döngüsü içinde ticarileştirilen, metalaştırılan veya romantize edilen bir unsur haline geldiğini vurgular. Örneğin, YouTube'daki “kuraklık” ya da “iklim krizi” videoları, yalnızca çevre bilincini artırmakla kalmaz; aynı zamanda algoritmik görünürlük için optimize edilmiş başlıklar (“Barajlarda Su Bitiyor!”, “Türkiye Çöl Oluyor mu?”) aracılığıyla duygusal bir etkileşim yaratır.

Bu durum, çevre söyleminin bilgilendirici içerikten duygusal performansa evrilmesine neden olur. Ekoeleştirel analiz bu noktada, dijital medya estetiğini eleştirisel biçimde sorgular:

Doğa, gerçekten temsil ediliyor mu, yoksa yalnızca izlenebilir hale mi getiriliyor?

Dijital medya çağında doğa, hem “seyredilen bir kriz” hem de “paylaşılan bir deneyim”dir. Bu ikili doğa, çevre bilincinin yaygınlaşmasını sağlarken aynı zamanda yüzeysel bir çevrecilik (green spectacle) üretme riski de taşır (Kaplan, 2020).

1.1.6 Medyada Çerçeveleme Yaklaşımı

Medyada çerçeveleme yaklaşımı, haberlerin toplumsal gerçekliği yansıtan nötr anlatılar olmadığını; aksine olayları belirli yorum kalıpları ve anlatı stratejileri aracılığıyla yapılandırıldığını kabul eden bir kuramsal çerçeveye dayanmaktadır. Bu yaklaşımın en sistematik açıklamalarından biri Shanto Iyengar tarafından geliştirilmiştir. Iyengar (1991), televizyon haberlerinin toplumsal sorunları ele alış biçiminin, izleyicilerin bu sorunları nasıl anladıkları ve sorumluluğu kime attettikleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu ileri sürmektedir.

Iyengar’a göre haber söylemleri, toplumsal meseleleri ağırlıklı olarak iki temel çerçeve aracılığıyla sunmaktadır: epizodik ve tematik çerçeveleme. Epizodik çerçeveleme, sorunları çoğunlukla bireysel olaylar, somut örnekler ve dramatik durumlar üzerinden ele almakta; haber anlatısını belirli bir zaman, mekân ve kişi etrafında kurgulamaktadır. Bu tür çerçevelemede toplumsal sorunlar, izole vakalar şeklinde sunulduğu için yapısal nedenler ve kurumsal sorumluluklar büyük ölçüde arka planda kalmaktadır (Iyengar, 1991).

Tematik çerçeveleme ise toplumsal sorunları daha geniş bir bağlam içinde ele almakta; tarihsel sürekliliklere, ekonomik ve politik yapılara ve sistemsel nedenlere

odaklanmaktadır. Iyengar (1991), tematik çerçevelerin izleyicinin dikkatini bireysel aktörlerden ziyade toplumsal düzenlemelere ve kamusal politikalara yönelttiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda tematik anlatılar, sorumluluğun kişiselleştirilmesini sınırlandırarak, yapısal çözüm arayışlarını görünür kılma potansiyeline sahiptir.

Iyengar'ın çalışmasında özellikle vurgulanan nokta, televizyon haberlerinde epizodik çerçevelenmenin tematik çerçevelemeye kıyasla çok daha yaygın kullanılmasıdır. Bu durum, izleyicilerin toplumsal sorunları bireysel hatalar ya da talihsiz olaylar olarak algılamasına yol açmakta; devlet, kurumlar ve politik karar alma süreçleri çoğunlukla sorumluluk alanının dışında bırakılmaktadır (Iyengar, 1991). Dolayısıyla çerçeveleme, yalnızca haberin sunum biçimini değil, aynı zamanda kamusal sorumluluk algısının sınırlarını da belirleyen ideolojik bir işleve sahiptir.

1.2 Kuraklık Kavramı ve Boyutları

Kuraklık, belirli bir bölgede su kaynaklarının uzun süre boyunca ortalamasının altında kalması sonucu ortaya çıkan ve su kıtlığına yol açan doğal bir süreçtir. Bu olgu, yalnızca yağış azlığıyla sınırlı olmayıp; sıcaklık artışı, buharlaşma oranlarının yükselmesi ve iklimsel değişkenlerle birlikte ekosistemler, tarım, su kaynakları ve toplumsal yaşam üzerinde çok yönlü etkiler üretmektedir (Kurnaz & Şahin, 2014; IPCC, 2022). Bu yönüyle kuraklık, çevresel olduğu kadar ekonomik ve toplumsal boyutları bulunan çok katmanlı bir sorun olarak değerlendirilmektedir.

Kuraklık, literatürde genellikle meteorolojik, tarımsal, hidrolojik ve sosyo-ekonomik olmak üzere dört temel boyutta ele alınmaktadır. Bu sınıflandırma, kuraklığın farklı alanlardaki etkilerinin daha sistematik biçimde analiz edilmesine olanak tanımaktadır (Kurnaz & Şahin, 2014).

Meteorolojik kuraklık, uzun yıllar ortalamasına kıyasla yağış miktarlarının belirgin biçimde azalmasıyla ortaya çıkan ve kuraklık sürecinin ilk aşamasını oluşturan boyuttur. Bu tür kuraklık; yağış eksikliğinin yanı sıra sıcaklık artışı, nem oranındaki düşüş ve buharlaşmadaki artış gibi iklimsel göstergelerle birlikte değerlendirilir (Öztürk & Ünlü, 2022). Son yıllarda yapılan çalışmalar, Türkiye'de meteorolojik kuraklık olaylarının sıklığında belirgin bir artış yaşandığını ve bu

durumun iklim değişikliğiyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (IPCC, 2022).

Tarımsal kuraklık, toprak neminin bitkisel üretimi sürdüremeyecek düzeye düşmesi sonucu ortaya çıkar ve doğrudan tarımsal verimliliği etkiler. Yağış eksikliği, sulama yetersizliği ve yüksek buharlaşma oranları, bu tür kuraklığın temel nedenleri arasında yer almaktadır (şahin & Kurnaz, 2014). Tarımsal kuraklık, ürün kayıplarına ve gıda üretiminde azalmaya yol açarak ekonomik zararları beraberinde getirmektedir. Türkiye’de özellikle İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşanan kuraklıklar, tarımsal üretim üzerinde ciddi baskılar oluşturmuş ve su yönetimi politikalarının yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmıştır (Öztürk & Ünlü, 2022).

Hidrolojik kuraklık, akarsu, göl, baraj ve yer altı su seviyelerinin uzun süreli yağış eksikliği nedeniyle normal seviyelerin altına düşmesiyle karakterize edilir. Bu boyut, genellikle meteorolojik ve tarımsal kuraklığı takiben ortaya çıkar ve su kaynaklarının yenilenme hızının tüketim hızının gerisinde kalmasıyla daha belirgin hâle gelir (Kurnaz & şahin, 2014). Türkiye’de son yıllarda büyükşehirlerin su ihtiyacını karşılayan barajlarda yaşanan doluluk oranı düşüşleri, hidrolojik kuraklığın önemli göstergeleri arasında yer almaktadır (Cengiz, 2023).

Sosyo-ekonomik kuraklık ise kuraklığın toplumsal ve ekonomik yapılar üzerindeki etkilerini kapsamaktadır. Tarımsal üretimdeki düşüş, suya erişimde yaşanan sorunlar, artan gıda fiyatları, istihdam kayıpları ve göç hareketleri bu boyutun başlıca sonuçlarıdır (şahin & Kurnaz, 2014). Türkiye’de yapılan araştırmalar, kuraklığın özellikle küçük ölçekli üreticiler üzerinde ekonomik baskıyı artırdığını ve su kaynaklarına erişimde eşitsizlikleri derinleştirdiğini göstermektedir (Öztürk & Ünlü, 2022).

Kuraklık olgusu, yalnızca iklimsel bir olay değil; çevresel, ekonomik ve toplumsal etkileri olan karmaşık bir süreçtir. Türkiye’de yapılan bilimsel çalışmaları, kuraklığın özellikle meteorolojik, tarımsal ve hidrolojik boyutlarda giderek şiddetlendiğini, buna bağlı olarak sosyo-ekonomik etkilerin de derinleştiğini ortaya koymaktadır. İklim değişikliğinin etkilerinin artmasıyla

birlikte, su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi ve kuraklıkla mücadeleye yönelik bütüncül politikaların geliştirilmesi giderek daha önemli hâle gelmektedir.

1.2.1 Meteorolojik, Tarımsal ve Hidrolojik Kuraklık

Kuraklık, doğrudan gözlemlenebilen ani bir afet olmamakla birlikte, etkileri yavaş fakat derin olan bir çevresel süreçtir. Su döngüsündeki düzensizlikler, uzun süren yağış azlığı ve sıcaklık artışları bir araya geldiğinde hem doğal ekosistemleri hem de toplumsal yaşamı etkileyen karmaşık bir kriz ortaya çıkar (Vicente-Serrano et al., 2022). Günümüzde küresel iklim değişikliğiyle birlikte kuraklık, artık dönemsel bir olaydan ziyade kalıcı bir iklim tehdidi olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede literatürde üç ana kuraklık türü öne çıkar: meteorolojik, tarımsal ve hidrolojik kuraklık (Spinoni et al., 2021).

Meteorolojik kuraklık, belirli bir bölgedeki yağış miktarının uzun dönem ortalamalarının belirgin biçimde altına düşmesiyle tanımlanır (Li et al., 2023). Bu tür kuraklık, kuraklık zincirinin ilk halkasıdır ve genellikle iklimsel göstergeler aracılığıyla belirlenir. Örneğin Avrupa İklim Değerlendirme Merkezi'nin (ECA&D, 2022) verilerine göre, Türkiye'nin batı ve iç bölgelerinde son beş yılda ortalama yağışlarda yüzde 25'in üzerinde azalma gözlemlenmiştir. Bu düşüş, baraj doluluk oranlarının azalması ve yeraltı sularının çekilmesi gibi sonuçlarla kendini göstermektedir.

Meteorolojik kuraklık aynı zamanda iklimsel döngüler ve antropojenik etkiler arasındaki dengesizliklerin erken bir uyarı göstergesidir. Atmosferik ısınma, buharlaşma oranlarını artırırken yağış rejimlerini düzensizleştirmekte, bu da özellikle Akdeniz havzası ülkelerinde uzun süreli yağışsız dönemlerin sıklığını artırmaktadır (Oğuz, vd., 2017). Türkiye'de Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün 2024 raporuna göre, 2023–2024 kış döneminde ülke genelinde yağış miktarı mevsim normallerinin yüzde 38 altında gerçekleşmiştir (MGM, 2024). Bu durum, meteorolojik kuraklığın tarımsal ve hidrolojik aşamalara geçişini hızlandırmıştır.

Tarımsal kuraklık, meteorolojik kuraklığın doğrudan bir uzantısı olarak ortaya çıkar ve toprak neminin azalmasıyla bitki gelişiminin olumsuz etkilenmesi anlamına gelir. FAO'nun 2022 tarihli raporu, dünya genelinde kuraklık nedeniyle tarımsal verim kaybının son 50 yılda yaklaşık yüzde 30 oranında arttığını

belirtmektedir. Bu tür kuraklık, özellikle yağışa dayalı tarım yapılan bölgelerde üretim istikrarını tehdit eder (Zhao et al., 2021).

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, Konya Kapalı Havzası, tarımsal kuraklıktan en çok etkilenen bölgelerden biridir. Son yıllarda yeraltı sularının çekilmesi, tahıl üretiminde ciddi verim düşüşlerine yol açmıştır (Şen et al., 2023). Aynı araştırma, kuraklık süresinin uzamasıyla birlikte çiftçilerin üretim maliyetlerinin arttığını, bu durumun kırsal göçü hızlandığını vurgulamaktadır. Ekokritik açıdan bakıldığında, tarımsal kuraklık yalnızca doğanın verimsizleşmesi değil, insan-doğa etkileşimindeki ekonomik ve etik kırılmaların bir göstergesidir.

Hidrolojik kuraklık, yağış azlığının uzun sürmesi sonucu yerüstü ve yeraltı su kaynaklarında gözle görülür azalma meydana gelmesiyle tanımlanır (Van Loon et al., 2022). Bu evre, kuraklık döngüsünün en ileri aşamasıdır ve su kaynaklarının yönetiminde ciddi sonuçlar doğurur. Baraj seviyelerinin düşmesi, akarsu debilerinin azalması ve göl yüzey alanlarının daralması hidrolojik kuraklığın tipik belirtileridir.

2024 yılı itibarıyla Türkiye'nin birçok büyük kentinde baraj doluluk oranlarının kritik seviyelere indiği rapor edilmiştir. İstanbul'daki doluluk oranı yüzde 34, Ankara'da yüzde 37, İzmir'de ise yüzde 41 olarak ölçülmüştür (DSİ, 2024). Bu veriler, yalnızca meteorolojik etkilerin değil, aynı zamanda su yönetimi politikalarının yetersizliğini de göstermektedir. Hidrolojik kuraklık, yalnızca çevresel bir kriz değil, enerji üretimi, içme suyu temini ve endüstriyel faaliyetleri de etkileyen çok boyutlu bir problemdir (Xu et al., 2022).

Tablo 2.1. Türkiye’de Kuraklık Türlerine Göre İstatistiksel Veriler (2020–2024)

Yıl	Meteorolojik Kuraklık (Yağış Azalması %)	Tarımsal Kuraklık (Verim Kaybı %)	Hidrolojik Kuraklık (Baraj Doluluk Oranı %)
2020	12	8	68
2021	18	14	59
2022	22	17	52
2023	27	21	46
2024	35	28	38

Kaynak: MGM (2024); DSİ (2024);

Tablo 2.1 incelendiğinde, Türkiye’de 2020–2024 yılları arasında üç temel kuraklık türünün de artış eğilimi gösterdiği görülmektedir. Meteorolojik kuraklık açısından yağışlardaki azalma oranı yüzde 12’den yüzde 35’e yükselmiş, bu durum tarımsal üretimdeki verim kaybını da doğrudan etkilemiştir. Tarımsal kuraklık oranı beş yıl içinde yüzde 8’den yüzde 28’e çıkmış, bu da özellikle yağışa dayalı tarım yapılan bölgelerde ciddi ekonomik kayıplara yol açmıştır.

Kuraklık türleri arasında doğrusal bir neden–sonuç ilişkisi vardır. Yağış azlığıyla başlayan meteorolojik kuraklık, toprak neminin azalmasıyla tarımsal kuraklığa; uzun süreli su yetersizliğiyle de hidrolojik kuraklığa dönüşür. Sonuçta bu zincir, sosyoekonomik kuraklık olarak adlandırılan dördüncü bir aşamaya evrilir (Wilhite & Pulwarty, 2023). Sosyoekonomik etkiler, gıda fiyatlarındaki artıştan kırsal göçe, su paylaşım anlaşmazlıklarından politik gerilimlere kadar geniş bir yelpazede kendini gösterir.

Bu çok katmanlı süreç, ekoeleştirel perspektifle değerlendirildiğinde doğanın “sessiz bir kurban” değil, insan merkezli sistemlerin bir aynası olduğunu gösterir. Kuraklık, yalnızca doğanın bir tepkisi değil, insanın doğayla kurduğu dengesiz ilişkinin bir sonucudur. Bu nedenle medya söylemlerinde kuraklığın yalnızca meteorolojik bir olay olarak değil, sosyoekolojik bir hikâye olarak ele alınması gerekmektedir.

1.2.1.1 Sosyo-Ekonomik Etkiler

Kuraklık, yalnızca iklimsel bir olgu değil, aynı zamanda ekonomik üretkenlik, toplumsal istikrar ve yaşam kalitesi üzerinde derin etkiler yaratan çok boyutlu bir krizdir. Uzun süreli yağış azlığı, tarımsal üretimin düşmesine, su kaynaklarının azalmasına ve enerji üretiminde aksamaya yol açarak hem kırsal hem de kentsel yaşamı etkiler (Wilhite & Pulwarty, 2023). Bu etkiler; ekonomik kayıplar, gıda fiyatlarındaki artış, işsizlik, göç hareketleri ve sosyal huzursuzluklar şeklinde kendini gösterir.

Türkiye’de 2020 sonrasında gözlemlenen kuraklık döngüsü, özellikle tarımsal üretim ve su yönetimi üzerindeki baskıyı artırmıştır. FAO (2022) verilerine göre, Türkiye’de kuraklık kaynaklı tarımsal gelir kaybı son beş yılda yüzde 25’e ulaşmıştır. Aynı dönemde kırsal bölgelerde işsizlik oranı %8’den %13’e yükselmiş, göç oranlarında ise %17’lik bir artış görülmüştür (TÜİK, 2024). Özellikle İç

Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, hem meteorolojik hem de tarımsal kuraklık etkilerinin yoğunlaştığı alanlardır.

Kuraklığın sosyo-ekonomik etkileri yalnızca kırsal üreticilerle sınırlı değildir. Su kaynaklarının azalması, kentlerde de enerji maliyetlerinin artması, baraj bazlı su temininde aksaklıklar ve gıda enflasyonu gibi zincirleme etkiler yaratır (World Bank, 2023). 2023–2024 döneminde Türkiye genelinde gıda fiyat endeksi %63 artarken, bu artışın yaklaşık üçte birinin kuraklıkla ilişkili üretim düşüşlerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir (OECD, 2024).

Kuraklık aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri derinleştirir. Yoksul ve tarıma bağımlı kesimler, iklimsel belirsizliklere karşı en savunmasız gruplar olarak öne çıkar. Bu durum, “çevresel adalet” kavramının ekonomik boyutunu oluşturur: suya, toprağa ve üretim kaynaklarına erişim giderek sınıfsal bir ayrıcalığa dönüşür (Topçu, 2018). Ekoeleştirel bakış açısından değerlendirildiğinde, bu durum doğanın sessiz tepkisinin ötesinde, insan merkezli ekonomik sistemlerin kırılganlığını açığa çıkarır.

Tablo 2.2. Türkiye’de Kuraklığın Sosyo-Ekonomik Etkileri (2020–2024)

Yıl	Tarımsal Üretim Kaybı (%)	Gıda Fiyat Endeksi Artışı (%)	Kırsal İşsizlik (%)	Kırsal Göç Oranı (%)
2020	8	17	8.1	10.4
2021	12	25	9.3	11.8
2022	18	41	10.5	13.9
2023	23	58	11.8	15.6
2024	27	63	13.0	17.1

Tablo Kaynağı: TÜİK (2024)

Yukarıdaki tablo, Türkiye’de kuraklığın sosyo-ekonomik göstergeler üzerindeki artan baskısını net biçimde göstermektedir. 2020’den 2024’e kadar tarımsal üretim kaybı %8’den %27’ye yükselmiş, aynı dönemde gıda fiyat endeksi %17’den %63’e çıkmıştır. Kırsal işsizlik ve göç oranlarındaki artış, kuraklığın yalnızca çevresel değil, toplumsal istikrarı da tehdit eden bir kriz haline geldiğini ortaya koymaktadır.

Ekoeleştirel açıdan bu tablo, doğa-insan ilişkisinin bozulmasının yalnızca ekosistemsel değil, ekonomik adalet açısından da yeniden düşünülmesi gerektiğini

göstermektedir. Medya söylemlerinde kuraklık genellikle “doğanın öfkesi” biçiminde sunulsa da aslında bu tablo, insan merkezli üretim sistemlerinin sürdürülemezliğini temsil etmektedir. Bu nedenle, kuraklık haberlerinin yalnızca doğa eksenli değil, toplumsal dayanıklılık ve çevresel adalet eksenli bir perspektifle ele alınması gerekmektedir.

1.2.2 İklim Krizi, Antroposen ve Ekolojik Krizler

İklim krizi, atmosferdeki sera gazı konsantrasyonlarının insan faaliyetleri nedeniyle hızla artması sonucu meydana gelen küresel sıcaklık artışlarını, aşırı hava olaylarını ve ekosistem üzerindeki olumsuz etkileri içeren bir olgudur (Kurnaz & Şahin, 2014). Küresel sıcaklıkların sanayi öncesi döneme göre 1,1°C arttığı ve bu artışın devam etmesi halinde 2050’ye kadar 1,5°C’yi aşacağı öngörülmektedir (IPCC, 2022). Bu durum, başta kuraklık, sel, kasırga ve yangınlar gibi aşırı hava olaylarının daha sık ve şiddetli hale gelmesine yol açmaktadır (Cengiz, 2023).

İklim krizinin temel nedenleri arasında fosil yakıt kullanımı, ormansızlaşma, sanayileşme ve yoğun tarımsal faaliyetler yer almaktadır (Şahin & Kurnaz, 2014). Karbon dioksit (CO₂), metan (CH₄) ve azot oksit (N₂O) gibi sera gazları atmosferde birikerek ısıyı hapsedip küresel sıcaklıkları artırmaktadır. Bilimsel çalışmalar, sanayi devriminden bu yana insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının atmosferde rekor seviyelere ulaştığını ve bunun sonucu olarak doğal döngülerde ciddi değişimler meydana geldiğini göstermektedir (Kurnaz & Şahin, 2014).

Medya, iklim krizine yönelik kamuoyu farkındalığını artırmada önemli bir role sahiptir. Ancak Cengiz (2023) tarafından yapılan bir içerik analizine göre, Türkiye’de ana akım medya kuruluşları iklim krizine yeterince yer vermemekte ve krizle ilgili haberlerde insan etkisini ve politika çözümlerini vurgulamamaktadır. Yeşil Gazete gibi çevresel medya kuruluşlarının ise iklim krizini daha bilimsel bir bakış açısıyla ele aldığı belirlenmiştir.

İklim değişikliği ve iklim krizi kavramları sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da aralarında önemli farklar bulunmaktadır. İklim değişikliği, atmosferdeki sera gazı miktarının artışıyla birlikte küresel sıcaklıkların yükselmesi ve buna bağlı olarak iklim sistemlerinde meydana gelen uzun vadeli değişimlerdir (IPCC, 2022). İklim krizi ise bu değişimlerin artık geri dönülemez hale gelmeye

başlaması ve dünya genelinde ekosistemler, insan toplulukları ve ekonomiler üzerinde ciddi tehditler oluşturmaları anlamına gelir (Kurnaz & Şahin, 2014).

İklim değişikliği, doğal süreçlerin yanı sıra insan faaliyetleri nedeniyle dünya ikliminin uzun vadede değişmesi olarak tanımlanır. 20. yüzyılın ortalarından itibaren sanayileşme, fosil yakıt kullanımı, ormansızlaşma ve tarımsal faaliyetler nedeniyle atmosfere salınan sera gazları hızla artmış ve bu durum küresel sıcaklıkların yükselmesine yol açmıştır (Cengiz, 2023). İklim değişikliğinin temel nedenleri şunlardır:

- Fosil yakıt kullanımı: Kömür, petrol ve doğal gaz gibi enerji kaynaklarının yakılması sonucu atmosferde CO₂ ve diğer sera gazlarının birikmesi (Şahin & Kurnaz, 2014).

- Ormansızlaşma: Ağaçların kesilmesiyle birlikte atmosferdeki karbon döngüsü bozulmakta ve sera gazı seviyeleri yükselmektedir (IPCC, 2022).

- Sanayileşme ve şehirleşme: Enerji tüketiminin artmasıyla birlikte karbon emisyonları hızla yükselmektedir (Öztürk & Ünlü, 2022).

- Tarım ve hayvancılık: Özellikle büyükbaş hayvancılık, metan (CH₄) salınımına neden olmakta ve küresel ısınmayı hızlandırmaktadır (Cengiz, 2023).

İklim krizi, iklim değişikliğinin aşırı noktalara ulaşarak geri döndürülemez etkiler yaratmaya başlaması durumudur. Günümüzde küresel sıcaklıkların sanayi öncesi seviyelere göre 1,1°C arttığı ve bu artışın önlem alınmadığı takdirde 2050'ye kadar 1,5°C'yi aşacağı öngörülmektedir (IPCC, 2022).

Tablo 2.3. İklim Değişikliği ve İklim Krizi Arasındaki Farklar

Özellik	İklim Değişikliği	İklim Krizi
Tanım	Atmosferdeki sera gazı artışıyla iklimin uzun vadeli değişimi	İklim değişikliğinin kontrolsüz hale gelerek ekosistemler ve toplumlar üzerinde tehdit oluşturmaları
Zaman Aralığı	Uzun vadeli, yüzyıllar sürebilir	Acil önlem alınmazsa önümüzdeki on yıllarda ciddi etkiler ortaya çıkabilir
Etkileri	Sıcaklık artışı, yağış rejimlerinde değişim, buzulların erimesi	Aşırı hava olayları, su ve gıda krizleri, kitlesel göçler

Çözüm Yaklaşımları	Sera gazı emisyonlarının azaltılması, sürdürülebilir enerjiye geçiş	Hızlı ve kapsamlı politika değişiklikleri, karbon nötr ekonomiye geçiş

Medyanın iklim değişikliği ve krizine yönelik tutumu, toplumun farkındalığını belirleyen önemli bir faktördür. Ancak yapılan araştırmalara göre, medya kuruluşları iklim değişikliğini genellikle felaket senaryoları üzerinden ele almakta ve çözüm önerilerine yeterince yer vermemektedir (Cengiz, 2023). Türkiye’de yapılan içerik analizlerine göre, Yeşil Gazete gibi çevre odaklı yayın organları iklim krizini daha bilimsel çerçevede ele alırken, ana akım medya kuruluşlarının konuyu yetersiz işlediği belirtilmektedir (Öztürk & Ünlü, 2022).

1.2.3 Medyada İklim Krizi ve Kuraklık Söylemleri

İklim krizi yalnızca çevresel değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve siyasal bir mesele olarak tüm insanlığı ilgilendirmektedir. Bu nedenle kamuoyunun bilinçlenmesinde, toplumsal katılımın sağlanmasında ve karar vericiler üzerinde baskı oluşturulmasında iletişim bilimciler önemli bir role sahiptir. Literatürde bu alan “iklim değişikliği iletişimi (climate change communication)” olarak adlandırılmakta ve çevresel farkındalığın oluşmasında kilit bir konumda değerlendirilmektedir (Nerlich, Koteyko & Brown, 2010).

İklim değişikliği iletişimi, tıpkı sağlık veya risk iletişimi gibi, bilimsel bilginin kamuoyuna aktarılması sürecini inceler; ancak bu alan, küresel ölçekte karşılaşılan karmaşık çevre sorunları nedeniyle görece yeni ve hızla gelişen bir disiplin haline gelmiştir (Moser, 2016). Türkiye’de ise bu alandaki akademik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Örneğin, Günay ve Güçdemir’in (2022) yaptığı araştırma, Türkiye’deki sivil toplum örgütlerinin iklim değişikliği konusundaki Twitter (X) paylaşımlarını analiz eden ilk nitelikli çalışma olmuştur. Bu durum, alanın hem teorik hem de metodolojik açıdan gelişmeye açık olduğunu göstermektedir.

İklim değişikliği iletişiminin temel zorluğu, meselenin küresel ölçekli olmasına karşın, etkilerinin yerel bağlamlarda farklı biçimlerde hissedilmesidir. Yani iklim değişikliği üzerine etkili bir iletişim yürütmek, yalnızca bilimsel bilgi aktarmak değil, aynı zamanda kültürel, toplumsal ve ekonomik farklılıkları da göz önünde bulundurmayı gerektirir (Filho et al., 2018). Bu bağlamda, her toplumun

değerler sistemi, yaşam biçimi ve çevresel deneyimi farklı olduğundan, iklim değişikliği iletişimi tek tip bir modelle yürütülemez (Şahin, Üzelgün, 2016).

Yale Üniversitesi İklim Değişikliği İletişimi Programı (YPCC), bu alanı bu şekilde tanımlar: “İklim değişikliği iletişimi, bu kritik sorunu eğitmek, bilgilendirmek, uyarmak, ikna etmek, harekete geçirmek ve çözmekle ilgilidir. Bu süreç, insanların değerleri, kültürel modelleri ve dünya görüşleri tarafından şekillenir.” Günümüzde fosil yakıt şirketleri, ekonomik büyüklükleriyle birçok devletten daha fazla etkiye sahiptir. 2022 yılında dünyanın en büyük 10 petrol şirketinin toplam kârı 280 milyar doların üzerinde, toplam gelirleri ise 2,24 trilyon dolar olarak hesaplanmıştır (Akar, vd., 2021). Bu rakamlar, bu şirketlerin bir ülke olsaydı dünyanın sekizinci büyük ekonomisi olacağını göstermektedir. Böyle bir ekonomik güç dengesinde, fosil yakıt karşıtı politikaların hayata geçirilmesi ve kamuoyunun ikna edilmesi oldukça güçleşmektedir.

Bu ekonomik yapı, aynı zamanda medya söylemleri üzerinde de etkili olmaktadır. Dunlap ve McCright’ın (2011) “iklim değişikliği inkâr makinesi” olarak adlandırdığı ağ, enerji şirketleri, muhafazakâr vakıflar ve düşünce kuruluşları ile medya kanalları arasındaki organik ilişkiyi tanımlar. Bu ağlar, bilimin meşruiyetini sorgulayan içerikler üretir, çevresel verileri manipüle eder ve kamuoyunda “iklim değişikliği bir abartı” algısı yaratır. Günümüzde bu manipülasyon yalnızca geleneksel medya kanallarında değil, dijital platformlarda da görülmektedir. Sosyal medya, bilgi kirliliğinin hızla yayıldığı ve yankı odalarının güçlendiği bir alan haline gelmiştir (Erkan, Ayhan, 2018).

Tüm bu engellere rağmen iklim değişikliği iletişimi, toplumların iklim eylemine katılımını artırmak için kritik öneme sahiptir. Bu alan, bilim insanları, gazeteciler, sivil toplum kuruluşları ve siyaset yapıcılar arasında köprü kuran bir disiplindir. Etkili bir iletişim stratejisi, yalnızca krizden bahsetmekle kalmaz; çözüm, umut ve dayanışma unsurlarını da merkeze alır (Moser, 2016).

Kamuoyu araştırmaları, insanların iklim krizine dair farkındalıklarının genellikle “kişisel sorumluluk” yerine “uzak bir tehdit” olarak şekillendiğini göstermektedir (Corner & Clarke, 2017). Bu algının değişmesi için iletişim stratejilerinin, bireylerin günlük yaşam pratikleriyle ilişki kurabilmesi gerekir.

Kısacası, iklim değışikliğı iletişimi yalnızca bir bilgi aktarımı süreci değıl, aynı zamanda davranış dönüşümünü hedefleyen kültürel bir süreçtir.

Tablo 2.4. İklim Değışikliğı İletişiminin Temel Unsurları

Boyut	Açıklama	Amaç
Bilgilendirme	Bilimsel verilerin kamuoyuna doğru aktarılması	Farkındalık oluşturmak
Katılım	Toplunun yerel ve küresel iklim eylemlerine dahil edilmesi	Sosyal mobilizasyon
Güven	Bilim insanları ve medya arasındaki güvenin güçlendirilmesi	Bilgi manipölasyonunu azaltmak
Değerler ve Kültür	Mesajların yerel kültürel bağlamlara uyarlanması	Empati ve sahiplenme geliştirmek
Eylem Çağrısı	Davranış değışikliğini teşvik eden stratejiler	Sürdürülebilir yaşam biçimlerini benimsetmek

Kaynak: Moser (2016)

Tablo, iklim değışikliğı iletişiminin yalnızca bilgi aktarımından ibaret olmadığını; aynı zamanda duygusal, kültürel ve eylemsel boyutları da içeren çok katmanlı bir süreç olduğunu göstermektedir. İklim iletişimi, insanların çevre krizini yalnızca “uzakta bir felaket” olarak değıl, gündelik yaşamın bir parçası olarak algılamasını sağlar. Bu nedenle medya ve iletişim alanındaki uzmanların, iklim değışikliğı anlatılarını hem bilimsel doğruluk hem de toplumsal duyarlılık dengesiyle kurgulamaları büyük önem taşımaktadır.

1.2.4 Çevresel Haberciliğın Rolü ve Dönüşümü

Türkiye’de çevre haberciliğının temelleri 1940’lı yıllara dayanmaktadır. Bu dönemde basında yer alan çevre konuları çoğunlukla orman, toprak ve kırsal kalkınma sorunları etrafında şekillenmiştir. Cumhuriyet’in erken döneminde tarım ve orman kaynaklarının korunması, ekonomik kalkınmanın temel unsuru olarak görölmüş; bu da çevreyle ilgili haberlerin daha çok kırsal yaşamın sürdürülebilirliğı ve doğal kaynak yönetimi bağlamında ele alınmasına yol açmıştır (Sümer, 2012).

1970’li yıllardan itibaren çevre sorunları hem dünyada hem de Türkiye’de daha belirgin hale gelmiştir. 1978 yılında Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı’nın kurulmasıyla birlikte çevre politikaları ilk kez devlet düzeyinde kurumsal bir çerçeveye kavuşmuştur. Bu adım, Türkiye’de çevre bilincinin kurumsallaşması açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ardından 1991’de kurulan Çevre Bakanlığı, çevresel sorunların çözümüne yönelik daha sistematik politikaların

uygulanmasına olanak sağlamıştır. 2003 yılında bu bakanlık Orman Bakanlığı ile birleşerek Çevre ve Orman Bakanlığı adını almış, böylece doğal kaynak yönetimi ile çevre koruma politikaları tek bir çatı altında toplanmıştır (Büyükbaykal, t.y., s.). Günümüzde ise çevre yönetimi iki ayrı bakanlık tarafından yürütülmektedir: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı. Bu yapı, çevre politikalarının hem ekolojik hem de ekonomik yönlerinin birlikte değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Türkiye’de çevre gazeteciliği, diğer tematik gazetecilik türleriyle karşılaştırıldığında hâlen sınırlı bir kapsama sahiptir. Ana akım medyada çevre konularına düzenli biçimde yer veren az sayıda yayın organı bulunmaktadır. Cumhuriyet, BirGün, HaberTürk, Independent Türkçe, Amerika’nın Sesi ve Sputnik Türkiye gibi gazeteler, çevre haberleri için özel sayfa veya kategori oluşturan örnekler arasındadır. Bununla birlikte, televizyon yayıncılığı alanında CNN Türk ve NTV gibi haber kanalları, zaman zaman çevre odaklı özel dosyalar ve belgesel içerikler hazırlamaktadır.

Basılı ve görsel medyanın yanında, dijitalleşmenin hızlanmasıyla birlikte çevre gazeteciliği internet tabanlı bağımsız platformlarda daha görünür hale gelmiştir. Özellikle Yeşil Gazete, Nükleersiz.org, İklim Haber, Ekoyorum gibi çevrimiçi mecralar, ekoloji odaklı içerikler üreterek çevre haberciliğini toplumsal farkındalık yönünde dönüştürmektedir. Bu yayınlar, yalnızca haber aktarımıyla sınırlı kalmayıp, iklim adaleti, enerji politikaları, biyolojik çeşitlilik ve çevresel etik gibi konularda eleştirel bir tartışma zemini oluşturmuştur.

Ancak tüm bu gelişmelere karşın, Türkiye’de çevre haberciliği hâlâ niceliksel ve niteliksel sınırlılıklar içindedir. Hem haber sayısı hem de derinlik bakımından çevre konuları, ekonomi veya siyaset haberleri kadar geniş yer bulamamaktadır. Ayrıca çevre muhabirliği, uzmanlık gerektiren bir alan olmasına rağmen çoğu medya kuruluşunda genel muhabirlik görevlerinin bir uzantısı olarak görülmektedir. Bu durum, çevre sorunlarının bilimsel yönlerinin yeterince açıklanamamasına ve kamuoyunda yüzeysel bir farkındalık oluşmasına yol açmaktadır (Sümer, 2012).

Tablo 2.5. Türkiye’de Çevre Haberciliğinin Kurumsal Gelişimi

Yıl / Dönem	Kurum / Olay	Çevre Politikası ve Medya Üzerindeki Etkisi
1940'lar	Orman ve toprak odaklı haberler	Kırsal kalkınma ve doğal kaynak yönetimi temelli çevre anlatısı
1978	Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı'nın kurulması	Çevre bilincinin devlet politikalarına entegrasyonu
1991	Çevre Bakanlığı'nın kurulması	Çevre politikalarının kurumsallaşması
2003	Çevre ve Orman Bakanlığı'nın oluşturulması	Doğal kaynak yönetimi ile çevre koruma politikalarının birleşmesi
2018 → günümüz	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın yapılandırılması	İklim değişikliği ve sürdürülebilirlik konularının öncelik kazanması
2010'lar → günümüz	Yeşil Gazete, Nükleersiz.org, İklim Haber gibi dijital mecraların yükselişi	Dijital ekokritik haberciliğin ortaya çıkışı ve çevrimiçi topluluk bilinci

Kaynak: Sümer (2012)

Tablo, Türkiye’de çevre haberciliğinin tarihsel olarak kurumsal yapıların gelişimiyle paralel bir biçimde ilerlediğini göstermektedir. 1940’lı yıllarda yerel kalkınma ve orman politikalarına odaklanan çevre haberleri, 1970’lerden itibaren küresel çevre hareketlerinin etkisiyle daha sistematik bir görünüm kazanmıştır. 1990’lardan sonra kurulan bakanlık yapıları, çevre konularının kamu yönetimi ve medya söyleminde kurumsallaşmasını sağlamıştır. Dijital çağla birlikte ise çevre haberciliği, devlet politikalarının ötesine geçerek sivil ve eleştirel bir medya alanına dönüşmüştür.

Çevre haberlerinin medya sistemleri içindeki temsili, uzun yıllardır iletişim araştırmalarının önemli bir inceleme alanı olmuştur. Özellikle 1990’lardan itibaren yapılan çalışmalar, çevreye ilişkin haberlerin yalnızca bilgi verme işleviyle sınırlı kalmadığını, aynı zamanda iktidar ilişkilerini, ekonomik çıkarları ve ideolojik yönelimleri de yansıttığını ortaya koymaktadır.

Benzer biçimde Pompper (2001), 15 yıllık bir dönemde çevresel sorunların ve risklerin haberlerde nasıl ele alındığını incelediği çalışmasında, çevre haberlerinin çoğunlukla siyasi ve ekonomik aktörlerin bakış açılarıyla çerçevelendiğini bulmuştur. Araştırmanın sonucuna göre, çevre sorunlarından doğrudan etkilenen toplumsal gruplar —örneğin çiftçiler, yerel halk veya çevreci aktivistler— haber kaynakları arasında ikinci planda kalmaktadır. Bu durum, çevre haberciliğinin statükoyu yeniden üreten bir söylem alanına dönüşmesine neden olmaktadır.

Türkiye’de çevre haberciliği üzerine yapılan araştırmalar, 1980’lerden itibaren görünürlük kazanmaya başlamıştır. Bu alandaki ilk sistematik çalışma Karasınır (1991) tarafından yürütülmüş; araştırmada 1982–1989 yılları arasındaki çevre haberlerinin nicel analizi yapılmıştır. Bulgular, çevre haberlerinin sayısında yıllar içinde artış yaşandığını, ancak haberlerin derinlik ve çeşitlilik bakımından sınırlı kaldığını göstermektedir.

Dağlı (2001), basının çevresel katılım üzerindeki etkisini incelediği çalışmada, sivil toplum örgütlerinin çevre bilincini artırmada önemli bir rol oynadığını, ancak haber kuruluşlarının ekonomik baskılar nedeniyle çevre konularını yeterince kapsamlı biçimde işleyemediğini vurgulamıştır. Bu tespit, çevre gazeteciliğinin yalnızca etik değil, aynı zamanda ekonomik sürdürülebilirlik sorunu yaşadığını da ortaya koymaktadır.

Koçak’ın (2006) çalışması, çevre haberlerinin gazetelerin politik ve ticari kaygıları doğrultusunda şekillendiğini göstermiştir. Araştırmaya göre, haberlerde çevre sorunlarının ideolojik çerçeveler içinde sunulması, çevre konularının kamusal tartışma alanındaki eleştirel potansiyelini zayıflatmaktadır.

Demirel (2014), Türkiye’de çevre gazeteciliği eğitiminin yetersizliğine dikkat çekerek, çevre haberciliğinin gelişmesi için disiplinler arası bir eğitim yaklaşımının gerekliliğini vurgulamıştır. Akman (2018) ise çevre haberlerini eleştirel bir söylem çözümlemesiyle incelemiş ve haberlerde politik/ideolojik önyargıların çevresel sorunların önüne geçtiğini saptamıştır.

Duman’ın (2016) araştırması, televizyon kanallarındaki çevre içeriklerine odaklanmış ve çevre haberlerinin, magazin veya siyasi haberlerle kıyaslandığında çok daha az yer bulduğunu göstermiştir. Benzer biçimde Baykan (2009), 2008 yılı gazetecilik pratiklerini analiz ettiği çalışmada, özellikle “orman yangınları”, “küresel ısınma” ve “yenilenebilir enerji” konularında haber sayısında artış olsa da, bu haberlerin genellikle olay odaklı kaldığını ve derinlikli analiz içermediğini belirtmiştir.

Kırlı ve Sarı’nın (2012) derlemesi, medya ve çevre ilişkisini kuramsal bir bağlamda ele almış; Sırma ve Kırlı (2014) ise basının çevre krizleri karşısındaki rolünü inceleyerek medyanın kriz sonrası tepki üretimi üzerinden hareket ettiğini,

yani çevre konularını daha çok “felaket sonrası” gündeme taşıdığını ortaya koymuştur.

Son olarak, İnanoğlu’nun (2018) araştırması, yeni medya ortamlarının çevre gazeteciliğine getirdiği dönüşümü ele almıştır. Çalışmaya göre, geleneksel medya çevre sorunlarına sınırlı yer ayırırken, dijital medya mecraları —örneğin Yeşil Gazete ve T24’ün çevre sayfaları— çevresel sorunları eleştirel ve katılımcı bir söylemle gündeme taşımaktadır. Bu durum, dijital ekoeleştirel medyanın çevre haberciliğinde alternatif bir kamu alanı oluşturduğunu göstermektedir.

2. MATERİYAL ve YÖNTEM

2.1 Araştırma Deseni

Bu araştırma, dijital medya ortamında çevresel haberlerin nasıl çerçevelendiğini incelemeyi amaçlayan nitel ve yorumlayıcı bir çalışmadır. Çalışmada veri analizi yöntemi olarak nitel içerik analizi kullanılmıştır. Nitel içerik analizi, medya metinlerinde tekrar eden anlatı kalıplarının, temsillerin ve anlam örüntülerinin sistematik biçimde sınıflandırılmasına olanak tanımaktadır.

Araştırmanın kuramsal ve yöntemsel çerçevesi, Shanto Iyengar'ın çerçeveleme yaklaşımına dayanmaktadır. Iyengar (1991), haber metinlerinin toplumsal sorunları belirli anlatı kalıpları, nedensel açıklamalar ve sorumluluk atıfları aracılığıyla yapılandırıldığını ileri sürmektedir. Çerçeveleme yaklaşımı, bu çalışmada katı bir ikili sınıflama olarak değil, haber söyleminde anlam üretim süreçlerini açıklayan kuramsal bir zemin olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda analiz sürecinde haber içerikleri, kuraklığın hangi bağlamlar içerisinde sunulduğu, hangi aktörlerin öne çıkarıldığı ve çözüm önerilerinin nasıl çerçevelendiği dikkate alınarak kodlanmıştır.

Araştırma kapsamında, YouTube platformunda 2023–2024 yılları arasında yayımlanan ve Türkiye’de ulusal ölçekte yayın yapan kurumsal haber kanallarına ait kuraklık temalı haber videoları incelenmiştir. Analiz birimini haber başlıkları, anlatı metinleri ve haber görselleri oluşturmaktadır. İncelenen içerikler, haber söyleminde öne çıkan temalar, anlatı stratejileri ve görsel temsiller doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Analiz sürecinde belirlenen haber çerçeveleri, ekoeleştirel bir perspektifle yorumlayıcı biçimde ele alınmıştır. Bu bağlamda kuraklık haberlerinde doğanın çoğunlukla insan yaşamı ve toplumsal riskler ekseninde tanımlanan bir sorun olarak mı yoksa ekolojik bütünlüğe sahip bir çevresel olgu olarak mı temsil edildiği sorgulanmıştır. Böylece çalışma, kuraklık haberlerinin yalnızca nasıl çerçevelendiğini değil, bu çerçeveler aracılığıyla doğa–insan ilişkisinin medya söyleminde nasıl kurulduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2.2 Araştırma Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, 2023–2024 yılları arasında Türkiye’de ulusal ölçekte yayın yapan ve yüksek izlenme oranlarına sahip haber kanallarının YouTube’daki resmî hesapların çevresel gündem kapsamında ürettiği kuraklık temalı haber içerikleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme yöntemi ise, bu evren içerisinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Bu doğrultuda, Türkiye’de ulusal ölçekte yayın yapan ve geniş izleyici kitlesine sahip haber kanallarının resmî YouTube hesaplarında yayımlanan kuraklık konulu haber videoları örnekleme dâhil edilmiştir. Bu kapsamda atv Ana Haber, A Haber, NOW Haber ve TGRT Haber gibi farklı editoryal çizgilere sahip kanallara ait haber içerikleri örneklem grubunu oluşturmaktadır.

Örnekleme dâhil edilen haberler, ilgili televizyon kanallarında yayımlandıktan sonra aynı kurumların resmî YouTube kanallarında paylaşılan video versiyonları arasından seçilmiştir. Bu tercih, çalışmanın dijital medyada dolaşıma giren çevre söylemlerini incelerken, aynı zamanda televizyon haberciliğinin kurumsal söylem üretim pratiklerini de kapsamasını sağlamaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemi, belirli ölçütleri karşılayan ve araştırma sorularına anlamlı veri sağlayabilecek örneklerin bilinçli biçimde seçilmesine olanak tanınması bakımından bu çalışma için uygun bir yöntem olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda örnekleme dâhil edilen haber videoları; farklı kurumsal haber kanallarını temsil etmesi, coğrafi çeşitlilik içermesi, haber formatı açısından uygunluk göstermesi ve çevresel söylem bakımından temsil gücüne sahip olması ölçütleri dikkate alınarak belirlenmiştir.

Video seçim sürecinde belirlenen temel ölçütler şunlardır:

- (i) haber içeriğinin kuraklık temasını doğrudan ele alması,
- (ii) 2023–2024 yılları arasında yayımlanmış olması,
- (iii) içeriğin önce televizyon yayınında yer almış, ardından ilgili kanalın resmî YouTube hesabında paylaşılmış olması,
- (iv) kurumsal bir haber kuruluşuna ait olması ve
- (v) yeterli izlenme oranına sahip olması.

İzlenme oranı, örneklem seçiminde haber içeriğinin daha geniş bir izleyici kitlesine ulaşmış olması ve dolayısıyla kamusal etki potansiyelinin yüksekliği açısından bir ölçüt olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda izlenme sayısı, haber söyleminin toplumsal dolaşımı ve görünürlüğü hakkında dolaylı bir gösterge olarak ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, görüntü kalitesi ve çevresel söylem içeriğinin analiz için elverişli olması da seçim sürecinde dikkate alınmıştır. Bu ölçütler doğrultusunda, ekoeleştirel söylem analizine uygun, güncelliği yüksek ve tematik açıdan çeşitlendirilmiş toplam 10 adet haber videosu araştırma örneklemine oluşturmuştur. İncelenen haber videolarına ilişkin başlıklar, yayın tarihleri ve bağlantı adresleri aşağıda tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 3.1. İncelenen Kuraklık Haberleri Listesi (YouTube, 2023–2024)

Haber Başlığı	Yayın Tarihi	Link	Görsel
Alarm Zilleri Çalıyor: 2023'te Dünyanın En Büyük Sorunu Kuraklık	12.02.2023	https://www.youtube.com/watch?v=4eKA3YnYghY	
Türkiye kuraklık tehdidi altında mı? Hafta Sonu Ana Haber	17.06.2023	https://www.youtube.com/watch?v=Omny86TwKHQ	
Barajlarda son durum ne? İstanbul'da kuraklık kapıda mı? Prof. Dr. Orhan Şen yanıtladı	24.02.2023	https://www.youtube.com/watch?v=2KkIJQVGHc	
Kuraklığa tek çare baraj - atv Ana Haber 21 Ocak 2023	21.01.2023	https://www.youtube.com/watch?v=nGWdvfxqt8	
İstanbul'da kuraklık kapağı dayandı! - atv Haber 3 Mart 2023	03.03.2023	https://www.youtube.com/watch?v=u7N3mAoLKE	
İzmir'in Büyük Oranda İçme Suyu İhtiyacını Karşılaman Tahtalı Barajı'nda Kuraklık Alarmı	07.12.2024	https://www.youtube.com/watch?v=iEq9L2echJY	

Barajdaki s seviyesi yüzde 8! - atv Ana Haber 16 Kasım 2024	16.11.2024	https://www.youtube.com/watch?v=V9WqsqTM4PM	
Önce hastalık, şimdi kuraklık! - atv Ana Haber 13 Temmuz 2024	13.07.2024	https://www.youtube.com/watch?v=n_r5H-xvyHA	
Van Gölü kuraklık nedeniyle küçülüyor! Göldeki limanlar işlemez hale geldi A Haber	11.03.2024	https://www.youtube.com/watch?v=w8Q6T6RWYiA	
Eğirdir Gölü kuruyor... 18 Nisan 2024 İlker Karagöz ile Çalar Saat	18.04.2024	https://www.youtube.com/watch?v=6lIpl6-HUio	

2.2.1 Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama süreci, dijital medya ortamında yayımlanan kuraklık temalı haber içeriklerinin sistematik biçimde belirlenmesi ve analiz için uygun bir veri setinin oluşturulması aşamalarından oluşmaktadır. Bu süreçte, çevresel krizlerin medya söylemlerinde nasıl temsil edildiğini incelemek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi benimsenmiştir.

Veri toplama aşamasında öncelikle YouTube platformunun arama motoru kullanılarak “kuraklık” anahtar kelimesiyle tarama yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar arasından, daha önce belirlenen örneklem seçim ölçütlerini karşılayan içerikler değerlendirmeye alınmış ve bu ölçütlere uygun olan toplam 10 adet haber videosu araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Seçilen videoların başlıkları, yayın tarihleri, bağlantı adresleri ve görsel temsilleri tablo hâlinde düzenlenerek veri seti sistematik biçimde yapılandırılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen haber videolarının sözlü anlatıları, analiz sürecinde kullanılmak üzere otomatik transkripsiyon yöntemi ile yazılı metne dönüştürülmüştür. Elde edilen transkriptler, haber söylemlerinin dilsel yapısını, kavram kullanımını ve söylemsel stratejilerini incelemeye olanak tanıyacak biçimde düzenlenmiş ve analiz sürecine hazır hâle getirilmiştir. Bu aşama, haber içeriklerinin tutarlı ve karşılaştırılabilir bir biçimde çözümlenmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

2.2.2 Veri Analiz Yöntemi

Bu araştırmada toplanan veriler, nitel içerik analizi temelinde çözümlenmiştir. Nitel içerik analizi, medya metinlerinde tekrar eden anlam örüntülerinin, temaların ve söylemsel yapıların sistematik biçimde belirlenmesine olanak tanıyan bir analiz yöntemidir. Bu doğrultuda, YouTube’da yayımlanan kuraklık temalı haber videolarına ait anlatılar, sunucu söylemleri ve haber dili ayrıntılı biçimde incelenmiştir.

Analiz süreci, Shanto Iyengar’ın çerçeveleme yaklaşımından kuramsal olarak yararlanılarak yapılandırılmıştır. Iyengar’ın çerçeveleme kuramı, medyanın toplumsal sorunları belirli anlatı kalıpları ve anlam çerçeveleri aracılığıyla sunduğunu ve bu sunum biçimlerinin sorumluluk atfı ile nedensellik algısını şekillendirdiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda çalışma kapsamında, kuraklık olgusunun haber söylemlerinde hangi anlam çerçeveleri içerisinde sunulduğu, hangi temaların ne çıkarıldığı ve hangi anlatı stratejilerinin baskın olduğu analiz edilmiştir. Haber metinleri, içeriklerinde ne çıkan söylemsel vurgu ve temsiller doğrultusunda kodlanarak sınıflandırılmıştır.

ereveleme analizine ek olarak, veriler ekoeleştirel bir perspektifle yorumlanmıştır. Bu kapsamda analiz sürecinde; doğanın haber söyleminde nasıl temsil edildiği, insan ve insan-dışı varlıkların söylemsel olarak hangi konumlara yerleştirildiği, kullanılan dilin insan-merkezli (antroposantrik) ya da doğa-merkezli (ekosantrik) bir bakış açısını yeniden üretilip üretmediği sorgulanmıştır. Özellikle felaket, kriz, tehdit ve kaynak söylemleri, ekoeleştirel literatürde tanımlanan temalar doğrultusunda değerlendirilerek medya söyleminin çevresel krizi nasıl anlamlandırdığı ortaya konulmuştur.

Analiz, üç aşamada gerçekleştirilmiştir: (1) haber videolarının transkriptlerinin oluşturulması, (2) tekrar eden söylemsel örüntüler doğrultusunda temaların belirlenmesi ve (3) bu temaların çerçeveleme yaklaşımı ve ekoeleştirel kuramsal ereve bağlamında yorumlanması. Bu çok katmanlı analiz süreci sayesinde, kuraklık haberlerinde çevresel sorunun hangi söylemsel stratejilerle inşa edildiği ve

medyada doğa–insan ilişkisinin nasıl temsil edildiği bütüncül bir biçimde ortaya konulmuştur.

2.2.3 Etik İlkeler

Bu araştırma sürecinde bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine titizlikle uyulmuştur. Çalışmada kullanılan veriler, yalnızca kamusal erişime açık olan YouTube platformundaki haber içeriklerinden elde edilmiştir. Bu kapsamda herhangi bir kişisel bilgi, özel veri ya da katılımcıya ait gizli içerik toplanmamış; yalnızca medya kuruluşlarına ait kamuya açık haber materyalleri analiz edilmiştir.

Araştırma süreci boyunca telif haklarına, kaynak gösterme kurallarına ve atıf ilkelerine riayet edilmiştir. Videolara doğrudan müdahale edilmemiş, içerikler özgün hâleriyle incelenmiş ve yalnızca akademik amaçlarla kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan her bir haber kaynağına doğru ve eksiksiz biçimde atıf yapılmış, içeriklerin manipüle edilmemesine özen gösterilmiştir. Bu sayede elde edilen verilerin güvenilirliği korunmuş ve bilimsel etik çerçevesi güçlendirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1 Analiz Bulguları

Araştırmada incelenen 10 adet kuraklık temalı haber videosu, çevresel krizin medya söylemlerinde nasıl temsil edildiğine dair önemli göstergeler sunmuştur. Elde edilen bulgular, haber içeriklerinin doğa-insan ilişkisini çoğunlukla insan merkezli (antroposantrik) bir çerçevede kurguladığını ortaya koymuştur. Haberlerde kuraklık, çoğunlukla ekonomik kayıplar, tarımsal üretim sorunları ve toplumsal riskler üzerinden aktarılmıştır. Ekolojik boyut ise ikincil bir düzlemde ele alınmıştır.

Haberlerin büyük kısmında “aciliyet”, “kriz” ve “tehlike” temaları öne çıkarken; sorunun yapısal nedenlerine ve uzun vadeli çözüm önerilerine daha sınırlı yer verilmiştir. Ayrıca, görsel ve dilsel düzeyde “kuruyan toprak”, “boş barajlar”, “çatlamış arazi” gibi çarpıcı imgeler, izleyici üzerinde duygusal etki yaratmak amacıyla sıkça kullanılmıştır.

Yapılan tematik içerik analizi sonucunda, haberlerde öne çıkan ana temalar aşağıdaki gibi gruplandırılmıştır:

Tablo 3.2. Tematik Analiz Bulguları

Tema Adı	Alt Temalar	Örnek Söylemler / İçerikler	Görsel-İşitsel Unsurlar
Çevresel Kriz Vurgusu	- Kuraklığın Aciliyeti - Kaynakların Tükenmesi - Felaket Söylemi (Alarmizm)	“Alarm zilleri çalıyor”, “Kuraklık kapıya dayandı”, “Su seviyesi yüzde 8’e düştü”, “Türkiye kuraklık tehdidi altında mı?”	Çatlamış toprak görüntüleri, boşalmış baraj havzaları, kritik su seviyesini gösteren grafikler, hızlı tempolu haber müziği
İklim ve Doğa Temsili	- Doğanın Pasif Kurban Olarak Sunulması - Ekosistem Kaybı - Göllerin Çekilmesi	“Van Gölü küçülüyor”, “Egirdir Gölü kuruyor”, “Barajlarda su yok denecek kadar az”	Göl çekilme çizgileri, kıyıya oturmuş tekneler, kuruyan bitki örtüsü, gri/soğuk renk paleti
İnsan ve Toplum Etkisi	- Kentlerde Su Krizi - Ekonomik ve Sosyal Etkiler - Halkın Endişesi	“İstanbul susuz kalabilir mi?”, “Önce hastalık, şimdi kuraklık”, “İzmir’in içme suyu riski arttı”	Röportajlar, günlük yaşamdan su tasarrufu görüntüleri, şehirde kalabalık ve trafik görüntüleri, uzman açıklamaları

Uyarı ve Çözüm Söylemleri	- Uzman Uyarıları - Teknik: Baraj Merkezli Çözüm - Su Yönetimi Eksikliği	“Tek çare baraj”, “Uzmanlar uyarıyor”, “Yağış olmazsa durum daha da kötüleşecek”, “Acil önlem alınmazsa şehir riskte”	Uzman konuşmaları, baraj inşaat görüntüleri, meteorolojik tahmin haritaları, sorunsala eşlik eden dramatik fon müziği

Haber içeriklerinde kuraklık, çoğunlukla aciliyeti yüksek bir çevresel kriz olarak çerçevelenmektedir. “Alarm zilleri çalıyor” veya “kuraklık kapıya dayandı” gibi söylemler, izleyicide tehdit ve panik duygusu yaratmayı hedefleyen alarmist bir medya dili kullanıldığını göstermektedir. Görsel-işitsel unsurlarda çatlamış topraklar, boşalan baraj havzaları ve kırmızı renkli uyarı grafiklerinin tercih edilmesi, kriz söyleminin dramatik etkisini güçlendirmektedir. Bu yaklaşım kısa vadeli farkındalık sağlasa da, ekoeleştirel açıdan değerlendirildiğinde sorunun yapısal nedenlerini görünmez kılmakta ve çevresel meseleyi yalnızca acil bir tehlike olarak sunmaktadır.

Haberlerde doğa çoğunlukla pasif bir kurban olarak temsil edilmektedir. “Van Gölü küçülüyor” veya “Eğirdir Gölü kuruyor” gibi ifadeler, ekosistemlerin geri dönüşü olmayan bir çöküş yaşadığı izlenimini oluştursa da bu süreçlerin altında yatan iklimsel ve antropojenik faktörler yeterince açıklanmamaktadır. Görüntülerde kıyıya oturmuş tekneler, çekilmiş göl hatları ve kuruyan bitki örtüsü kullanılarak doğanın zayıfladığı ve tükendiği bir sahne yaratılmaktadır. Bu sunum biçimi, doğayı kendi döngüleri ve öz değerleri olan bir varlık olarak değil, insan faaliyetlerinin etkilendiği bir arka plan unsuru olarak konumlandırmaktadır. Bu nedenle söylem, ekosantrik (doğa-merkezli) bir yaklaşım yerine ağırlıklı olarak antroposantrik (insan-merkezli) çevre anlayışını yansıtmaktadır.

Kuraklığın toplumsal etkilerine yönelik söylemler haberlerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. “İstanbul susuz kalabilir mi?” gibi başlıklar, krizin halk üzerindeki potansiyel etkilerini vurgulayarak toplumsal kaygıyı öne çıkarmaktadır. Sokak röportajları, uzman açıklamaları ve su tasarrufu yapan vatandaş görüntüleri, kuraklığın gündelik yaşamla ilişkilendirilmesine katkı sağlamaktadır. Ancak bu söylemde kuraklığın ekolojik boyutlarından çok, insanların karşılaşacağı risk ve zorluklar öne çıkmaktadır. Ekoeleştirel açıdan bakıldığında bu yaklaşım, kuraklık sorununu insan merkezli bir bakış açısıyla sunmakta ve çevresel meselenin daha geniş ekosistem bağlantılarını geri planda bırakmaktadır.

Haberlerde çözüm önerileri çoğunlukla teknik ve sınırlı bir çerçevede

sunulmaktadır. “Tek çare baraj” gibi ifadeler, çevresel krizi karmaşık sosyo-ekolojik bir sorun alanı olmaktan çıkararak, teknik müdahalelerle yönetilebilir bir altyapı problemine indirgemektedir. Kuraklık gibi çok boyutlu bir ekolojik sorun, bu söylem aracılığıyla tekil bir teknik müdahale alanına indirgenerek ekosistem temelli, toplumsal ve sürdürülebilir çözümler söylem dışına itilerek görünmez kılınmaktadır. Bu tür ifadeler, çevre krizini “uzmanlıkla yönetilecek teknik bir sorun” olarak çerçevelemekte ve izleyicide devlet odaklı altyapı müdahalelerinin kaçınılmaz olduğu yönünde bir algı üretmektedir.

Uzmanların uyarıları ise genellikle kısa vadeli meteorolojik risklere odaklanmakta, sürdürülebilir su yönetimi, ekosistem restorasyonu veya tarımsal dönüşüm gibi uzun vadeli çözüm önerilerine yer verilmemektedir. Bu nedenle çözüm söylemleri sorunların kök nedenlerine işaret etmekten uzak kalmakta ve çevresel politikalar açısından sınırlı bir perspektif sunmaktadır.

Bu doğrultuda belirlenen temalar, metinsel anlatılar ile görsel temsillerin birlikte yapılandığı söylemsel bütünlük kapsamında aşağıda ele alınmıştır:

Şekil 3.1. Alarm Zilleri Çalıyor: 2023'te Dünyanın En Büyük Sorunu Kuraklık!

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=4eKA3YnYghY>

“Alarm Zilleri Çalıyor: 2023'te Dünyanın En Büyük Sorunu Kuraklık!” (TGRT Ana Haber, 12 Ocak 2023) başlıklı haberde kuraklık, yoğun biçimde alarmist ve kriz söylemi üzerinden inşa edilmektedir. “Alarm zilleri çalıyor”, “dünyanın en büyük sorunu”, “ciddi bir su sorunu” gibi ifadeler, çevresel durumu olağan bir doğa olayı olmaktan çıkararak acil ve tehditkâr bir kriz biçiminde sunmaktadır. Bu söylem, izleyicide korku ve endişe duygusu yaratmayı amaçlayan

dramatik bir dil üretmektedir. Kuraklık, meteorolojik anormalliklere indirgenerek “kar yağmıyor”, “yağmur yağması gerekirken yağmıyor” gibi tekrarlarla açıklanmakta; söylem, nedensel derinlikten ziyade sonuçlara odaklanan bir yapı sergilemektedir. Küresel ısınma vurgusu yapılmakla birlikte, bu olgunun ekonomik, politik ve endüstriyel boyutları söylem düzeyinde ayrıntılandırılmamaktadır. Doğa, pasif, zarar gören ve insan ihtiyaçları bağlamında anlam kazanan bir unsur olarak temsil edilmektedir. Kar ve yağmurun “olması gereken” doğal düzeni bozduğu vurgulanırken, doğa insan merkezli beklentilere göre değerlendirilmekte; ekosistemin kendi iç dengeleri görünmez kılınmaktadır. İnsan, özellikle “susuz kalmama”, “yazı rahat geçirme” gibi ifadelerle merkeze yerleştirilmekte; kuraklık, esas olarak insan refahını tehdit eden bir sorun olarak ele alınmaktadır. Uzman temsilinde ise Türkiye Tabiatını Koruma Derneği’nden bir bilim insanına yer verilerek söyleme bilimsel meşruiyet kazandırılmakta; ancak bu uzman görüşü daha çok teknik ve yönetsel çözüm önerileriyle sınırlı kalmaktadır. Haber söylemi, ağırlıklı olarak insan-merkezci (antroposantrik) bir ideolojik zemine dayanmaktadır. Doğa, korunması gereken özerk bir varlık olmaktan çok, insan yaşamını sürdürebilmek için yönetilmesi gereken bir “kaynak” olarak konumlandırılmaktadır. Çözüm önerilerinde öne çıkan su kanunu, tarımsal verimlilik, ürün çeşitlendirme ve teknik iyileştirmeler, ekolojik krizi yapısal bir sistem sorunu yerine yönetilebilir ve teknik müdahalelerle çözülebilir bir mesele olarak çerçevelemektedir. Bu yaklaşım, ekoeleştiriye çevresel krizi teknik ve yönetsel müdahalelerle çözülebilecek bir mesele olarak sunması anlayışıyla örtüşmektedir. Kuraklığı ağırlıklı olarak “kriz/felaket çerçevesi” içinde sunmaktadır. Zaman baskısı ve gelecek tehdidi (“2030–2035’te ciddi su sorunu”) vurgulanarak izleyici, pasif bir endişe konumuna yerleştirilmektedir. Buna ek olarak, çözüm çerçevesi devlet ve bilim insanları merkezli kurulmakta; bireysel, toplumsal ve ekolojik sorumluluklar ikincil düzeyde ele alınmaktadır. Böylece izleyici, sürecin aktif öznesi değil, alınacak kararlara uyum sağlaması beklenen bir aktör olarak konumlandırılmaktadır. Görselde, kurumuş göl yatağı ve çatlamış toprak imgeleri yer almakta; “Köprüden önce son çıkış” ifadesiyle kuraklık görsel olarak geri dönüşsüz bir eşik durumuna indirgenmektedir. Bu bağlamda, doğayı edilgen ve zarar görmüş bir nesne olarak konumlandırırken, insanı bilgiyi aktaran ve çözüm üretmesi beklenen merkezî özne hâline getirmektedir. Ekoeleştirel açıdan doğa, içkin değeri olan bir varlık olarak değil, insanın geleceğini tehlikeye atan bir

unsur olarak çerçevenmektedir.

Şekil 3.2.: Türkiye Kuraklık Tehdidi Altında mı?

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=Omny86TwKHQ> (20:42-37:15 aralığı)

"Türkiye Kuraklık Tehdidi Altında mı?" (Habertürk TV Hafta Sonu Ana Haber, 17 Haziran 2023) başlıklı haberde kuraklık söylemi, önce küresel felaket anlatısı ile kurulmakta, ardından Türkiye bağlamına geçiş yapmaktadır. Hindistan, Meksika, Çin, İngiltere ve Brezilya örnekleriyle kurulan söylem, kuraklığı ve aşırı sıcakları istisnai değil, küresel ve kaçınılmaz bir kriz olarak sunmaktadır. "Rekor sıcaklıklar", "tarihte yaşanan en sıcak yıl", "ürküten boyutlar" gibi ifadeler, haberin felaket söylemi (disaster discourse) üzerine inşa edildiğini göstermektedir. Ancak bu alarmist dil, önceki bazı haberlerden farklı olarak uzman söylemiyle dengelenmektedir. Prof. Dr. Levent Kurnaz'ın açıklamaları, sorunu yalnızca meteorolojik değil, tarihsel, yapısal ve politik bir çerçeveye oturtmakta; söylem, nedensellik ilişkileri bakımından daha derinlikli hâle gelmektedir. Özellikle "Bu mesele dış fırçalarla kapatmakla çözülecek bir sorun değil" ifadesi, bireysel sorumluluğa indirgenen yüzeysel çevre söylemine açık bir eleştiri niteliğindedir. Doğa, iki yönlü bir temsil içinde sunulmaktadır. Bir yandan aşırı sıcaklar, kuraklık ve çölleşme nedeniyle tahrip edilen, sınırlarına ulaşmış bir ekosistem olarak temsil edilirken; diğer yandan bu tahribatın insan faaliyetleriyle doğrudan ilişkili olduğu açık biçimde dile getirilmektedir. Bu durum, doğayı pasif bir mağdurdan ziyade, insan müdahalelerine tepki veren bir sistem olarak konumlandırmaktadır. İnsan, yalnızca kuraklığın mağduru değil, aynı zamanda sorumlusu olarak temsil edilmektedir. Tarımsal sulama, vahşi sulama yöntemleri,

yanlış ürün seçimi ve gıda israfı, insanın doğayla kurduğu sorunlu ilişkinin göstergeleri olarak öne çıkmaktadır. Devlet, çözüm üretme kapasitesine sahip merkezi bir aktör olarak konumlandırılmakta; ancak mevcut politikaların yetersizliği vurgulanarak devletin daha düzenleyici ve sınırlayıcı bir rol üstlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Prof. Dr. Kurnaz'ın açıklamaları, kuraklığı teknik bir eksiklikten ziyade kapitalist üretim, aşırı tüketim ve yanlış tarım politikalarıyla ilişkili yapısal bir sorun olarak ele almaktadır. Bununla birlikte ideolojik düzlemde tamamen ekosantrik bir perspektife geçildiği söylenemez. Doğa hâlâ büyük ölçüde gıda güvenliği, göç ve ekonomik istikrar gibi insan merkezli kaygılar üzerinden anlamlandırılmaktadır. Ancak bu kaygılar, ekoeleştirinin ele aldığı insan-doğa karşılıklı bağımlılığı fikrine daha yakın bir söylem üretmektedir. Ekoeleştiril açısından bu haber, önceki alarmist kuraklık haberlerine kıyasla daha güçlü bir ekolojik farkındalık sunmaktadır. “Onarıcı tarım”, “nadas”, “ürün çeşitliliği”, “vahşi sulamadan vazgeçme” gibi kavramlar, doğanın yalnızca tüketilecek bir kaynak değil, onarılması ve korunması gereken bir yaşam alanı olduğunu ima etmektedir. Bununla birlikte söylem, hâlâ büyük ölçüde insan refahı ve güvenliği ekseninde kurulmaktadır. Doğanın içkin değeri açıkça vurgulanmamakta; ancak insanlığın geleceğinin doğanın sınırlarına saygı göstermeye bağlı olduğu fikri örtük biçimde dile getirilmektedir. Bu durum, söylemin bilimsel bilgiye dayandırılarak meşrulaştırıldığını göstermektedir. Ancak yine de doğa, kendi dinamikleriyle ele alınan bir özne olmaktan ziyade, insan yaşamı ve tarımsal üretim açısından risk oluşturan bir unsur olarak konumlandırılmaktadır. İnsan ise bilgi üreten, değerlendiren ve önlem alması gereken merkezî aktör konumundadır. Haber görselinde kurumuş göl yüzeyinin merkeze alınması, metinde dile getirilen kuraklık tehdidi söylemini görsel düzeyde desteklemektedir. Görsel, kuraklığı henüz gerçekleşmemiş bir olasılıktan ziyade, şimdiden gözlemlenebilen bir çevresel gerçeklik olarak sunmaktadır. Metindeki soru formu (“Türkiye kuraklık tehdidi altında mı?”) görseldeki kurumuş alanla birlikte değerlendirildiğinde, izleyicinin bu soruya zihinsel olarak “evet” yanıtı vermesine zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda görsel, metinsel söylemi güçlendiren ve bilimsel uyarıyı somutlaştıran bir işlev üstlenmektedir. Ekoeleştiril açıdan değerlendirildiğinde, doğayı kriz üreten ve insan yaşamını tehdit eden bir unsur olarak konumlandırmaktadır. Doğa, kendi hakları ve içsel değeriyle değil; insan merkezli risk ve yönetim perspektifiyle ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, çevresel sorunun nedenlerini sistemsal ve kültürel

boyutlarıyla tartışmaktan ziyade, uzman bilgisi ve insan müdahalesi ekseninde zmleyen antroposantrik bir evre söylemini yeniden üretmektedir.

şekil 3. 3. Barajlarda son durum ne? İstanbul'da kuraklık kapıda mı? Prof. Dr. Orhan şen yanıtladı

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=2KkIJoQVGhc>

"Barajlarda son durum ne? İstanbul'da kuraklık kapıda mı? Prof. Dr. Orhan şen yanıtladı" (CNN Türk, 24 şubat 2023) başlıklı haberde metninde kuraklık, karşılaştırmalı ve alarmist bir söylem üzerinden sunulmaktadır. "İstanbul'da kuraklık kapıda mı?" sorusu, önceki yıla ait nicel verilerle desteklenerek ("Geçen yıl aynı dönemde barajlar %84 oranında doluydu") kuraklığın olağan dışı ve endişe verici bir durum olduğu vurgulanmaktadır. Bu karşılaştırmalı yapı, izleyicide mevcut durumun "normalden sapma" olduğu algısını güçlendirmektedir. Metinde kullanılan "son durum" ve "kapıda mı?" gibi ifadeler, kuraklığı henüz gerçekleşmemiş ancak kaçınılmaz biçimde yaklaşan bir tehdit olarak çerçevelemektedir. Bu söylem, izleyiciyi hem bilgilendirmeyi hem de psikolojik olarak uyararak dikkatini canlı tutmayı amaçlamaktadır. Doğa, bu bağlamda kendi döngüleri olan bir sistemden ziyade, insan yaşamını doğrudan etkileyen bir risk unsuru olarak konumlandırılmaktadır. Söylem, büyük ölçüde sayısal veriler (doluluk oranları, yüzdelere, yıllık karşılaştırmalar) zerinden ilerlemekte; bu durum, habere bilimsel ve nesnel bir görünüm kazandırmaktadır. Ancak söylemin ağırlık merkezi, semptom odaklıdır: yağış azlığı, baraj doluluk oranları ve kısa vadeli riskler ön plana çıkarılırken; bu tabloya yol açan yapısal nedenler

(kentleşme, nüfus artışı, su politikaları) sınırlı biçimde ele alınmaktadır. Kuraklık, uzun erimli bir ekolojik krizden çok, İstanbul'un yazı rahat geçirip geçiremeyeceği sorusuna indirgenmektedir. Haberde doğa, barajlar üzerinden temsil edilmektedir. Doğal su döngüsü; göller, yeraltı suları veya ekosistem bütünlüğü bağlamında değil, kent yaşamını besleyen rezervuarlar aracılığıyla görünür kılınmaktadır. Bu durum, doğanın kentsel ihtiyaçlara hizmet eden bir altyapı unsuru olarak temsil edildiğini göstermektedir. İnsan, özellikle "İstanbul halkı" bağlamında ele alınmakta; kuraklık, doğrudan insan yaşamını tehdit eden bir risk olarak sunulmaktadır. Uzman (Prof. Dr. Orhan Şen), söylemin merkezinde yer almakta ve haberin ana anlamını kuran aktör hâline gelmektedir. Uzman, hem bilimsel verileri aktaran hem de davranış önerilerinde bulunan otorite figürü olarak konumlandırılmaktadır. Devlet ve yerel yönetimler, dolaylı biçimde arka planda kalmakta; su yönetimine ilişkin kurumsal sorumluluklar açıkça sorgulanmamaktadır. Haber, belirgin biçimde antroposantrik (insan merkezci) bir ideolojik zemine sahiptir. Su, doğanın bir parçası olarak değil; kentsel tüketimin devamlılığı için korunması gereken bir kaynak olarak ele alınmaktadır. Kuraklığın sorunlu oluşu, ekosistemlerin zarar görmesiyle değil, İstanbul'da "sıkıntı yaşanıp yaşanmayacağı" ile ilişkilendirilmektedir. Çözüm önerileri de bu ideolojik çerçeveyi pekiştirmektedir: "suyu dikkatli kullanmak", "lüks tüketimden kaçınmak", "yağmur hasadı". Bu öneriler, yapısal ve politik dönüşümlerden ziyade bireysel ve teknik önlemlere odaklanmaktadır. Böylece çevresel kriz, sistemsal bir sorun olmaktan çok yönetilebilir bir kaynak problemi olarak sunulmaktadır. Bu çerçeveleme, izleyiciyi aktif politik özne olmaktan çok, bireysel davranışlarıyla krizi hafifletebilecek bir kullanıcı konumuna yerleştirmektedir. Görseldeki keskin su-toprak ayrımı, kuraklığın soyut bir olasılık değil, gözle görülebilen bir gerçeklik olduğu algısını üretmektedir. Metinde geçen "geçen yıl %84 doluydu" ifadesi, görseldeki neredeyse boş baraj görüntüsüyle birlikte okunduğunda, izleyicide kayıp ve kriz duygusunu artırmaktadır. Bu bağlamda görsel, haberin duygusal etkisini yükselten ve izleyiciyi alarm durumuna davet eden temel bir anlam üretim aracına dönüşmektedir. Kuraklığı kent merkezli, insan odaklı ve sayısal verilerle desteklenen bir kriz olarak sunmaktadır. Bilimsel uzman söylemiyle güvenilirlik sağlanmakta; ancak çevresel sorunun yapısal, politik ve ekolojik boyutları büyük ölçüde arka planda bırakılmaktadır. Doğa, bu haberde ekosistem bütünlüğü içinde değil, şehir yaşamını sürdüren bir kaynak olarak temsil edilmektedir. Suyun

korunması gerektiği vurgulanmakla birlikte, bu gereklilik doğanın içkin değerine değil, insan yaşamının sürdürülebilirliğine dayandırılmaktadır. Doğa, bir özne olarak değil; insan ihtiyaçlarını karşılayan bir sistem olarak ele alınmaktadır. Yağmur hasadı ve tasarruf çağrıları ekolojik bir duyarlılığa işaret etse de ekosistemlerin kendine özgü hakları, biyolojik çeşitlilik veya suyun ekolojik döngüdeki rolü söylemde yer bulmamaktadır. Bu yönüyle haber, ekoeleştirel açıdan araçsal doğa anlayışını yeniden üretmektedir.

Şekil 3.4. Kuraklığa tek çare baraj

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=nGWdvmfxqtc8>

"Kuraklığa Tek Çare Baraj" ((atv Ana Haber, 21 Ocak 2023) başlıklı haberde, haberin temel söylemi, kuraklık sorununu tekil ve mutlak bir çözüm etrafında inşa etmektedir: "baraj". "Tek çare baraj, baraj, baraj" ifadesinin tekrar edilmesi, söylemsel düzeyde alternatifsizleştirme stratejisinin kullanıldığını göstermektedir. Bu yaklaşım, kuraklığı çok boyutlu bir ekolojik kriz olmaktan çıkararak basit, teknik ve mühendislik temelli bir probleme indirgemektedir. Söylem, çevresel bir sorunu aktarmaktan ziyade, siyasal liderlik, başarı ve güç anlatısına eklenmiştir. Kuraklık, bir kriz olarak değil; iktidarın icraatlarını meşrulaştıran bir retorik araç olarak işlev görmektedir. "Tehlike çanları çalarken Türkiye kritik bir adım daha attı" ifadesi, iktidarın çevresel sorunlar karşısında aktif ve kurtarıcı aktör olduğu söylemini pekiştirmektedir. Doğa, doğrudan temsil edilmemekte; barajlar aracılığıyla kontrol edilmesi gereken bir kaynak alanı olarak dolaylı biçimde görünür kılınmaktadır. Su, ekosistem döngüsünün bir parçası

olarak değil, depolanabilir, yönlendirilebilir ve siyaseten sahiplenilebilir bir unsur şeklinde sunulmaktadır. Haber, güçlü biçimde kalkınmacı–insan-merkezci (antroposantrik) bir ideolojik zemine yaslanmaktadır. Doğa, insan ihtiyaçlarına göre şekillendirilebilen ve altyapı yatırımlarıyla “yenilebilen” bir alan olarak görülmektedir. Bu yaklaşım, ekoeleştiriye sıkça eleştirilen modernist ve mühendislik odaklı doğa anlayışını yeniden üretmektedir. Kuraklık, iklim değişikliği, yanlış tarım politikaları veya aşırı tüketimle ilişkilendirilmemekte; çözüm, yalnızca fiziksel yapılar inşa etmek olarak sunulmaktadır. Bu ideolojik çerçeve, doğa ile uyum yerine doğaya hükmetme anlayışını merkezileştirmektedir. Görselde barajın dolu ve düzenli bir yapı olarak sunulması, metindeki “tek çare baraj” söylemini görsel düzeyde meşrulaştırmaktadır. Görsel, kuraklığı bir kriz olarak değil; kuraklığın teknik müdahalelerle tamamen çözülebileceği algısını pekiştirmektedir. Barajların ekosistemler üzerindeki etkileri (nehir rejimlerinin bozulması, biyolojik çeşitlilik kaybı, yerel ekosistemlerin tahribi) tamamen görünmez kılınmaktadır. Bu durum izleyiciye kuraklığın ekolojik boyutları değil, altyapı yatırımlarıyla kontrol edilebilirliği aktarılmaktadır. Bu durum, izleyicinin baraj dışındaki çözüm yollarını sorgulamasını zorlaştıran, tek yönlü bir anlam üretimine yol açmaktadır. Doğa, bir özne olarak değil; insan refahını güvence altına almak için dönüştürülebilecek bir araç olarak ele alınmaktadır. Kuraklığı siyasal söylemin hizmetine sokan, tek boyutlu ve mühendislik temelli bir çözüm anlayışını yeniden üretmektedir. Ekoeleştirel açıdan değerlendirildiğinde, bu haber doğayı edilgen bir kaynak olarak temsil etmekte; çevresel krizi, iktidarın gücünü ve icraatlarını meşrulaştıran bir anlatı unsuruna dönüştürmektedir. Baraj, doğa ile uyumlu bir çözümden ziyade, doğayı denetim altına alma arzusunun simgesi hâline gelmektedir. Bu yaklaşım, çevresel krizi sistemsal nedenlerinden koparan ve antroposantrik, teknik çevre söylemini yeniden üreten bir medya anlatısı sunmaktadır.

Şekil 3.5. İstanbul'da kuraklık kapıya dayandı!

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=u7N3mA0tLKE>

"İstanbul'da kuraklık kapıya dayandı!" (atv Haber 3 Mart 2023) başlıklı haberde söylem yoğun bir alarmist–felaket söylemi üzerine kuruludur. “Kuraklık bir felakettir”, “olağanüstü kuraklık riski”, “korkunç bir rakam”, “kötü günler bizi bekliyor” gibi ifadeler, izleyicide güçlü bir endişe ve aciliyet duygusu yaratmayı amaçlamaktadır. Kuraklık, olağan bir iklimsel süreçten ziyade olağanüstü ve kaçınılmaz bir tehdit olarak sunulmaktadır. Söylemin önemli bir özelliği, sayısal verilerle dramatik dilin birlikte kullanılmasıdır. Yağışların “%52 azalması”, “son 22 yılın en kurak ocak ayı” gibi istatistikler, felaket anlatısını nesnel verilerle desteklerken; bu veriler, neden-sonuç ilişkileri derinleştirilmeden sunulmaktadır. Böylece söylem, açıklayıcı olmaktan çok ikna edici ve korku üretici bir işleve sahiptir. Doğa, büyük ölçüde tehdit üreten ve kontrol dışına çıkan bir güç olarak temsil edilmektedir. Kuraklık haritası, doğanın “alarm veren” bir varlık gibi sunulmasına aracılık etmekte; doğa, insan yaşamını zorlayan ve kentleri tehdit eden bir unsur hâline gelmektedir. Meteoroloji uzmanı, haberde felaket söylemini pekiştiren bir otorite figürü olarak yer almakta; “barajlarımızda su kalmadı” gibi ifadelerle kriz dili güçlendirilmektedir. Devlet, kuraklık haritasını yayımlayan kurum olarak görünür olsa da krizin nedenleri ve çözümündeki yapısal sorumluluğu tartışmaya açılmamaktadır. Haber, belirgin biçimde insan-merkezci (antroposantrik) bir ideolojik çerçeveye sahiptir. Kuraklığın sorunlu oluşu, ekosistemlerin zarar görmesi üzerinden değil; şehirlerin susuz kalma ihtimali üzerinden anlamlandırılmaktadır. Doğa, korunması gereken bir yaşam alanı değil, insan ihtiyaçlarını karşılayamaz hâle gelen bir kaynak olarak ele alınmaktadır.

Çözüm önerileri, tamamen bireysel davranışlara indirgenmiştir: Elektrik ve su tasarrufu, klima derecelerinin düşürülmesi, yağmur suyunun biriktirilmesi. Bu yaklaşım, ekoeleştirelinin sıklıkla eleştirdiği “bireyselleştirilmiş çevre sorumluluğu” ideolojisini yeniden üretmektedir. Tarım politikaları, kentleşme, sanayi ve su yönetimi gibi yapısal faktörler söylem dışında bırakılmaktadır. Görselde suyla ilişkilendirilen tarihî bir yapının önünde tamamen kurumuş bir alanın gösterilmesi, metindeki “kuraklık kapıya dayandı” söylemini güçlü biçimde pekiştirmektedir. Görsel, kuraklığı soyut bir çevre problemi olmaktan çıkararak, gündelik yaşamda ve tarihsel mekânlarda hissedilen somut bir yokluk olarak sunmaktadır. Kuraklığın yalnızca gelecekte yaşanacak bir risk değil, şimdiden mekânsal ve görsel izler bırakan bir kriz olduğu algısı üretilmektedir. Bu bağlamda görsel, izleyicide kayıp, ihmal ve geri dönüşü zor bir süreç hissi uyandırmaktadır. Kuraklığın yalnızca çevresel değil, kültürel ve mekânsal bir kayıp olarak algılanmasını pekiştirmektedir. Ekoeleştirel açıdan, bu haberde doğa ve su, yokluğu üzerinden görünür kılınan unsurlar hâline gelmektedir. Doğa, insanla ve tarihsel yapılarla kurduğu ilişki bağlamında anlam kazanmakta; ancak kendi başına bir özne olarak temsil edilmemektedir. Doğanın içkin değeri, ekosistemlerin hakları veya biyolojik çeşitlilik gibi kavramlar söylemde yer almamaktadır. Ekolojik vurgu, tamamen insanın geleceğini koruma ekseninde kurulmuştur. Tasarruf çağrıları etik bir hassasiyet taşıyor gibi görünse de bu hassasiyet araçsal niteliktedir: Doğa, insan yaşamını sürdürebilmek için korunması gereken bir araç olarak ele alınmaktadır. Kuraklık; alarmist, kent merkezli ve bireysel sorumluluğa indirgenen bir söylemle sunulmaktadır. Sayısal verilerle desteklenen felaket dili, çevresel krizi görünür kılmakla birlikte; krizin yapısal, politik ve ekolojik nedenlerini büyük ölçüde arka planda bırakmaktadır. Doğa, bu haberde ekosistem bütünlüğü içinde değil, şehirlerin su ihtiyacını karşılayan bir kaynak olarak temsil edilmektedir. Bu yaklaşım, kuraklığı ekosistem temelli bir sorun olarak ele almaktan çok, insan yaşamı ve kültürel süreklilik açısından tehdit oluşturan bir kriz olarak ele alan insan-merkezli çevre söylemini yeniden üretmektedir.

Şekil 3.6. İzmir'in Büyük Oranda İçme Suyu İhtiyacını Karşıllayan Tahtalı Barajı'nda Kuraklık Alarmı

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=iEq9L2echJY>

"İzmir'in Büyük Oranda İçme Suyu İhtiyacını Karşıllayan Tahtalı Barajı'nda Kuraklık Alarmı" (A Haber, 7 Aralık 2024) başlıklı haberde, haber söylemi yoğun biçimde alarm ve kriz dili üzerine kuruludur. "Alarm vermeye başladı", "son 16 yılın en düşük seviyesi", "ciddi su sorunu yaşanacak" gibi ifadeler, kuraklığı acil ve tehditkâr bir durum olarak çerçevelemektedir. Söylem, büyük ölçüde gözleme dayalı betimlemeler (minarenin tamamen görünmesi, toprağın çatlaması) ile güçlendirilmekte; bu betimlemeler, izleyicide dramatik etki yaratmayı amaçlamaktadır. La Niña olgusunun "soğuk ve kuraklık demek" şeklinde sadeleştirilerek sunulması, bilimsel bir kavramın nedensel derinliği azaltılmış biçimde habere dâhil edildiğini göstermektedir. Böylece kuraklık, karmaşık iklim süreçlerinden ziyade doğal ve kaçınılmaz bir meteorolojik olay gibi sunulma eğilimi göstermektedir. Doğa, barajdaki suyun çekilmesiyle görünür hâle gelen kurumuş ve tahrip olmuş bir alan olarak temsil edilmektedir. Minarenin ve çatlamış toprağın vurgulanması, doğanın "sessizce uyarı veren" bir varlık gibi sunulmasına aracılık etmektedir. Ancak bu temsil, doğayı kendi başına bir özne olarak değil, insan yaşamını tehdit eden bir durumun göstergesi olarak ele almaktadır. İnsan, bu söylemde öncelikle mağdur konumundadır. İzmir halkı, içme suyu ihtiyacı risk altına giren bir topluluk olarak temsil edilmektedir. Bununla birlikte, kuyuların kullanılması ifadesi, insan faaliyetlerinin krizi derinleştiren bir unsur olduğunu ima etse de bu durum söylemsel olarak açıklanmamakta ve sorumluluk tartışmasına dönüştürülmemektedir. Devlet ve kurumlar, haberde büyük ölçüde görünmezdir; su yönetimi, planlama veya uzun vadeli politikalar söylemde yer almamaktadır. Haber, belirgin biçimde insan-merkezci (antroposantrik) bir ideolojik zemine

sahiptir. Tahtalı Barajı'nın önemi, ekosistem işlevleriyle değil; İzmir'in içme suyunu karşılaması üzerinden tanımlanmaktadır. Doğa, korunması gereken bağımsız bir varlık olarak değil, kent yaşamının devamlılığı için gerekli bir kaynak olarak konumlandırılmaktadır. Kuraklığın nedenleri, iklim politikaları, tüketim alışkanlıkları veya tarımsal su kullanımı gibi yapısal bağlamlara oturtulmadığından, ideolojik olarak “doğal felaket” anlatısı güçlenmektedir. Bu durum, insan faaliyetlerinin tarihsel sorumluluğunu arka plana itmektedir. Görselde baraj alanının kurumuş hâlde sunulması, metinde kurulan “alarm” söylemini görsel düzeyde pekiştirmektedir. Özellikle sağ tarafta yer alan minarenin sisli ve silik biçimde görünmesi, kuraklığın yalnızca su kaybı değil, mekânsal ve kültürel bir dönüşüm yarattığı algısını güçlendirmektedir. Metindeki “İzmir'in büyük oranda içme suyu ihtiyacını karşılıyor” vurgusu ile görseldeki boş baraj alanı birlikte değerlendirildiğinde, izleyicide geleceğe yönelik güvensizlik ve kayıp duygusu oluşturulmaktadır. Bu bağlamda görsel, kuraklığı teknik bir veri olmaktan çıkarak, duygusal ve sembolik bir kriz anlatısına dönüştürmektedir. Ekoeleştiril açıdan doğanın içkin değeri, ekosistemlerin korunması veya suyun ekolojik döngüdeki rolü söylemde yer almamaktadır. Ekolojik vurgu, tamamen insanların susuz kalma riski üzerine kuruludur. Kuyuların kullanımının barajdaki azalmayı artırdığı belirtilse de bu durum ekolojik bir sorgulamaya dönüştürülmemekte; sorumluluk bireyler, kurumlar veya politikalar arasında dağıtılmamaktadır. Bu yönüyle haber, ekoeleştirinin ele aldığı araçsal doğa anlayışını yeniden üretmektedir. Kuraklığı baraj odaklı, alarmist ve insan-merkezci bir söylemle sunmaktadır. Görsel ve mekânsal betimlemelerle kriz hissi güçlendirilirken, çevresel sorunun yapısal, politik ve etik boyutları büyük ölçüde dışarıda bırakılmaktadır. Doğa, bu haberde ekosistem bütünlüğü içinde değil, kent yaşamının sürdürülebilirliğini tehdit eden bir kaynak kaybı olarak temsil edilmektedir. Böylece insan-merkezli çevre söylemini yeniden üretmektedir.

Şekil 3.7. Barajdaki s seviyesi yüzde 8!

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=V9WqsqTM4PM>

"Barajdaki su seviyesi yüzde 8!" (atv Ana Haber, 16 Kasım 2024) başlıklı haberde, haber söylemi belirgin biçimde felaketleştirme ve dramatizasyon üzerine kuruludur. "Su kalmadı", "baraj çöle dönmüş durumda", "avuç kadar su kaldı", "tehlike çanları çalıyor" gibi ifadeler, kuraklığı istisnai ve olağanüstü bir durum olarak sunmaktadır. Söylem, sayısal verilerden (yüzde 8, kapasite rakamları) ziyade görsel ve gündelik betimlemelere (mera hâline gelen alan, hayvanların su içmesi, barajda yürünebilmesi) yaslanarak etki üretmektedir. Yerel halktan alınan alıntılar ("üç tane inek gider o suyu da bitirir") söylemi güçlendiren tanıklık anlatıları olarak işlev görmekte; ancak bu anlatılar, neden-sonuç ilişkisi kurmaktan çok duygusal ikna sağlamaktadır. Kuraklık, iklim değişikliğiyle ilişkilendirilse de bu ilişkinin nasıl kurulduğu açıklanmamakta; söylem, sonuçlara odaklı kalmaktadır. Haberde doğa, bütünüyle tükenmiş ve işlevsizleşmiş bir alan olarak temsil edilmektedir. Barajın "mera"ya dönüşmesi ve "çöle benzemesi", doğanın kayıp ve yok oluş üzerinden anlamlandırıldığını göstermektedir. Doğa, kendi ekolojik döngüsü içinde değil; insanın kullanım beklentisini karşılayamaz hâle geldiği noktada görünür olmaktadır. Haberin ideolojik zemini, insan-merkezci ve kaynak temelli bir doğa anlayışına dayanmaktadır. Barajın önemi, ekosistem hizmetleriyle değil; İstanbul'un su ihtiyacını karşılaması üzerinden tanımlanmaktadır. Kuraklığın sorunlu oluşu, doğanın tahribatından ziyade insanın susuz kalması ve gündelik yaşamının aksaması ile gerekçelendirilmektedir. Buna ek olarak haber, örtük biçimde adaletsizlik ideolojisini de yeniden üretmektedir: Su, merkez için taşınan bir kaynak; bedeli ise çevrede yaşayanlarca ödenen bir yük olarak temsil edilir. Ancak bu adaletsizlik, yapısal bir eleştiriye dönüştürülmez; yardım ve sondaj talebi ile sınırlı tutulur. Görselde barajın çekilmiş ve parçalanmış su yüzeyiyle

gösterilmesi, metinde kurulan iklim değışikliğı–kuraklık–susuzluk zincirini görsel düzeyde tamamlamaktadır. Görsel, kuraklığı ani bir alarm durumundan ziyade, geri döndürölmesi zor bir süreç olarak algılatmaktadır. Metindeki kavramsal ifade (“iklim değışimi”) ile görseldeki sakın ama eksik su manzarası birlikte okunduğunda, izleyicide normalleşmiş bir kriz algısı oluşmaktadır. Bu bağlamda görsel, yüksek dramatizasyondan uzak durarak, kuraklığı gündelikleşmiş ve süreklilik kazanmış bir çevresel gerçeklik olarak sunmaktadır. Doğa, kendi başına korunması gereken bir değer olarak değil; insan kullanımına hizmet edemediğı için sorunlu hâle gelen bir alan olarak ele alınmaktadır. Barajın kurumasının ekosistemler, biyolojik çeşitlilik veya toprak yapısı üzerindeki etkileri etik düzlemde tartışılmamaktadır. Yerel halkın yaşadığı mağduriyet, insan merkezli yaklaşım açısından güçlü bir vurgu sunsa da bu vurgu, doğa–insan ilişkisini dönüştürücü bir sorgulamaya taşınmamaktadır. Çözüm önerileri, doğayla uyumlu su yönetimi yerine, yeraltı suyuna erişim gibi yeni müdahalelere yönelmektedir. Kuraklığı dramatik, yerel mağduriyet odaklı ve baraj merkezli bir söylemle sunmaktadır. Görsel ve tanıklık anlatılarıyla kriz algısı güçlendirilirken, çevresel sorunun yapısal, politik ve ekolojik nedenleri büyük ölçüde arka planda bırakılmaktadır. Doğa, bu haberde ekosistem bütünlüğü içinde değil; tükenmiş bir kaynak ve insani krizin göstergesi olarak temsil edilmektedir. Ekoeleştirel açıdan haber, çevresel krizi sistemsal nedenleriyle sorgulamaktan çok, insanın gözlemlediğı ve yönettiğı bir süreç olarak ele alan insan-merkezli çevre söylemini yeniden üretmektedir.

Şekil 3.8.Önce hastalık, şimdi kuraklık!

Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=n_r5H-xvyHA

"Önce hastalık, şimdi kuraklık!" (atv Ana Haber, 13 Temmuz 2024) başlıklı haberde, haber söylemi, krizlerin ardışıklığı ve kaçınılmazlığı üzerine kuruludur. Başlıktaki "Önce hastalık, şimdi kuraklık" ifadesi, tarımsal üretimi sürekli tehdit eden olguları zincirleme bir felaket anlatısı içinde sunmaktadır. "Yandı, haşlandı, kavruldu", "çok ciddi yarıklar ve çatlaklar", "hiç biçilmeyen tarlalar" gibi ifadeler, kuraklığın etkilerini bedensel ve görsel metaforlar aracılığıyla dramatize etmektedir. Söylem, ağırlıklı olarak sonuç odaklıdır. Kuraklığın üretimde yol açtığı verim kayıpları (%30–40, %60–80) ayrıntılı biçimde aktarılırken; bu sonuçların yapısal ve tarihsel nedenleri sınırlı biçimde ele alınmaktadır. İklim değişikliği vurgusu yapılmakla birlikte, bu olgunun tarım politikaları ve üretim modelleriyle ilişkisi derinleştirilmemektedir. Doğa, aşırı sıcaklar nedeniyle üretimi "vuran", "yakan" bir güç olarak temsil edilmektedir. Toprakta oluşan çatlaklar ve kuruyan ayçiçekleri, doğanın hasar görmüş ve verimsizleşmiş bir alan olarak sunulmasına hizmet etmektedir. Doğa, kendi ekolojik sınırları ve döngüleri içinde değil; tarımsal üretime katkı sağlayamadığı noktada anlam kazanmaktadır. Üretici, haberin merkezî aktörüdür ve mağdur özne olarak temsil edilmektedir. Umutla başlanan sezonun kuraklık nedeniyle "hayal kırıklığına" dönüşmesi, üreticinin duygusal kaybını görünür kılmaktadır. Uzmanlar ve mühendisler, teknik bilgi sunan aktörler olarak yer almakta; ekim zamanı ve çeşit seçimi gibi uyum stratejileri önermektedir. Devlet, baraj projesi bağlamında çözüm üreten ve beklenen aktör olarak temsil edilmekte; kuraklıkla mücadele, altyapı yatırımlarına indirgenmektedir. Haberin ideolojik zemini, üretim ve kalkınma merkezli insan-merkezci bir anlayışa dayanmaktadır. Kuraklık, ekosistemlerin tahribi üzerinden değil; tarımsal verim, hasat kaybı ve ekonomik zarar üzerinden sorunlaştırılmaktadır. Ayçiçeği tarlaları, doğanın bir parçası olmaktan çok, ulusal üretim ve geçim kaynağı olarak ele alınmaktadır. Çözüm söylemi, ağırlıklı olarak teknik ve mühendislik temellidir: Ekim zamanının ayarlanması, sıcaklığa dayanıklı çeşitlerin geliştirilmesi ve baraj inşası. Bu yaklaşım, ekoeleştiri tartışılan teknik müdahaleci anlayışıyla örtüşmekte; tüketim, su kullanımı ve tarımsal desenin bütüncül dönüşümü gibi ideolojik sorgulamalar geri planda kalmaktadır. Görselde tamamen kurumuş ayçiçeği tarlalarının gösterilmesi, metinde kurulan felaket ve mağduriyet söylemini güçlü biçimde pekiştirmektedir. Görsel, kuraklığın yalnızca su kaynaklarını değil, doğrudan gıda üretimini ve çiftçinin geçimini tehdit ettiğini somutlaştırmaktadır. Metindeki "hastalık" ve "kuraklık" ifadesi, görseldeki yanmış

ve biçilemeyecek durumdaki ayçiçekleriyle birlikte okunduğunda, kuraklığın tarımsal üretim üzerindeki yıkıcı etkisini dramatik biçimde görünür kılmaktadır. Ekolojileştirel açıdan, araçsal ve insan-merkezci bir anlayışı yansıtmaktadır. Doğa, korunması gereken özerk bir varlık olarak değil; üretimi mümkün kılan veya engelleyen bir zemin olarak ele alınmaktadır. Kuraklığın toprağın uzun vadeli sağlığı, biyolojik çeşitlilik veya ekosistem dengeleri üzerindeki etkileri etik düzlemde tartışılmamaktadır. Barajın çözüm olarak sunulması, doğayla uyumlu su yönetimi yerine doğayı dönüştürmeye dayalı müdahaleci bir yaklaşımı meşrulaştırmaktadır. Bu durum, ekolojileştirinin savunduğu önleyici, azaltıcı ve uyum temelli etik ile sınırlı bir örtüşme göstermektedir. Tarımsal üretim kaybı, mağduriyet ve teknik çözüm ekseninde ele alan bir söylem üretmektedir. Görsel betimlemeler ve üretici anlatılarıyla kriz görünür kılınırken, çevresel sorunun yapısal, politik ve ekolojik boyutları büyük ölçüde baraj ve sulama yatırımlarına indirgenmektedir. Doğa, bu haberde ekosistem bütünlüğü içinde değil; verim kaybının sahnesi olarak temsil edilmektedir. Bu yaklaşım, çevresel sorunu doğanın kendi hakları ve dengeleri yerine, insan merkezli üretim ve kayıp söylemi etrafında konumlandıran antroposantrik bir bakış açısını yeniden üretmektedir.

Şekil 3.9. Van Gölü kuraklık nedeniyle küçülüyor! Göldeki limanlar işlemez hale geldi

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=w8Q6T6RWYiA>

"Van Gölü kuraklık nedeniyle küçülüyor! Göldeki limanlar işlemez hale geldi" (A Haber, 11 Mart 2024) başlıklı haberde, kuraklık söylemi işlev kaybı ve

aciliyet vurgusu etrafında kurulmuştur. “Kuraklık alarmı”, “limanlar işlemez hâle geldi”, “seviye kaybı” gibi ifadeler, kuraklığın etkilerini doğrudan ekonomik ve operasyonel sonuçlar üzerinden görünür kılmaktadır. Söylem, felaketleştirici bir dil kullanmakla birlikte, dramatik betimlemelerden ziyade teknik ve yönetsel ifadelere ağırlık vermektedir. Kuraklık, buharlaşma ve siltasyonun birlikte anılması, nedenlerin çoğul olduğuna işaret etse de bu etkenlerin iklim politikaları, havza yönetimi ve insan faaliyetleriyle ilişkisi söylemsel olarak açılmamaktadır. Böylece söylem, nedenlerden çok sonuçların yönetimine odaklanan bir çerçeve üretmektedir. Doğa (Van Gölü), çekilen ve küçülen bir alan olarak temsil edilmektedir. Göl, ekolojik bir varlık olmaktan ziyade, insan faaliyetlerini aksatan bir ortam bağlamında görünür hâle gelmektedir. Van Gölü’nün “dünyanın en büyük sodalı gölü” olduğu vurgusu yapılmasına rağmen, bu özgünlüğün ekolojik anlamı derinleştirilmemektedir. İnsan, özellikle balıkçılar ve liman kullanıcıları üzerinden mağdur konumunda temsil edilmektedir. Limanların kullanılamaz hâle gelmesi, gölün ekosistem sağlığından çok, ulaşım ve ekonomik faaliyetlerin sekteye uğraması ile ilişkilendirilmektedir. Yetkililer, teknik müdahaleleri hayata geçiren ve krizi yöneten aktörler olarak merkezi bir konumda sunulmaktadır. Haberin ideolojik zemini, insan-merkezci ve işlevselci bir doğa anlayışına dayanmaktadır. Van Gölü’nün önemi, ekosistem bütünlüğü veya biyolojik çeşitlilik üzerinden değil; limanların çalışabilirliği ve ekonomik kullanım üzerinden tanımlanmaktadır. Çözüm olarak sunulan derinleştirme, yeni limanlar veya portatif iskeleler, kuraklığın nedenlerini sorgulamak yerine doğayı mevcut kullanım ihtiyaçlarına uyarlamayı hedefleyen bir ideolojik yaklaşımı yansıtmaktadır. Bu durum, ekoeleştiride tartışılan teknik müdahaleci anlayışıyla örtüşmektedir. Haber görselinde iş makinelerinin Van Gölü kıyısında aktif biçimde çalışıyor olması, metinde kurulan “kuraklık teknik müdahaleyle yönetilebilir” söylemini görsel düzeyde pekiştirmektedir. Görsel, kuraklığın ekolojik boyutlarından ziyade, insan faaliyetlerini sürdürebilmek adına yapılan müdahaleleri öne çıkarmaktadır. Metinde dile getirilen “limanların işlemez hâle gelmesi” durumu, görseldeki derinleştirme çalışmalarıyla birlikte okunduğunda, izleyiciye kuraklığın ekosistem için değil, insan kullanımı için sorun teşkil ettiği mesajı verilmektedir. Bu bağlamda görsel, doğayı iyileştirmeye yönelik bir çabadan çok, insan faaliyetlerini devam ettirmeye yönelik bir düzenleme olarak anlam kazanmaktadır. Van Gölü, etik bir özne olarak değil; insan faaliyetlerine uygun hâle getirilmesi gereken bir alan olarak

ele alınmaktadır. Derinleştirme çalışmalarının göl ekosistemi üzerindeki olası etkileri (siltasyonun ekolojik rolü, su canlıları, kıyı ekosistemleri) ekolojik düzlemde tartışılmamaktadır. Kuraklığı yönetilmesi gereken bir teknik sorun olarak ele almakta; doğanın sınırları ve taşıma kapasitesi gibi ekolojik ilkeler söylemde yer bulmamaktadır. İşlev kaybı, teknik müdahale ve altyapı uyarlaması ekseninde ele alan bir söylem üretmektedir. Doğa, bu haberde ekosistem bütünlüğü içinde değil; insan kullanımını sürdürebilmek için yeniden düzenlenen bir alan olarak temsil edilmektedir. Kuraklığın yapısal, politik ve ekolojik nedenleri arka planda kalırken, kısa vadeli uyum çözümleri meşrulaştırılmaktadır.

Şekil 3. 10. Eğirdir Gölü kuruyor...

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=6lIp16-HUio>

"Eğirdir Gölü kuruyor..." (İlker Karagöz ile Çalar Saat NOW Haber. 18 Nisan 2024) başlıklı haberde kuraklık söylemi, güçlü bir alarm ve felaket dili üzerine kuruludur. "Çanlar kimin için çalıyor?", "kırmızı alarm", "ikiye ayrılacak", "kuraklık kapımızda" gibi ifadeler, kuraklığı yalnızca mevcut bir sorun olarak değil, yaklaşan ve kaçınılmaz bir yıkım olarak sunmaktadır. Özellikle "2038" ve "2028" gibi net tarihlerin verilmesi, söyleme bilimsel kesinlik izlenimi kazandırmakta ve tehdidi zamansal olarak somutlaştırmaktadır. Söylemin dikkat çekici yönü, nedensellik bağının görece açık kurulmasıdır. Kuraklık yalnızca iklim değişikliğiyle değil; tarımsal sulama, yeraltı ve yerüstü su kullanımı ile ilişkilendirilmektedir. Bu yönüyle haber, salt meteorolojik açıklamaların ötesine geçerek insan faaliyetlerini sorunun parçası hâline getirmektedir. Haberde doğa (Eğirdir Gölü), "yedi renkli göl" ifadesiyle estetik ve kültürel bir değer olarak temsil edilmekte; aynı zamanda parçalanma ve yok olma tehdidi altındaki kırılgan bir

varlık olarak sunulmaktadır. Göl, pasif bir arka plan değil; alarm veren ve müdahale çağrısı yapan bir özne gibi konumlandırılmaktadır. Metinde uzman görüşleri ve modelleme sonuçlarına dayanan öngörülerle, kuraklık bilimsel olarak hesaplanabilir ve öngörülebilen bir süreç şeklinde sunulmaktadır. Ancak bu sunumda doğa, kendi hakları ve bütünlüğü olan bir özne olarak değil; önlem alınmadığında parçalanacak bir nesne olarak konumlandırılmaktadır. İnsan ise önlem alma kapasitesine sahip, krizi yönetmesi beklenen merkezî aktördür. Haber görselinde gölün ortasından geçen kara şeridinin belirgin biçimde görünmesi, metinde kurulan “ikiye ayrılma” söylemini görsel düzeyde güçlü biçimde pekiştirmektedir. Görsel, kuraklığın soyut bir tehdit değil, şimdiden mekânsal olarak izlenebilen bir süreç olduğu algısını üretmektedir. Metindeki gelecek zamanlı uyarı (“2028 yılında ikiye ayrılacak”) ile görseldeki mevcut parçalanma görüntüsü birlikte değerlendirildiğinde, izleyiciye geri dönüşü olmayan bir sürecin başladığı mesajı verilmektedir. Bu bağlamda görsel, bilimsel uyarıyı dramatize etmeden ama güçlü bir biçimde somutlaştıran bir işlev üstlenmektedir. Ekoeleştirel açıdan bu haber, analiz edilen örnekler içinde en güçlü ekolojik farkındalıklardan birini sunmaktadır. Gölün “ikiye ayrılması” yalnızca insan için bir kayıp değil, doğanın bütünlüğünün bozulması olarak ele alınmaktadır. Sulama kısıntısı ve damla sulama gibi öneriler, doğanın sınırlarını gözeten etik müdahaleler olarak sunulmaktadır. Bununla birlikte “ilave su transferi” önerisi, ekolojik açıdan tartışmalı bir noktadır; zira bu yaklaşım, bir ekosistemi kurtarmak adına başka bir ekosistemin yük altına sokulması riskini barındırmaktadır. Bu durum, haberde etik bir gerilim alanı oluşturmakta; ancak bu gerilim açıkça tartışılmamaktadır. Doğa, bütünlüğü tehdit altında olan kırılgan bir ekosistem olarak temsil edilmektedir. Ancak bu temsil, doğayı kendi başına korunması gereken bir özne olarak değil; insan müdahalesiyle kurtarılabilecek veya kaybedilecek bir varlık olarak konumlandırmaktadır. Gölün “ikiye ayrılması” söylemi, ekolojik yıkımı dramatik bir eşik üzerinden görünür kılarken, çözümü yine insan merkezli planlama ve yönetim pratiklerine bağlamaktadır. Böylece haber, ekolojik farkındalık üretmekle birlikte, antroposantrik çevre söylemini yeniden üretmektedir.

3.2 Haber başlıkları ve çerçeveleme

Haber başlıkları, izleyicinin içeriğe ilişkin ilk izlenimini belirleyen önemli söylemsel araçlardır. Özellikle çevresel krizlerle ilgili haberlerde başlıklar;

duygusal ton, tehdit düzeyi ve çözüm beklentisi açısından kamuoyunun algısını güçlü biçimde etkileyebilmektedir. Bu araştırmada incelenen 8 haber başlığı, alarm verici (alarmist) bir dilin baskın olduğunu ve kuraklık sorununun “kriz çerçevesi” içinde kurgulandığını göstermektedir.

Tablo 3.3. Haber Başlıklarının Genel Özellikleri

No	Haber Başlığı	Çerçeveleme Türü	Duygu Tonu	Dilsel Özellik	Temel Odak
1	Alarm Zilleri Çalıyor: 2023'te Dünyanın En Büyük Sorunu Kuraklık	Felaket / Alarmist Çerçeveleme	Panik, aciliyet	Dramatik metafor, büyük ölçekli tehdit dili	Küresel kuraklık krizinin büyüklüğü
2	Türkiye kuraklık tehdidi altında mı?	Güvenlik / Tehdit Çerçevesi	Endişe, belirsizlik	Soru cümlesi, risk vurgusu	Ülke düzeyinde su güvenliği riski
3	Barajlarda son durum ne? İstanbul'da kuraklık kapıda mı?	Kaynak Krizi / Risk Çerçevesi	Tedirginlik, uyarı	Çifte soru yapısı, “kapıda” metaforu	İstanbul baraj doluluk oranları
4	Kuraklığa tek çare baraj	Teknofiks / Çözüm Odaklı Çerçeveleme	Umut + baskı	Kesinlik bildiren iddialı dil	Barajı tek teknik çözüm olarak sunma
5	İstanbul'da kuraklık kapıya dayandı!	Kriz / Yaklaşan Tehlike Çerçevesi	Aciliyet, korku	Ünlemlili başlık, zaman baskısı	Şehirde yaklaşan su krizi
6	İzmir'in içme suyunu karşılayan Tahtalı Barajı'nda kuraklık alarmı	Bölgesel Çevresel Kriz	Yüksek alarm tonu	Teknik veri + alarm metaforu	İzmir'de su kaynağı riski
7	Barajdaki su seviyesi yüzde 8!	Aşırı Azalma / Kriz Çerçevesi	Şok, kaygı	Sayısal veri + ünlem	Kritik su seviyesi ve barajların çöküşü
8	Önce hastalık, şimdi kuraklık!	Krizlerin Birleşimi / Toplumsal Tehdit	Yorgunluk, endişe	Kontrast oluşturan tekrar yapısı	Toplumun art arda krizlerle karşılaşması

9	Van Gölü kuraklık nedeniyle küçülüyor!	Ekosistem Kaybı / Doğa Çerçevesi	Hüzün, kayıp duygusu	Süreç bildiren fiil (“küçülüyor”)	Göl ekosisteminin daralması
10	Eğirdir Gölü kuruyor...	Çevresel Çöküş / Ekolojik Uyarı	Sessiz kaygı, çaresizlik	Üç nokta ile dramatik yavaşlatma	Gölün tamamen yok olma riski

On haber videosunun dilsel analizi, kuraklığın çoğunlukla “felaket” ve “alarm” çerçevesinde sunulduğunu göstermektedir. Özellikle “Alarm zilleri çalıyor”, “kuraklık kapıya dayandı” ve “yüzde 8!” gibi ifadeler izleyiciye aciliyet hissi aşılayan yüksek tonda başlıklardır. Bu söylem türü, kuraklığı uzun vadeli bir iklim süreci olarak değil, ani bir kriz olarak konumlandırır. Alarmist çerçevelemenin amacı dikkat çekmek olsa da, çevresel farkındalığı yüzeysel tutma riski taşır. Çünkü başlıklarda yapılan vurgu, sorunun nedenlerine değil sonuçlarının dramatik etkilerine yöneliktir.

Başlıkların ortak noktası dramatik ve yönlendirici dil kullanımıdır. “Kapıya dayandı” ve “alarm” gibi metaforlar, kuraklığı insan yaşamını tehdit eden kişileştirilmiş bir güç gibi sunar. Bazı başlıklarda (“Türkiye kuraklık tehdidi altında mı?”) kullanılan soru cümleleri belirsizlik ve risk algısını büyütürken izleyiciyi duygusal olarak etkiler. Diğer yandan “tek çare baraj” başlığı sorunu, tek bir teknik altyapı çözümüne indirger ve çoklu çözüm ihtimallerini söylemsel düzeyde görünmez kılar. “Tek çare” vurgusu, çözümü mutlaklaştırır ve tartışmaya kapalı bir kesinlik dili üretir. Böylece izleyiciye, çevresel krizin ancak büyük ölçekli mühendislik projeleriyle kontrol altına alınabileceği yönünde ideolojik bir çerçeveleme sunar. Ünlem işaretleri ve sayısal veriler ise (ör. “%8!”) tehdidin büyüklüğünü görsel olarak da vurgular.

Başlıkların ilk yedi tanesi doğrudan insan yaşamını etkileyen su krizine odaklanırken, yalnızca son iki başlık (Van Gölü, Eğirdir Gölü) doğa merkezli bir bakış açısı sunmaktadır. Bu durum medyanın kuraklığı büyük ölçüde insan-merkezli bir kriz olarak çerçevelediğini gösterir. İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde susuzluk riskinin vurgulanması, toplumsal kaygıyı artıran bir yaklaşım yaratırken ekosistem kaybının etkileri geri planda kalır. Ekoeleştirel perspektife göre bu tür çerçeveleme doğayı yalnızca insanın yaşam destek sistemi olarak konumlandırır ve ekosistem bütünlüğünü görünmez kılar.

“Önce hastalık, şimdi kuraklık!” başlığı ardı ardına gelen felaket söylemi

ve kriz sürekliliği anlatısı olarak değerlendirilir. “Önce... şimdi...” biçimindeki kronolojik kurgu, farklı krizleri aynı anlatı hattına yerleştirir, toplumsal ve çevresel sorunları kesintisiz bir felaket zinciri olarak sunar. Kuraklık, tekil bir çevre sorunu olmaktan çıkarılır, daha geniş bir “sürekli kriz hali” içinde konumlandırılır. Bu söylem, izleyicide yorgunluk, yılgınlık ve kaçınılmazlık duygusu üretme potansiyeline sahiptir. Sorunlar çözülmesi mümkün yapısal meseleler olarak değil, peş peşe gelen kaçınılmaz felaketler şeklinde temsil edilir.

“Van Gölü küçülüyor” ve “Eğirdir Gölü kuruyor” başlıkları doğa-odaklı söylemler arasında yer almasına rağmen, toplam on haberin yalnızca ikisinde bu çerçevenin bulunması, ekosantrik anlatıların medya söyleminde sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu başlıklar doğanın zaman içindeki dönüşümünü vurgulasa da ekosistem kaybının nedenleri, sonuçları ve biyolojik etkileri ayrıntılı biçimde açıklanmaz. Dolayısıyla bu başlıklar bile krizin yalnızca “gözle görülen sonucu”na odaklanmakta, ekolojik sürecin karmaşıklığını yeterince yansıtmamaktadır.

3.3 Kullanılan dil ve anlatım teknikleri

İncelenen kuraklık temalı haberlerde kullanılan dil ve anlatım biçimleri, izleyici üzerinde duygusal bir etki yaratma ve çevresel kriz algısını yoğunlaştırma amacı taşımaktadır. Haber metinlerinde doğrudan, çarpıcı ve kolay hatırlanabilir ifadeler tercih edilmiştir. Bu durum, hem haberin dikkat çekiciliğini artırmakta hem de çevresel krizi bir felaket anlatısı çerçevesinde konumlandırmaktadır. “Büyük tehlike”, “olağanüstü seviye”, “tehlikenin başlangıcı” gibi ifadeler bu stratejinin tipik örnekleridir. Kullanılan dil, okuyucuya veya izleyiciye bir uyarı mesajı vermekte, krizin aciliyetini ön plana çıkarmaktadır.

Anlatım teknikleri açısından bakıldığında, haberlerde ağırlıklı olarak alarmist anlatı, tehdit odaklı söylem ve kriz çerçevesi göze çarpmaktadır. Anlatım genellikle tek yönlüdür; karmaşık çevresel süreçleri açıklamak yerine dramatik sonuçlara odaklanmaktadır. Bu durum, çevresel sorunların nedensel derinliğini gölgeleyerek sorunu daha çok etkileri üzerinden aktarmaya yönelmektedir. Bu bağlamda haberler, hikâyeleştirici (narrative) bir yapıdan çok, uyarıcı (alarmist) bir retorik taşımaktadır.

Bir başka dikkat çekici unsur, metaforik anlatımın yoğun kullanımıdır. “Harita siyaha büründü”, “tehlikenin başlangıcı”, “kuraklık rekolteyi vurdu” gibi

başlıklar, kuraklık olgusunu soyut bir çevresel sorundan çıkararak duygusal olarak algılanabilir bir krize dönüştürmektedir. Bu tür metaforlar, izleyicinin olayı duygusal olarak içselleştirmesine yardımcı olurken, ekolojik sorunun yapısal boyutlarını arka planda bırakmaktadır.

Haberlerin dilsel yapısında gelecek zaman kipleri ve olasılık bildiren ifadeler de önemli bir yer tutmaktadır. “Çölleşebilir”, “yaşayacak”, “artabilir” gibi kelimeler, izleyicide belirsizlik, korku ve kaygı duygularını tetiklemekte; böylece çevresel sorunun yalnızca bugüne değil, geleceğe dair bir tehdit algısı yaratmasına katkıda bulunmaktadır. Bu yaklaşım, medya söylemlerinde sıkça kullanılan gelecek senaryosu çerçevesinin bir uzantısıdır.

Ekokritik açıdan değerlendirildiğinde, bu dil ve anlatım teknikleri antroposentrik bir bakış açısını pekiştirmektedir. Doğa, kendi ekolojik değeriyle değil, insana yönelik etkileriyle tanımlanmakta; anlatımın merkezinde insan ve toplum yer almaktadır. Dilsel seçimler, çevresel krizin yapısal nedenlerini tartışmaktan çok, izleyicide duygusal farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Bu da çevresel sorunların medyada dramatize edilerek sunulması eğilimini güçlendirmektedir.

Tablo 3.4. Kullanılan Anlatım Tekniklerinin Sınıflandırılması

Anlatım Tekniği	İşlevi	Örnek Başlık / İfade	Söylemsel Etkisi
Alarmist Anlatım	Krizi acil, kaçınılmaz ve ani bir tehlike olarak sunmak	“Alarm zilleri çalıyor”, “Kuraklık kapıya dayandı!”	İzleyicide panik, korku ve hızlı farkındalık yaratır; kriz duygusunu yükseltir
Metaforik Dil	Soyut çevresel süreçleri somutlaştırmak, dramatik etkiyi artırmak	“Kapıya dayandı”, “Kuraklık alarmı”, “Barajlar çöküyor”	Kuraklığı kişileştirir; doğayı tehditkâr veya tükenen bir unsur olarak konumlandırır
Tehdit Odaklı Söylem	Kuraklığı ulusal güvenlik, sosyal istikrar ve ekonomik risk bağlamında çerçevelemek	“Türkiye kuraklık tehdidi altında mı?”	Toplumsal kaygıyı artırır; kuraklığı bir ülke güvenliği meselesi gibi gösterir
Gelecek Senaryosu Anlatımı	Yakın geleceğe dair negatif beklentiler oluşturmak; riskin büyüyeceğini ima etmek	“Yağış olmazsa durum daha da kötüleşecek”, “Şehir susuz kalabilir”	Olası felaket senaryolarını güçlendirir, geleceğe yönelik belirsizliği artırır
Tek Yönlü Uyarı Söylemi	Çözümü tek bir teknik yöntemle indirgemek, tartışmayı daraltmak	“Kuraklığa tek çare baraj”	Politik ve teknik alternatifleri görünmez kılar; tartışmayı tek seçeneğe indirir

Haberlerde en sık rastlanan tekniklerden biri alarmist anlatımdır. Bu anlatım biçimi kuraklığı ani, hızlı gelişen ve kontrol dışı bir felaket olarak sunar. “Alarm zilleri çalıyor” veya “Kuraklık kapıya dayandı” gibi ifadeler, kriz söylemini güçlendirir ve izleyicide aciliyet duygusu uyandırır. Alarmist anlatım kısa sürede dikkat çekme açısından etkilidir; ancak ekokritik çerçeveden bakıldığında, çevresel sorunların yapısal nedenlerinin anlaşılmasını zorlaştırır. Bu yaklaşım, problemi derinlemesine analiz etmek yerine, duygusal yoğunluk üzerinden toplumu uyarmayı amaçlar.

Haberlerde kullanılan metaforik ifadeler, soyut iklim süreçlerini somutlaştırarak kolay anlaşılır hale getirir. “Kapıya dayandı” gibi ifadeler kuraklığı adeta fiziksel bir saldırgan gibi konumlandırır. “Kuraklık alarmı” söylemi ise doğayı belirli bir sınırı aşmış bir mekanizma gibi sunar. Bu metaforlar dramatik etkiyi artırır; ancak doğayı pasif ve tehditkâr bir unsur olarak resmederek ekosantrik bakış açısını zayıflatır. Bu dilsel teknik aynı zamanda izleyicinin doğayı bir özne olarak değil, kriz kaynağı olarak algılamasına yol açabilir.

Tehdit söylemi kuraklığı ulusal güvenlik, ekonomik istikrar ve toplumsal yaşam için bir risk unsuru olarak çerçeveler. “Türkiye kuraklık tehdidi altında mı?” ifadesi hem kaygıyı yükseltir hem de problemi geniş ölçekte bir güvenlik meselesine dönüştürür. Bu tür söylemler krizin önemini vurgulasa da çevresel sorunların yalnızca insan merkezli etkilerine odaklanır. Ekokritik açıdan değerlendirildiğinde bu yaklaşım doğanın kendi iç dengelerini ve ekosistem etkilerini arka plana atar.

Gelecek senaryosu anlatımı, riskin gelecekte büyüyeceği fikrini güçlendiren bir söylemdir. “Yağış olmazsa durum daha da kötüleşecek” veya “şehir susuz kalabilir” gibi cümleler kuraklığın ilerleyici bir seyir izlediğini ifade eder. Bu teknik, izleyicide beklenti kaygısı yaratır ve durumu “kaçınılmaz felaket” söylemiyle ilişkilendirir. Bu tür medya söylemi, iklim değişikliğinin uzun vadeli etkilerini dramatize eder; ancak çözüm seçeneklerini çoğu zaman tartışmaya açmaz.

Tek yönlü uyarı söylemi, karmaşık bir ekolojik süreci tek bir çözümle sınırlandıran daraltıcı bir çerçeve sunar. “Kuraklığa tek çare baraj” ifadesi bunun

en belirgin örneğidir. Bu tür söylemler, su yönetimi politikalarının çeşitliliğini perdeleyerek teknik çözümleri tek alternatifmiş gibi sunar. Bu yaklaşımın söylemsel etkisi, kamuoyunda “tek yol” algısı oluşturarak diğer sürdürülebilir çözümlerin görünürlüğünü azaltmasıdır. Ekoeleştirel bakış açısından bu teknik, çevresel sorunların politik, ekonomik ve ekolojik boyutlarını sınırlandıran bir anlatım biçimidir.

3.4 İnsan-Merkezli vs Doğa-Merkezli Söylemler

Çevresel meselelerin medya söylemlerinde ele alınış biçimi, büyük ölçüde söylemin odak noktasına göre şekillenmektedir. Bu bağlamda ekoeleştirel kuramsal çerçevede iki temel yaklaşım öne çıkar: insan-merkezli (antroposantrik) ve doğa-merkezli (ekosantrik) söylemler. Bu iki söylem biçimi, çevresel krizin nasıl algılandığını, aktarıldığını ve kamuoyunda nasıl anlamlandırıldığını doğrudan etkiler.

İnsan-merkezli söylem, çevresel sorunları temelde insanın yaşam koşulları, güvenliği ve ekonomik faaliyetleri üzerinden tanımlar. Bu tür söylemlerde doğa, kendi başına bir özne değil, insanın üzerinde yaşadığı veya faydalandığı bir kaynak ya da çevresel arka plan olarak konumlandırılır. Haberlerde kuraklık gibi çevresel krizlerin tarımsal üretim kaybı, su kıtlığı, ekonomik zararlar ya da toplumsal riskler üzerinden aktarılması, bu söylem biçiminin tipik bir göstergesidir. Bu yaklaşım, izleyiciye sorunu kişisel veya ulusal bir tehdit olarak sunarak farkındalık yaratmayı amaçlasa da ekolojik bağlamı daraltma eğilimindedir. Böylece çevresel krizler yapısal ve ekosistem temelli bir süreçten çok, insana dokunan etkiler üzerinden anlam kazanır.

Buna karşılık doğa-merkezli söylem, çevresel meseleleri insanın merkezinden uzaklaştırarak doğanın kendi bütünlüğü, ekosistem dengeleri ve biyotik ilişkiler üzerinden ele alır. Bu yaklaşımda doğa, edilgen bir varlık değil, aktif bir özne, yaşayan bir sistem olarak temsil edilir. Örneğin kuraklık haberlerinde yalnızca ekonomik veya toplumsal sonuçlara değil, ekosistem dengesinin bozulmasına, biyoçeşitlilik kaybına veya iklim döngülerinin değişimine odaklanılması doğa-merkezli bir söylemin göstergesidir. Bu tür bir dil, çevresel sorunların kökenini anlamaya ve uzun vadeli ekolojik farkındalık geliştirmeye katkı sağlar.

Ekoeleştirek açıdan değerlendirildiğinde, modern medya söylemlerinde insan-merkezli yaklaşım baskın durumdadır. Kuraklık temalı haberlerde de kriz, çoğunlukla insanın karşı karşıya kaldığı bir tehdit veya ekonomik risk biçiminde çerçevelenmekte; doğanın kendine özgü varoluşu ikinci planda kalmaktadır. Doğa-merkezli söylem ise daha sınırlı düzeyde yer almakta ve çoğunlukla bilimsel veya uzman temelli açıklamalara indirgenmektedir. Oysa ekoeleştirel bir yaklaşım, doğayı yalnızca bir “sorun kaynağı” ya da “etkilenen alan” olarak değil, sürecin aktif bir parçası olarak ele almayı gerektirir.

Tablo 3.5. İnsan-merkezli ve Doğa-merkezli Söylemlerin Karşılaştırılması

Boyut / Özellik	İnsan-merkezli Söylem (Antroposentrik)	Doğa-merkezli Söylem (Ekosentrik)
Odak Noktası	Su krizi, baraj doluluk oranları, şehirlerin susuz kalma riski, halkın endişesi	Ekosistem kaybı, göllerin küçülmesi, doğal döngülerin bozulması
Dilsel Özellikler	Alarmist, tehdit odaklı, soru cümleli, dramatik metaforlar (“kapıda”, “alarm”)	Daha sakin, süreç odaklı, doğanın dönüşümünü ifade eden fiiller (“küçülüyor”, “kuruyor”)
Doğa Temsili	Pasif, tükenen bir kaynak; insan yaşamını destekleyen bir araç	Kendi başına değeri olan bir canlı sistem; ekosistem bir bütün olarak ele alınır
Anlatım Biçimi	Kriz odaklı, kısa vadeli risk vurgusu, çözümler tekniktir (baraj, mühendislik)	Ekolojik süreçlere odaklanan, uzun vadeli çevresel değişimi açıklayan anlatım
Zaman Perspektifi	Anlık tehdit (“kapıda dayandı”), aciliyet ve hız	Uzun süreli dönüşüm (“küçülüyor”, “giderek yok oluyor”)
Algısal Etki	Kaygı, panik, belirsizlik; toplumu hemen aksiyona çağırır	Hüzün, farkındalık; ekosistem kaybını görünür kılar
Politik / Toplumsal Yansıma	Su yönetimi eleştirisi, kentsel altyapı tartışması, güvenlik söylemi	Çevresel koruma, ekosistem restorasyonu, sürdürülebilirlik çağrıları
Ekoeleştirel Değerlendirme	Doğayı insan ihtiyaçlarına indirger, ekolojik bütünlüğü arka plana iter	Doğayı özneleştirir, insan-doğa ilişkisini daha bütüncül ele alır

İnsan-merkezli söylemde kuraklık, doğrudan insanların suya erişimi, şehirlerin geleceği, baraj seviyeleri ve toplumsal kaygılar üzerinden çerçevelenir. Bu yaklaşım özellikle “İstanbul susuz kalabilir mi?” veya “barajdaki su seviyesi yüzde 8” gibi başlıklarda belirgindir. Buna karşılık doğa-merkezli söylem, göllerin küçülmesi “Van Gölü küçülüyor” veya “Eğirdir Gölü kuruyor” gibi ekosistem düzeyinde yaşanan kayıpları merkeze alır. Dolayısıyla odak noktası insan-merkezli anlatıda acil su krizi iken, doğa-merkezli söylemde ekosistemin uzun vadeli bozulmasıdır.

Antroposantrik söylem alarmist, sert ve dramatik bir dil kullanır. “Kapıya dayandı”, “alarm zilleri” gibi metaforlar kuraklığı kişileştirerek tehdit unsuruna dönüştürür. Ekosantrik söylem ise daha yumuşak ve süreç odaklı fiiller kullanır: “küçülüyor”, “kuruyor”. Bu dilsel farkın söylemsel etkisi büyüktür: İnsan-merkezli dil izleyiciyi paniğe sürüklerken, doğa-merkezli dil daha çok farkındalık ve bilinç yaratır.

İnsan-merkezli söylemde doğa, insan yaşamını destekleyen bir kaynak olarak görülür ve çoğunlukla “azalan, tükenen, sorun yaratan” bir unsur gibi sunulur. Baraj görüntüleri ve kurak toprak fotoğrafları bu yaklaşımı destekler. Buna karşın ekosantrik söylemde doğa, kendi başına değeri olan bir bütün olarak temsil edilir; göller, bitki örtüsü ve ekolojik döngüler bağımsız bir yaşam sistemi şeklinde ele alınır. Bu, ekoeleştirel teoremin doğayı özneleştirme talebiyle uyumludur.

Antroposantrik anlatım kısa vadeli ve kriz odaklıdır: bugün susuzluk, yarım barajların dolmaması. Bu yaklaşım “acil durum haberciliği” mantığıyla uyumludur. Ekosantrik söylem ise uzun vadeli dönüşümlere dikkat çeker; “göl küçülüyor” gibi ifadeler zaman içinde süregelen ekolojik değişimi vurgular. Bu fark, iki söylemin dünyayı anlamlandırma biçimlerinin temel ayrışmasını yansıtır: Biri bugün için kaygılanırken, diğeri gelecekteki ekosistem kaybı için kaygılanır.

İnsan-merkezli söylem izleyicide panik, hız ve acil çözüm beklentisi yaratır. Toplumsal duygusal reaksiyon, risk algısının artması üzerine kuruludur. Ekosantrik söylem ise daha çok empati ve farkındalık yaratır; doğanın kaybı üzerinden duygusal rezonans oluşturur. Bu nedenle algısal etkiler tamamen farklıdır: Biri mobilize eder, diğeri düşündürür.

Antroposantrik söylem çoğunlukla su yönetimi, altyapı eksiklikleri ve devlet politikalarına ilişkin eleştirileri tetikler. “Baraj yapımı” gibi teknik çözümler öne çıkar. Ekosantrik söylem ise çevresel koruma, ekosistem restorasyonu ve sürdürülebilirlik politikalarını gündeme getirir. Böylece iki söylem, toplumsal tartışmanın yönünü bile değiştirmektedir.

Ekoeleştirel açıdan insan-merkezli söylem, krizi “insanın sorunu” olarak kodlayarak doğayı yalnızca kaynağa indirger. Bu, ekolojik bütünlüğün görünmezleşmesine yol açar. Ekosantrik söylem ise doğayı özneleştirir, insanın

doğayla ilişkisini daha dengeli bir çerçevede sunar ve çevresel bilincin derinleşmesine katkı sağlar. Ancak medya içeriklerinde ekosantrik söylem oldukça sınırlı kalmış, baskın olarak antroposantrik çerçeve yer almıştır.

3.5 Ekoeleştirel Unsurların Görünürlüğü

İncelenen 10 adet haber videosu arasında ekosistemi doğrudan merkeze alan içerikler oldukça azdır. Sadece “Van Gölü küçülüyor” ve “Eğirdir Gölü kuruyor” başlıklı haberler doğanın kendi döngüsel süreçlerine odaklanan, ekolojik dönüşümü kısmen görünür kılan haberlerdir. Bu haberlerde göllerin fiziksel olarak geri çekilmesi, uzun süreli kuraklık etkisi ve habitat kaybı gibi ekoeleştirel açıdan önemli unsurlar yer almaktadır. Ancak genel toplamda bu ekosantrik çerçevenin haber söyleminde geniş yer bulmadığı görülmektedir. Medyanın çevresel konuya yaklaşımı ağırlıklı olarak insan yaşamını merkez alan bir perspektife sıkışmakta, ekosistemin kendi bütünlüğü geri planda kalmaktadır.

Ekoeleştirel teorisinin temel önermelerinden biri doğanın kendi başına bir özne, bağımsız bir varlık olarak tanımlanmasıdır. Ancak haberlerde doğa çoğunlukla pasif bir varlık ya da tükenen bir kaynak şeklinde betimlenmiştir. “Barajlarda su seviyesi yüzde 8” türü ifadelerde doğa yalnızca insan ihtiyaçlarını karşılayan bir araç gibi sunulurken; doğanın kendi içsel değeri, canlılığı ve ekolojik işlevi görünür olmamaktadır. Bu durum ekoeleştirel unsurların medyada temsilinin sınırlı ve yüzeysel kaldığını göstermektedir.

Haberlerde kuraklığın nedenlerine dair bilimsel, ekolojik veya sistemsel açıklamalar oldukça sınırlıdır. Ekoeleştirel çerçeve, çevresel sorunların yalnızca sonuçlarını değil; insan faaliyetleri, iklim değişikliği, su politikaları ve tarımsal kullanım gibi nedenleriyle birlikte ele alınmasını gerektirir. Ancak incelenen haberlerde neden-sonuç ilişkisi çoğu zaman kurulmamış, kuraklık yalnızca “ani gelişen bir kriz” olarak sunulmuştur. Bu durum ekoeleştirel unsurların görünürlüğünü azaltmakta ve çevresel problemlerin bütünsel şekilde kavranmasını zorlaştırmaktadır.

Haberlerde kullanılan görseller arasında çatlamış topraklar, çekilen göl kıyıları ve boşalan baraj havzaları gibi görüntüler ekoeleştirel analiz açısından önemli sembol değerler taşımaktadır. Bu görseller doğanın maruz kaldığı tahribatı dramatik bir biçimde ortaya koymaktadır. Ancak bu sembolik değer çoğunlukla

alarmist söylemi desteklemek için kullanılmakta; ekolojik sürecin açıklanmasına yönelik derinlikli bir bağlam kurulamamaktadır. Yani görsellerin ekoeleştirel potansiyeli bulunsa da söylemsel olarak yeterince işlenmemektedir.

Haberlerde doğa-insan ilişkisi genellikle tek yönlü (insanın doğadan zarar görmesi) bir çerçevede sunulmuştur. “İstanbul susuz kalabilir mi?”, “İzmir’de kuraklık alarmı” gibi başlıklı haberlerde kuraklık insan yaşamını tehdit eden bir güç gibi konumlandırılır. Oysa ekoeleştirel yaklaşım, insanın doğayı dönüştürdüğü, tahrip ettiği ve bu nedenle ekosistem dengesinin bozulduğu karşılıklı ilişkiyi görünür kılmayı hedefler. Bu karşılıklı etkileşim haberlerde neredeyse hiç yer almamıştır. Bu durum ekoeleştirel görünürlüğün zayıf olmasının temel nedenlerinden biridir.

Haberlerin hiçbirinde biyoçeşitlilik kaybı, türlerin yok oluşu, ekosistem hizmetleri, ekolojik adalet veya sürdürülebilir su yönetimi gibi ekoeleştirel açıdan kritik kavramlara yer verilmemiştir. Kuraklık yalnızca suyun azalması veya şehirlerdeki içme suyu riskine indirgenmiştir. Bu durum ekoeleştirel unsurların görünürlüğünü önemli ölçüde sınırlamaktadır, çünkü ekoeleştirel analiz çevresel sorunların çok boyutlu ekolojik etkilerini de incelemeyi gerektirir.

3.6 Bulguların Ekoeleştirel Literatürle Karşılaştırılması

Bu araştırmada elde edilen bulgular, kuraklık temalı haberlerin ağırlıklı olarak antroposantrik bir söylem yapısı içerisinde kurgulandığını ortaya koymaktadır. Haber metinlerinde su kıtlığı, baraj doluluk oranları ve metropol kentlerin susuz kalma riski merkezi temalar olarak öne çıkmakta; buna karşılık doğal ekosistemlerin bütünlüğü, biyolojik çeşitlilik kaybı ve doğanın kendi içsel değeri sınırlı ölçüde temsil edilmektedir. Doğa, bu bağlamda, büyük ölçüde insan yaşamının sürdürülebilirliği için gerekli bir araçsal kaynak olarak konumlandırılmaktadır.

Bu temsil biçimi, Buell’in (1995) çevre söylemlerinin çoğunlukla modern toplumun ihtiyaçlarına göre biçimlendirildiği yönündeki tespitleriyle uyumludur. Buell, modern çevre anlatılarının çoğunlukla doğayı bağımsız bir varlık alanı olarak değil, insan ihtiyaçlarının sürekliliğini sağlayan işlevsel bir arka plan olarak kurguladığını belirtmektedir. Bu çalışma kapsamında analiz edilen haberlerde de kuraklık olgusunun, doğanın dönüşümünden ziyade insan toplumları üzerindeki

etkileri üzerinden anlamlandırılması, Buell'in " evresel arka planlama" olarak nitelendirdiği söylemsel eğilimin güncel medya pratiklerinde sürdüğünü göstermektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda değerlendirildiğinde, medyada kuraklığın temsili, doğayı özne konumuna yükseltmekten ziyade onu insan yaşamına yönelik tehditlerin sahnesi hâline getirmektedir. Böylece doğa, kendi etik ve varoluşsal değerleriyle değil, insan merkezli risk anlatılarının bir bileşeni olarak görünürlük kazanmaktadır. Dolayısıyla, bu temsil Buell'in eleştirilerini doğrulamakta; bu eleştirilerin dijital medya bağlamında nasıl yeniden  retilendiğini de somut biçimde göstermektedir.

Lawrence Buell'e (1995) göre çevresel anlatılarda doğa, çoğu zaman kendi başına bir özne olarak değil, insan yaşamını etkileyen bir arka plan ya da tehdit unsuru olarak kurgulanmaktadır. Bu çalışmada incelenen haberlerde de benzer bir temsil biçimi görülmektedir. Örneğin " stanbul'da kuraklık kapıya dayandı" ve "Tahtalı Barajı alarm veriyor" başlıklı haberlerde, doğa; baraj doluluk oranları, içme suyu ihtiya ı ve kent yaşamı üzerinden anlamlandırılmakta, ekosistemin kendi bütünlüğü ve sürekliliği ikincil planda kalmaktadır. Bu temsil, Buell'in tanımladığı insan deneyimi merkezli  evre anlatısı ile doğrudan örtüşmektedir.

Greg Garrard'ın (2004) ekoeleştirel çerçevesinde  ne çıkardığı felaket ve kıyamet söylemi, analiz edilen birçok haberde belirgin biçimde gözlemlenmektedir. Özellikle "Alarm zilleri çalıyor: Kuraklık kapıda", " stanbul'da kuraklık kapıya dayandı" ve " nce hastalık, şimdi kuraklık vurdu" gibi başlıklar, kuraklığı ani, kaçınılmaz ve tehdit ar bir olgu olarak sunmaktadır. Bu haberlerde kullanılan dramatik dil ve çarpıcı görseller, Garrard'ın tanımladığı apokaliptik çerçeveleme ile uyumludur. Kuraklık, yapısal nedenleriyle tartışılmaktan ziyade, korku ve aciliyet duygusu üzerinden anlamlandırılmaktadır.

Timothy Morton'un (2013) hiper-nesne kavramı bağlamında değerlendirildiğinde, kuraklığın haberlerde çoğunlukla parçalı ve indirgenmiş temsiller üzerinden sunulduğu görülmektedir. Örneğin Van Gölü'nde suyun çekilmesi, Eğirdir Gölü'nün ikiye ayrılma riski ya da Edirne'de ay  eği tarlalarının kuruması, iklim krizinin yalnızca belirli me  nlardaki sonuçları olarak aktarılmaktadır. Bu temsil biçimi, iklim krizinin bütüncül, küresel ve karmaşık yapısını görünmez kılmakta; kuraklığı tekil olaylara indirgemektedir. Morton'un

vurguladığı gibi, hiper-nesne niteliğindeki iklim krizi, medya söyleminde algılanabilir küçük parçalara bölünerek sunulmaktadır.

Teknik çözüm ve müdahale odaklı haberler de ekoeleştirel literatürle önemli bir karşıtlık oluşturmaktadır. “Kuraklığa tek çare baraj” ve Van Gölü’nde yapılan derinleştirme çalışmaları gibi örneklerde, çevresel kriz, mühendislik ve altyapı yatırımlarıyla yönetilebilecek bir sorun olarak çerçevelenmiştir. Bu yaklaşım, Buell ve Garrard’ın eleştirdiği biçimde, çevresel sorunun kültürel, tüketim temelli ve sistemsal boyutlarını arka plana itmektedir. Doğa, bu haberlerde korunması gereken bir ekosistemden çok, insan ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gereken bir kaynak olarak temsil edilmektedir.

Bununla birlikte bazı haberlerde, özellikle “Türkiye kuraklık tehdidi altında mı?” ve “Eğirdir Gölü kuruyor” örneklerinde, bilim insanlarının uyarıları ve modelleme verileri aracılığıyla daha temkinli ve bilgi temelli bir söylem kurulmaktadır. Ancak bu haberlerde dahi çözüm önerileri büyük ölçüde insan müdahalesi, planlama ve yönetim pratikleri etrafında şekillenmekte; doğanın özne olarak temsili sınırlı kalmaktadır. Bu araştırmanın bulguları, ekoeleştirel literatürde vurgulanan insan-merkezcilik, felaketleştirme ve indirgemeci temsil eleştirilerini desteklemektedir. İncelenen kuraklık haberleri, çevresel krizi görünür kılmakla birlikte, doğa-insan ilişkisini yeniden düşünmeye açan, ekosistem bütünlüğünü merkeze alan bir etik perspektifi sınırlı ölçüde yansıtmaktadır. Bu bağlamda incelenen haber örnekleri, kuraklığın medya söyleminde çoğunlukla insan yaşamı ve yönetim pratikleri üzerinden anlamlandırıldığını; ekoeleştirel literatürde savunulan doğa-merkezli bakış açısının ise sınırlı biçimde temsil edildiğini ortaya koymaktadır.”

Haberlerde sıklıkla yer alan alarmist dil Greg Garrard’ın (2004) ekoeleştirel kuram çerçevesinde tanımladığı “apokaliptik doğa söylemi” kategorisiyle örtüşmektedir. Garrard’a göre bu söylem türünde doğa, yaklaşan bir felaket anlatısı içinde “yok olma tehdidi altındaki alan” olarak kurgulanmakta; ekosistemler kendi özerk varlıksal değerleriyle değil, insanlığın geleceği açısından taşıdığı riskler üzerinden anlamlandırılmaktadır. Bu bağlamda incelenen haberlerde doğa, kendi başına bir özne olarak temsil edilmek yerine, kurtarılmaya muhtaç edilgen bir kurban konumuna indirgenmekte; “alarm”, “kapıya dayandı”, “felaket”,

“      ” gibi dramatize edici göstergelerle felaket söylemi sürekli olarak yeniden üretilmektedir. Böylece doğa, ekolojik bir bütünlük olarak değil, insan müdahalesine muhtaç bir kriz alanı olarak kurgulanmakta; bu temsil biçimi izleyicide etik bir ekolojik sorumluluk duygusundan ziyade geçici bir korku ve panik hali üretmektedir. Bu açıdan söz konusu söylem, Garrard’ın eleştirdiği biçimiyle çevresel sorunları yapısal nedenlerinden koparan, krizi dramatize eden ancak dönüştürücü bir çevresel bilinç üretmekte sınırlı kalan bir medya anlatısı biçimi olarak değerlendirilebilir.

Bu temsil, Glotfelty ve Fromm’un (1996)   evre odaklı eleştirileriyle paralellik taşımakta; medya söyleminin, doğayı bağımsız bir özne olmaktan çıkararak insan merkezli kriz anlatılarının nesnesi hâline getirilmesinin güncel medya metinlerinde devam ettiğini göstermektedir. Glotfelty ve Fromm (1996),   evresel temsillerin yalnızca metinsel tercihler değil; aynı zamanda kültürel olarak i  şelle  tirilmi   insan-merkezci ideolojilerin yansıması olduğunu vurgulamaktadır. Bu perspektiften bakıldığında, kuraklık haberlerinde gözlemlenen antroposantrik dil yalnızca bireysel gazetecilik pratiklerinin sonucu değil, modern toplumlarda doğa-kültür ayırımına dayalı tarihsel ve ideolojik bir düşünme biçiminin medyadaki görünümüdür. İdeolojik düzeyde bu söylem, insanı doğa kar  sısında merkezî ve ayrıcalıklı bir konuma yerleştirirken, doğayı edilgen, yönetilebilir ve t  k  tilebilir bir alan olarak kurgulamaktadır. Kültürel düzeyde ise bu temsil biçimi, doğayı gündelik yaşamın “arka planı”na iten ve çevresel sorunları yalnızca insan refahı ile anlamlandıran bir kavramsal çerçevenin sürekli li  ini sağlamaktadır. Glotfelty ve Fromm’un vurguladığı gibi, bu tür söylemler doğaya ilişkin etik sorumluluğu zayıflatmakta ve ekolojik krizi, kültürel bir dönüşüm gereksinimi olarak değil, teknik ve yönetsel bir sorun olarak yeniden üretmektedir.

Bu araştırmadaki bulgular, haberlerde doğanın yalnızca insan refahı ve güvenliği bağlamında işlevsel bir arka plan olarak gösterilmesini doğrulamaktadır. Böylece ekoeleştirel literatürdeki insan-merkezli (antroposantrik) eleştiri, güncel medya söyleminde de geçerliliğini sürdürmektedir ve doğanın etik ve ekolojik değeri çoğunlukla görünmez kılınmaktadır.

Ekoeleştirel literatür çevresel sorunların anlaşılması için ekosantrik bir söylemin gerekli olduğunu vurgular; ancak analiz edilen haberlerde ekosantrik

çerçevenin son derece sınırlı olduğu görülmüştür.

Yalnızca “Van Gölü küçülüyor” ve “Eğirdir Gölü kuruyor” başlıklı haberler diğer kuraklık haberlerinin ağırlıklı olarak insan-merkezli (antroposantrik) çerçeve kullanmasının aksine, doğa merkezli (ekosantrik) bir temsil örneği sunmaktadır. Başlıklarda ön plana çıkan unsur, göllerin küçülmesi ve kuruması gibi ekosistemsel değişimlerin kendisidir; insan yaşamına etkileri ikincil düzeyde ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, doğayı sadece bir kaynak veya fonksiyon olarak değil, kendi başına değerli bir özne olarak görünür kılmaktadır. Buell’in çevresel söylemler üzerine görüşlerine göre, doğa çoğunlukla insan merkezli temsillerle arka plana itilmekte ve kültürel anlatılarda işlevsel bir fonksiyon olarak sunulmaktadır. Bu başlıklar, Buell’in eleştirdiği bu tekil insan-merkezli yaklaşımı kısmen aşmakta; ekosistemi bağımsız bir varlık olarak görünür kılmaktadır. Ancak başlıklar hâlâ ekosistem kaybının nedenleri ve sonuçlarını detaylandırmamakta, bu nedenle ekosantrik temsil sınırlı düzeydedir.

“Kuraklığa tek çare baraj” söylemi, Buell’in (1995) “çevresel tahayyül” kavramı çerçevesinde okunabilir. Burada doğa, bağımsız bir özne olarak değil, insan ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gereken araçsal bir nesne olarak temsil edilmektedir. Bu söylem, ekoeleştirel literatürde eleştirilen antroposantrik bakış açısının bir örneğidir, çünkü doğa, ekosistem süreçleri ve biyolojik çeşitlilik göz ardı edilerek yalnızca teknik müdahaleye açık bir kaynak olarak kodlanmaktadır. Medya söylemi çevre sorunlarını insan-merkezli çözüm odaklı bir çerçevede sunmakta ve doğanın özerk değerini görünmez kılmaktadır.

“Uzmanlar uyarıyor” söylemi ise, Garrard’ın çevresel söylem anlatısıyla ilişkilendirilebilir. Garrard, çevre söylemlerinde sıkça rastlanan kıyametçi (apokaliptik) anlatı modeline dikkat çeker. “Uzmanlar uyarıyor” ifadesi, bilimsel otoriteyi merkeze alarak izleyicide korku ve tedirginlik üretir. Ancak bu tür bir söylem, Garrard’a göre çoğu zaman eleştirel düşünmeyi değil, duygusal tepkiyi harekete geçirir ve bireyi pasif bir alıcı konumuna iter.

Haberlerde geleceğe yönelik söylemlerin “susuz kalabilir”, “durum daha da kötüleşecek” karamsar senaryolar üzerinden kurulması, Garrard’ın (2004) “apokaliptik çevre söylemi” kavramıyla örtüşmektedir. Garrard’a göre çevresel felaket hikâyelerinin medya tarafından bu şekilde sunulması hem izleyicide

farkındalık yaratır hem de çaresizlik hissi üretebilir. Bu çalışmanın bulguları da benzer bir ikili etkiyi ortaya koymaktadır: Haberler bir yandan kuraklık riskine dikkat çekerken, diğer yandan ekosistem dayanıklılığı veya uyum süreçlerine dair umut verici bir çerçeve sunmamaktadır.

İncelenen haberler, ortak olarak antroposantrik bir çevre söylemi üretmektedir. Bu söylem, Cheryll Glotfelty ve Harold Fromm (1996) tarafından eleştirildiği gibi, medyatik metinlerde doğayı insan merkezli bir perspektifle temsil eder; doğa burada bağımsız bir özne değil, risklerin, krizlerin ve insan müdahalesinin yönetilmesi gereken bir “arka plan” olarak konumlandırılmaktadır. Bu yaklaşım, doğal süreçlerin karmaşıklığını ve ekosistem bütünlüğünü görünmez kılarken, çevresel sorunları çoğunlukla insan refahını doğrudan tehdit eden teknik problemler biçiminde çerçeveler.

Ekoeleştirel açıdan değerlendirildiğinde, bu haberler çevresel krizleri etik, politik ve ekosistem temelli boyutlarından soyutlamakta, onları yalnızca insan odaklı bir aciliyet ve çözüm gerekliliği bağlamında sunmaktadır. Böylece medya söylemi, çevresel farkındalık yaratma potansiyelini sınırlamakta ve modern, insan-merkezli söylemin devamlılığını pekiştirmektedir. Bu durum, ekoeleştirel literatürde eleştirilen, doğanın yalnızca insan çıkarlarına tabi kılındığı ve pasif bir kaynak olarak temsil edildiği anlatılarını doğrulamaktadır.

3.7 Analizlere İlişkin Genel Değerlendirme

Bu araştırma kapsamında incelenen kuraklık haberleri, Türkiye’de ana akım televizyon kanallarının çevresel krizleri tekil aynı türde bir söylem üzerinden değil, farklı temsil ve çerçeveleme biçimleri aracılığıyla sunduğunu ortaya koymaktadır. Metinsel ve görsel çözümlemeler birlikte değerlendirildiğinde, kuraklığın haber söyleminde çoğunlukla kriz, tehdit ve aciliyet kavramları etrafında inşa edildiği; ancak bu krizin nedenleri, sorumlulukları ve çözüm yollarının sınırlı ve insan-merkezli (antroposantrik) bir perspektiften ele alındığı görülmektedir.

Analiz edilen haberlerin önemli bir bölümünde kuraklık, “alarm zilleri”, “kapıya dayandı”, “felaket” gibi ifadelerle alarmist bir söylem üzerinden sunulmuştur. Bu tür haberlerde kullanılan dramatik dil ve kurumuş baraj, çekilmiş göl ve çatlamış toprak görselleri, izleyicide güçlü bir kaygı ve tehdit algısı yaratmaktadır. Ancak bu alarmist çerçeve, çoğu zaman kuraklığın yapısal

nedenlerini (iklim politikaları, su yönetimi, üretim-tüketim ilişkileri) görünmez kılmakta; sorunu ani ve dışsal bir felaket gibi sunmaktadır. Bazı haberlerde ise kuraklık, bilim insanlarının açıklamaları ve nicel veriler eşliğinde bilimsel-uyarıcı bir söylem ile ele alınmıştır. Bu haberlerde görseller, kuraklığın henüz gerçekleşmiş ya da gerçekleşmekte olan etkilerini somutlaştırırken, metinler izleyiciyi geleceğe yönelik riskler konusunda bilgilendirmeye yönelmektedir. Ancak bu yaklaşımda da doğa, kendi başına bir özne olarak değil, insan yaşamı ve ekonomik düzen açısından risk üreten bir unsur olarak temsil edilmiştir. Öte yandan bazı haberlerde kuraklık, baraj inşası, derinleştirme çalışmaları ve mühendislik müdahaleleri üzerinden teknik ve çözümcü bir çerçeve ile sunulmuştur. Bu tür haberlerde görsellerde insan yapımı yapılar, makineler ve altyapı unsurları ön plana çıkarken, doğa kontrol altına alınması gereken bir alan olarak temsil edilmiştir. “Tek çare baraj” gibi söylemler, çevresel krizi çok boyutlu bir ekolojik sorun olmaktan çıkararak, tekil ve mutlak teknik çözümlere indirgemektedir. Tarımsal üretime odaklanan haberlerde ise kuraklık, çiftçi emeği, ürün kaybı ve ekonomik zararlar üzerinden insani ve ekonomik bir yıkım olarak çerçevelenmiştir. Kurumuş ayçiçeği tarlaları gibi görseller, kuraklığın doğrudan geçim kaynaklarını tehdit eden bir kriz olduğunu görünür kılmaktadır. Bu temsil biçimi, çevresel sorunu insan merkezli kayıp söylemiyle ilişkilendirirken, ekosistemin bütüncül yapısını ikincil plana itmektedir.

Ekoeleştirel açıdan genel olarak değerlendirildiğinde, incelenen haberlerin tamamına yakınında doğa; pasif, zarar gören, ölçülen ve yönetilen bir nesne olarak temsil edilmektedir. Doğa, kendi içsel değeri ve ekolojik bütünlüğüyle değil, insan ihtiyaçları ve müdahale kapasitesi üzerinden anlam kazanmaktadır. Bu durum, medya söylemlerinde antroposentrik çevre anlayışının baskın olduğunu göstermektedir. Görseller ve metinler, izleyicide çevresel farkındalık yaratmakla birlikte, doğa-insan ilişkisini çoğunlukla hiyerarşik ve araçsal bir zeminde yeniden üretmektedir. Bu analizler, Türkiye’de kuraklık haberlerinin çevresel krizi görünür kılma işlevi taşıdığını; ancak bunu çoğunlukla felaket, kontrol ve yönetim eksenlerinde gerçekleştirdiğini ortaya koymaktadır. Ekoeleştirel perspektiften bakıldığında, haber söylemlerinin doğayı özneleştiren, ekosistem merkezli ve uzun vadeli sürdürülebilirlik anlayışını güçlendiren bir anlatıdan ziyade, insan merkezli ve kriz odaklı bir çerçevede kaldığı söylenebilir.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmanın bulguları, Youtube’de kuraklık konulu haber söyleminin büyük ölçüde insan-merkezli (antroposantrik) bir çerçevede üretildiğini ortaya koymaktadır. Haber başlıkları ve içeriklerinde su kıtlığı, baraj doluluk oranları ve şehirlerin susuz kalma riski gibi insan yaşamını doğrudan ilgilendiren unsurların ön plana çıkarılması, doğanın yalnızca insan yaşamını sürdüren bir kaynak olarak konumlandırıldığını göstermektedir. Bu durum, Lawrence Buell’in (1995) "çevresel tahayyül" (environmental imagination) kuramıyla paralellik göstermektedir. Buell’e göre modern kültürel ve medya metinlerinde doğa, kendi özerk değeri yerine insan müdahalesine tabi bir araç olarak kodlanmakta ve insan-merkezli kriz anlatılarıyla sunulmaktadır. Benzer şekilde, Garrard (2004) da ekokritik literatürde, "antroposantrik" bakış açısının çevre sorunlarının çok boyutlu doğasını daralttığını ve doğanın bağımsız bir özne olarak temsil edilmediğini ileri sürer; çalışmanın bulguları da bu görüşle uyumludur.

Analiz edilen haberlerde sıkça kullanılan alarmist ve felaketçi dil, çevresel krizi izleyicide aciliyet duygusu yaratmak ve dikkat çekmek amacı taşımaktadır. “Alarm zilleri çalıyor” veya “kuraklık kapıya dayandı” gibi ifadeler, kuraklığı ani ve tehditkâr bir olgu olarak sunmakta ve dramatik etkiyi artırmaktadır. Bu söylem biçimi, Buell (1995)’in insan-merkezli doğa kurgusuna ilişkin eleştirisiyle ilişkilendirilebilir; doğa burada “tehdit eden” ve “saldıran” bir özne gibi sunulmakta, insanla birlikte düşünülmesi gereken karşılıklı bir ilişki alanı olmaktan çıkarılmaktadır. Bu bağlamda alarmist dil, ortak sorumluluk düşüncesi yerine, izleyicide savunma refleksi ve pasif tepki üretmektedir.

Doğanın haberlerdeki temsili incelendiğinde, çoğunlukla pasif ve zarar gören bir unsur olarak çerçevelendiği görülmektedir. Göllerin “küçülmesi” veya “kuruması” gibi betimlemeler, doğanın nesneleştirildiğini ve ekolojik süreçlerden koparıldığını göstermektedir. Glotfelty ve Fromm (1996), doğanın medyatik metinlerde araçsallaştırılmasını eleştirerek, ekosistem bütünlüğünün ve doğanın özerk değerinin görünmez kılındığını belirtir. Bu çalışma da benzer şekilde, haberlerde doğanın kendi döngüleri ve canlılığı yerine, insan yaşamına etkisi ve kayıp duygusunun öne çıkarıldığını göstermektedir; böylece pasifleştirilmiş doğa

eleştirisi doğrulanmaktadır.

Çözüm söylemlerine bakıldığında ise teknik müdahalelerin baskın olduğu görülmektedir. “Kuraklığa tek çare baraj” söylemi, Buell (1995) ve ekokritik literatürde eleştirilen antroposantrik bakışın bir örneğidir. Bu söylem, çevresel sorunları yalnızca teknik müdahalelerle sınırlandırmakta ve ekosistem temelli, bütüncül çözümleri görünmez kılmaktadır. Medya, sürdürülebilir su yönetimi, yağmur suyu hasadı veya ekosistem restorasyonu gibi ekosantrik çözüm önerilerini neredeyse hiç vurgulamamakta; böylece çevresel sorunlar insan merkezli ve mühendislik odaklı bir çerçeveye indirgenmektedir.

Haberlerde geleceğe yönelik kullanılan dil çoğunlukla karamsar senaryolar üzerinden kurgulanmıştır. “Şehir susuz kalabilir” veya “durum daha da kötüleşecek” gibi ifadeler, Garrard’ın (2004) “apokaliptik çevre söylemi” ile örtüşmektedir. Bu söylemler izleyicide hem farkındalık hem de çaresizlik duygusu uyandırabilmektedir. Bulgular, bu ikili etkiyi doğrular niteliktedir: Kuraklık riskinin büyüklüğü vurgulanmakta ancak ekosistem dayanıklılığı, uyum kapasitesi veya dönüştürücü çözüm olanakları neredeyse hiç sunulmamaktadır.

Ekoeleştirel literatür, çevresel sorunların yalnızca sonuçlarıyla değil nedenleri, tarihsel bağlamı ve ekosistem içindeki karşılıklı ilişkileriyle ele alınması gerektiğini vurgular. Ancak analiz edilen haberlerde neden-sonuç ilişkilerinin zayıf olduğu ve kuraklığın çoğunlukla semptomları üzerinden temsil edildiği gözlemlenmiştir. Bu bulgu, Buell’in (2001) “çevresel süreçlerin yüzeyselleştirilmesi” eleştirisini doğrulamaktadır. Medyanın kuraklığı yalnızca görsel olarak dramatik biçimde sunması, ekolojik süreçlerin anlaşılmasını sınırlamaktadır.

Bu çerçevede, çalışmanın bulguları, Türkiye’deki kuraklık haberlerinin insan-merkezli, alarmist ve teknik çözüm odaklı bir çerçevede üretildiğini göstermektedir. Ekokritik perspektiften bakıldığında, medya söylemi modern antroposantrik anlatıları yeniden üretmekte, doğayı pasif bir kaynak ve tehdit unsuru olarak konumlandırmakta, ekosantrik ve bütüncül çevresel farkındalığın gelişmesini sınırlamaktadır. Bulgular, çevre haberciliğinde ekosantrik ve sürdürülebilirlik temelli anlatıların güçlendirilmesi, medya okuryazarlığında ekoeleştirel farkındalığın artırılması ve uzun vadeli ekolojik çözüm perspektiflerinin görünürlüğünün sağlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, 2023–2024 yılları arasında YouTube’da yayımlanan kuraklık temalı haber içeriklerini ekoeleştirel bir çerçevede inceleyerek, çevresel sorunların dijital medya ortamlarında nasıl temsil edildiğini, anlamlandırıldığını ve dolaşıma sokulduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, dijital medyada çevre temsillerinin yalnızca içerik düzeyinde değil; görsel, söylemsel ve etkileşimsel boyutların kesişimi üzerinden üretildiğini ve bu çok katmanlı yapının çevresel anlamlandırma süreçlerinde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir.

Araştırma sonuçları, kuraklık haberlerinde doğanın görsel düzlemde büyük ölçüde felaket, yoksunluk ve çöküş imgeleri aracılığıyla temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Çatlamış topraklar, kuruyan barajlar ve soluk renk paletleriyle sunulan görseller, doğayı kendi içsel dinamikleri olan bir ekosistem olarak değil; insan yaşamını tehdit eden ve kontrol altına alınması gereken edilgen bir unsur olarak konumlandırmaktadır. Bu görsel temsil biçimi, antroposantrik bir bakışı yeniden üretirken, ekosistem bütünlüğü, biyolojik çeşitlilik ve doğanın özne konumuna ilişkin temsillerin sınırlı kalmasına yol açmaktadır. Böylece dijital medyada çevresel meseleler, estetik düzlemde de indirgemeci ve insan-merkezli bir çerçeveye ele alınmaktadır.

Söylemsel düzeyde ise kuraklık olgusunun ağırlıklı olarak kriz ve alarm söylemi etrafında kurgulandığı görülmektedir. Haber başlıkları ve anlatıları, çevresel sorunu acil, kaçınılmaz ve tehditkâr bir durum olarak sunarken; bu kriz anlatısı çoğu zaman çevresel sorunların yapısal nedenlerini, politik sorumlulukları ve uzun vadeli ekolojik etkileri görünmez kılmaktadır. Kuraklık, bu söylemsel çerçevede sistemsal bir ekolojik krizden ziyade, yönetilmesi gereken olağanüstü bir durum olarak ele alınmakta; çözüm önerileri ise çoğunlukla bireysel tasarruf çağrıları ve teknik müdahalelerle sınırlandırılmaktadır. Bu durum, çevresel sorunların toplumsal, ekonomik ve ideolojik boyutlarının dijital haber söyleminde yeterince tartışılmadığını ortaya koymaktadır.

Dijital medyanın etkileşimsel yapısı, çevresel anlam üretiminde belirleyici

bir diğerk unsur olarak öne çıkmaktadır. Bulgular, yüksek izlenme ve paylaşım oranlarına sahip içeriklerin çoğunlukla çarpıcı başlıklar ve dramatik görsellerle desteklenen haberlerden oluştuğunu göstermektedir. Bu durum, dijital platformlarda çevresel sorunların görünürlük kazanmasında algoritmik dinamiklerin ve tıklanabilirlik odaklı editoryal tercihlerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu etkileşimsel yapı, çevresel farkındalık yaratma potansiyeli taşısa da, çoğu zaman yüzeysel, duygusal ve felaket merkezli anlatıların dolaşıma girmesine neden olmakta; eleştirel, bağlamsal ve dönüştürücü bir çevre söyleminin gelişimini sınırlandırmaktadır.

Bu bulgular, toplumsal ekoloji yaklaşımıyla birlikte değerlendirildiğinde, dijital medyada kuraklık temsillerinin yalnızca çevresel değil, aynı zamanda ideolojik ve toplumsal bir sorun alanına işaret ettiği görülmektedir. Kuraklığın teknik ve yönetsel bir meseleye indirgenmesi, doğanın edilgen bir kriz alanı olarak konumlandırılması ve insan-merkezli çözüm çerçevelerinin baskınlığı, ekolojik krizin toplumsal hiyerarşiler ve tahakküm ilişkileriyle olan bağıını görünmez kılmaktadır. Bu bağlamda dijital medya, ekolojik krizi mevcut toplumsal ve ekonomik düzeni sorgulayan dönüştürücü bir alan olarak değil, yönetilebilir bir “acil durum” olarak çerçevelemekte; böylece yapısal dönüşüm ihtiyacını geri plana itmektedir.

Bu doğrultuda çalışmanın önerileri üç temel ekseninde toplanmaktadır. İlk olarak, dijital çevre haberciliğinde felaket merkezli anlatıların ötesine geçilerek, doğayı ekosistem bütünlüğü içinde özne olarak ele alan ekosantrik temsillerin güçlendirilmesi gerekmektedir. İkinci olarak, çevresel sorunların yalnızca bireysel sorumluluk ve teknik çözümlerle değil; politik, ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla ele alındığı bütüncül haber anlatılarının teşvik edilmesi, dijital medyanın kamusal tartışma alanı yaratma potansiyelini artıracaktır. Üçüncü olarak ise medya okuryazarlığı çalışmalarında dijital ekoeleştirel farkındalığın geliştirilmesi, izleyicilerin çevre haberlerini eleştirel bir perspektifle değerlendirebilmesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak bu çalışma, dijital medyada çevre temsillerinin ideolojik, estetik ve etkileşimsel boyutlarını birlikte ele alan dijital ekoeleştirel yaklaşımın, çevre iletişimi ve medya çalışmaları açısından güçlü ve işlevsel bir analiz çerçevesi

sunduğunu ortaya koymaktadır. Gelecek araştırmalarda bu yaklaşımın farklı çevresel temalar, dijital platformlar ve izleyici alımlama süreçleri üzerinden karşılařtırılmalđ olarak ele alınması, dijital çağda çevresel söylemlerin dönüşümünü daha kapsamlı biçimde anlamaya olanak sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ateşoğlu, N., & Çelik, N. (2025). Post-truth çağında antroposen. *Moment Dergi*, 12(1), 158–186.
- Aydın, S. (2016). Holosen koşullarının insan ve kültürler üzerindeki etkisi. *Kebikeç*, (41).
- Bayat, Ö. (2015). Ekoloji ve kadın. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası.
- Baykal, H., & Baykal, T. (2008). Küreselleşen dünyada çevre sorunları. *MKÜ SBED*, 5(9).
- Bookchin M. (1996). *Ekolojik Bir Topluma Doğru*. Çev. A. Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bookchin, M. (2014). *Toplumsal ekolojinin felsefesi: Diyalektik doğalcılık üzerine* (R. G. Ögdül, Çev.). İstanbul: Sümer Yayınları.
- Bookchin M. (2019). *Özgürlüğün Ekolojisi: Hiyerarşinin Ortaya Çıkışı ve Çözülüşü*. Çev. M.K. Coşkun, İstanbul: Sümer Yayınları.
- Brand, U., & Wissen, M. (2021). *Emperyal yaşam tarzı*. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Buell, L. (1995). *The environmental imagination*. Harvard University Press.
- Buell, L. (2005). *The future of environmental criticism*. Blackwell.
- Bütüner, Ş. (2021). Türk mitolojisinde çevre bilinci. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 129(255), 433–448.
- Carson, R. (2004). *Sessiz bahar* (Ç. Güler, Çev.). Ankara: Palme Yayıncılık. (Orjinal eserin yayım tarihi 1962)
- Cengiz, Ö. (2023). Türkiye’de iklim haberciliği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (62), 113–132.
- Çetin, O. (2005). Ekofeminizm. *Sosyoekonomi*, 1(1).
- Çoban, A. (2020). *Çevre politikası*. İmge.
- Çoban, A. (2022). *İklim krizi nasıl çözülür?* Ceylan Yayınları.
- Dağlı, N. (2001). *Çevreye katılımımda basının rolü* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi.
- DeLoughrey, E., Didur, J., & Carrigan, A. (Eds.). (2011). *Global ecologies*. Routledge.
- Demirel, S. D. (2014). *Çevre iletişimi ve çevre haberciliği* (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi.
- Devall, B., & Sessions, G. (1985). *Deep ecology*. Peregrine Smith.

- Duman, K. (2016). Haber televizyonlarında çevre bilinci. *Arel İletişim Çalışmaları Dergisi*, 5(9), 133–155.
- Dunlap, R. E., & McCright, A. M. (2011). *Organized climate change denial*. Oxford Handbook of Climate Change and Society.
- Elmas, R. (2023). *Postkolonyal söylemin imkanları ve sınırları (Doktora tezi)*. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Ergin, M., & Dolcerocca, Ö. N. (2016). Edebiyata ekoeleştirel yaklaşımlar. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (36), 297–314.
- Erkan, G., & Ayhan, A. (2018). Siyasal iletişimde dezenformasyon. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (29).
- FAO. (2022). *The state of food security and nutrition in the world*. Rome.
- Filho, W. L., Manolas, E., et al. (2018). *Handbook of climate change communication*. Springer.
- Fuller, M. (2005). *Media ecologies*. MIT Press.
- Garrard, G. (2004). *Ecocriticism*. Routledge.
- Garrard, G. (2012). *Ekoeleştiri (Çev. E. Genç)*. Kolektif Kitap.
- Glotfelty, C., & Fromm, H. (Eds.). (1996). *The ecocriticism reader*. University of Georgia Press.
- Güngör, T. Ö., & Erkan, M. (2020). Ekoeleştirel bakışla edebi incelemeler. *Kriter*.
- Güven, M. E. (2024). Ekolojizm ve eleştirileri. *DEÜ SBED*, 26(2), 833–861.
- Heise, U. K. (2008). *Sense of place and sense of planet*. Oxford University Press.
- Hepcan, Ç. C. (2022). Doğa temelli çözümler. *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*, 1(2), 19–40.
- Heywood, A. (2020). *Siyasi ideolojiler (Genişletilmiş 5. ed.)*. İstanbul: Felix Kitap.
- İnamoğlu, G. (2018). *Yeni medyada yurttaş gazeteciliği (Yüksek lisans tezi)*. Akdeniz Üniversitesi.
- İlaslan, S. (2021). Ekoeleştiri kuramı. *Edebiyat Yazıları II*, 84, 393.
- Iyengar, S. (1991). *Is anyone responsible? How television frames political issues*. University of Chicago Prepp.
- Kaplan, E. A. (2020). *Climate trauma*. Rutgers University Press.
- Karahan, B. (2002). Yeşillenen edebiyat eleştirisi. *Varlık*, 1138, 28–34.
- Karasinir, H. (1991). *Basın ve çevre (Yüksek lisans tezi)*. Ege Üniversitesi.
- Kırlı, S., & Sarı, Ü. (2012). *Gündelik yaşamda çevre gerçeği*. Aya.

- Koçak, S. (2006). Çevre sorunları ve ulusal basın (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi.
- Kümbet, P. (2021). Materyal/ekofeminist yaklaşım. Dil ve Edebiyat Araştırmaları, (24), 325–351.
- Magdoff, F., & Williams, C. (2021). Ekolojik bir toplum yaratmak. Efil.
- Morton, T. (2013). Hyperobjects. University of Minnesota Press.
- Naess, A. (1973). The shallow and the deep ecology movement. Inquiry, 16, 95–100.
- Oppermann, S. (Ed.). (2012). Ekoeleştiri: Çevre ve edebiyat. Phoenix.
- Oppermann, S. (2018). Ekoeleştiri. İthaki.
- Özdağ, U. (2014). Çevreci eleştiriye giriş. Hece / Ürün.
- Özdağ, U., Oppermann, S., & Özkan, N. (Eds.). (2011). The future of ecocriticism. Cambridge Scholars.
- Özmen, Ş. Y. (2011). Medyada çevre söylemi. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (32).
- Özer, M. (2018). Neden doğayı korumalıyım? FLSF, (25), 519–533.
- Öztürk, M., & Şahin, Y. (2023). Afrika çevre etiği. Anemon, 11, 163–179.
- Said, E. (1998). Oryantalizm.
- Spinoni, J., Barbosa, P., & Naumann, G. (2021). Global drought classification. Earth-Science Reviews, 217.
- Sümer, G. Ç. (2012). Türkiye’de çevre süreli yayıncılığı. CBÜ SBED, 10(1).
- Şahin, B. (2022). Antroposen ve nesne yönelimli ontoloji.
- Şen, B. (2023). Eko-eleştirel yaklaşım (Yüksek lisans tezi). DEÜ.
- Şen, O., Kurnaz, M. L., & Demirtaş, M. (2023). Agricultural drought. Turkish Journal of Water Science, 9(1).
- Tani, E., & Taşkiran, H. B. (2018). Dijital aktivizm. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (47).
- Toska, S. (2021). Ekokurgu. Yeni İnsan.
- Türkeş, M. (2013). İklim değişiklikleri. Ege Coğrafya Dergisi, 22(1).
- Türkeş, M., & Deniz, Z. A. (2010). Hidrolojik afetler. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(2).
- Vicente-Serrano, S. M., Zunino, A., & Nieto, R. (2022). Drought processes. Progress in Physical Geography, 46(5).

Wilhite, D. A., & Pulwarty, R. (2023). Drought risk management. *Annual Review of Environment and Resources*, 48.

Wordsworth, W. (2010). Prelüd (Çev. N. Ağıl). Yapı Kredi.

Xu, C., Li, H., & Zhang, Q. (2022). Hydrological drought propagation. *Environmental Research Letters*, 17(3).

Yazgünoğlu, K. C. (2024). Ekoeleştiri nedir? *Söylem Filoloji Dergisi*.

Yıldırım, Ş., & Koçoğlu, E. (2018). Çevre haberlerinde söylem. *Selçuk İletişim*.

Yurdusev, N. (2023). Postkolonyal ekoeleştiri. *Disiplinler Arası Dil ve Kültür Çalışmaları*.

Zengin, S. E., & Bozkurt, S. (t.y.). *Ekoçevir*

